

**İNTERNET GÜVENLİĞİ ÜZERİNE 2000-2014
YILLARI ARASINDAKİ ÇALIŞMALARIN BİR
İÇERİK ANALİZİ: RİSKLER, RİSKLERE ETKİ
EDEN FAKTÖRLER VE METODOLOJİK
YÖNELİMLER**

ALİ GÜNDÜZ

**Yüksek Lisans tezi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana
Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Türkan KARAKUŞ**

2015

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
**BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANA
BİLİM DALI**

İNTERNET GÜVENLİĞİ ÜZERİNE 2000-2014 YILLARI
ARASINDAKİ ÇALIŞMALARIN BİR İÇERİK ANALİZİ: RİSKLER,
RİSKLERE ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE METODOLOJİK
YÖNELİMLER

(A Content Analysis of Studies Between 2000 and 2014 on Internet Safety:
Risks, Factors Which Affects Risks and Methodological Trends)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali GÜNDÜZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Türkan KARAKUŞ

ERZURUM

Temmuz, 2015

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Türkan KARAKUŞ danışmanlığında, Ali GÜNDÜZ tarafından hazırlanan “İnternet Güvenliği Üzerine 2000 - 2014 Yılları Arasındaki Çalışmaların Bir İçerik Analizi: Riskler, Risklere Etki Eden Faktörler Ve Metodolojik Yönelimler” başlıklı çalışma 10/07/ 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Yrd. Doç. Dr. Erhan ŞENGEL

İmza:

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Türkan KARAKUŞ

İmza:

Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Engin KURŞUN

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. /

24.07.2015

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ
Enstitü Müdürü

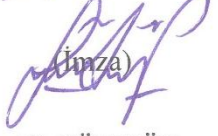
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İnternet Güvenliği Üzerine 2000-2014 Yılları Arasındaki Çalışmaların Bir İçerik Analizi: Riskler, Risklere Etki Eden Faktörler Ve Metodolojik Yönelimler” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürecin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24.10.2015

Ali GÜNDÜZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNTERNET GÜVENLİĞİ ÜZERİNE 2000-2014 YILLARI ARASINDAKİ ÇALIŞMALARIN BİR İÇERİK ANALİZİ: RİSKLER, RİSKLERE ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE METODOLOJİK YÖNELİMLER

Ali GÜNDÜZ

2015, 111 sayfa

İnternetin hızlı gelişimi ve hayatın her alanında kullanılmaya başlaması günlük hayatı oldukça kolaylaştırmasının yanı sıra insan hayatını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden bu çalışmanın amacı, İnternet'in beraberinde getirdiği olumsuz sonuçların, risklerin neler olduğu, bu alanda yapılmış olan çalışmalar içerisinde risklere etki eden faktörlerin nasıl bir çerçeve içinde sunulduğu ve çalışmaların yöntemsel yönelimlerinin neler olduğunu belirlemektir. Doküman incelemesi yöntemiyle yapılan bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu 2000 – 2014 yılları arasında İnternet güvenliği alanında yapılmış İnternet risklerini belirlemeye yönelik ve deneysel tabanlı hazırlanmış çalışmalar oluşturmaktadır. Bu çalışmalara ulaşmak amacıyla öncelikli olarak EU KIDS Online projesi kapsamında ortaya çıkmış olan özel veri tabanı taramaya tabi tutulmuştur. Bu veri tabanında yer alan 378 makaleden 50'si amaca uygun şekilde bu araştırmada kullanılmıştır. Ardından Science Direct, Web of Science ve Google Akademik veri tabanları taranarak bu alanda yapılmış olan çalışmalara erişim sağlanan makalelerden 56'sı çeşitli ölçütlerle seçilerek amaca uygun olarak incelenmiş ve toplamda 106 çalışmaya bu araştırmada yer verilmiştir. Seçilen makaleler içerik analizi yöntemi ile derinlemesine incelenmiş, içerisinde risk türlerini, risk türlerine etki eden faktörleri belirlemeye yönelik olarak deneysel tabanlı yapılmış olan çalışmalar belirlenmiş ve bu çalışmanın bulgular ve öneri kısmının oluşmasını sağlamıştır. İncelenen çalışmalarda öne çıkan en önemli bulgulardan bir tanesi yürütülmüş olan çalışmaların büyük bir çoğunluğunun cinsiyet, yaş ve sınıf seviyesi değişkenleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmalar kapsamında seçilen örneklem grubunun genellikle üniversite öğrencilerinden oluştuğu, ilköğretim seviyesindeki öğrenciler üzerinde yapılan çalışmaların azınlıkta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmalarda seçilen çalışma grubunun hangi örneklem seçme yöntemleri kullanılarak oluşturulduğunun belirtilmesi yürütülmüş olan çalışmalar kapsamında yetersiz kaldığı, çalışmaların büyük çoğunluğunun örneklem seçim yöntemlerini belirtmedikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra çalışmalarda göze çarpan en önemli noktalardan bir tanesi araştırmalarda kullanılan araştırma yöntemlerinin büyük bir kısmını nicel tabanlı çalışmalar ve bireylerin öz değerlendirmelerine dayalı anket çalışmaları olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık konusunda birçok çalışmanın akademik alan yazında yerini aldığı ve bunlara hızla yeni çalışmalar eklendiği görülürken istenmeyen içeriğe maruz kalma (müstehcenlik, şiddet, kumar-bahis, ırkçılık gibi) konusunda yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı görülmüş ve bu alanda daha doyurucu çalışmaların yapılması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İnternet Güvenliği, İnternet Riskleri, Risk Faktörleri, İçerik Analizi, Doküman Analizi

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

A CONTENT ANALYSIS OF STUDIES BETWEEN 2000 - 2014 YEARS ON INTERNET SAFETY: RISKS, FACTORS WHICH AFFECTS RISKS AND METHODOLOGICAL TRENDS

Ali GÜNDÜZ

2015, 111 pages

The aim of this study is to identify what the negative results and risks of internet are, how the factors affecting the risks in studies made in this area are presented and what the methodological trends of the studies are. The data which is gained in this study made with document research is analyzed with content analysis method. The sample group of the study is made up of studies which was made to identify internet risks in internet security in the years between 2000-2014, and is experimental based studies. To reach these studies, special data base which reveal with EV KIDS online Project primarily is to be scanned of 378 essays which are in this data base is used in this research properly. Then Science Direct, Web of Science and Google academic data bases are scanned and 56 of the essays which is accessed to studies in this area are researched properly and totally this research include 106 studies. Selected essays are researched deeply with content analysis method and among them, those which are experimental based studies to identify risks kinds and factors affecting risks are revealed and enable to consist of finding and proposal part of this study. One of the most important findings in the researched studies is that majority of the researches focus on sex, age and class range variability. While these studies were carrying out, it was identified that the chosen sample group were mostly made up of university students but students from primary school were minority. In addition, it is seen that identifying which sample selection methods are used in chosen research group in the studies is not adequate in terms of performed studies and most of the studies don't identify sample selection methods. Moreover, one of the most remarkable points in the studies is that most of the research methods used in the researches are quantitative based studies and survey studies based on individual's self evaluation. While it is seen that there are many researches about internet dependence and cyber mobbing in academic literature and new researches are added rapidly, it is seen that researches about exposure to undesirable content (raciness, violence, gamble-bet, racism etc) aren't adequate and is suggested that more satisfying researches should be made.

Key Words: Internet Safety, Internet Risks, Risk Factors, Content Analysis, Document Analysis

TEŞEKKÜR

Lisansüstü ders dönemimde ve bu çalışma süresince benden yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve beni destekleyen çok değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Türkan KARAKUŞ'a saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans ders döneminde aldığım dersleri sayesinde akademik gelişim sürecime katkı sağlayan saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Yüksel GÖKTAŞ'a, Yrd. Doç. Dr. Erhan ŞENGEL'e teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmam süresince özellikle zaman planlaması ve çalışma disiplini açısından değerli görüşleriyle bana katkı sağlayan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Engin KURŞUN'a teşekkür ederim.

Bu çalışma boyunca yaşadığım teknik aksaklıkların üstesinden gelmemde ve biçimsel düzenlemelerin yapılması konusunda benden yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ömer ARPACIK'a, Yrd. Doç. Dr. Melike AYDEMİR'e ve Arş. Gör. Meva BAYRAK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimin her aşamasında bana etkili dönütler veren, içtenlikle moral ve motivasyon desteği sağlayan, her daim yanımda olan değerli dostum Uzm. Münevver ESGİCE'ye ve Arş. Gör. Nurullah TAŞ'a sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez sürecinde yabancı dil hususundaki desteklerini benden esirgemeyen kıymetli arkadaşım Ertuğrul KIRTAY'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak bugünlere gelmemde çok büyük emekleri olan maddi ve manevi her türlü desteklerini benden esirgemeyen, hayatım boyunca hep yanımda olan biricik anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz sevgi ve en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum – 2015

Ali GÜNDÜZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu ve Gerekçesi	2
1.2. Çalışmanın Amacı.....	3
1.3. Çalışmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. İnternet Bağımlılığı	11
2.2. Siber Zorbalık	13
2.3.İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma	15
2.4.İnternet Risklerinin Olumsuz Etkileri	16
2.5.İnternet Risk Araştırmaları.....	18
2.5.1. İnternet Riskleri ve Demografik Özellikler.....	18
2.5.2. İnternet Riskleri ve Kişisel Özellikler	18
2.5.3. İnternet Risk Araştırmalarındaki Metodolojik Unsurlar	18
2.6.İlgili Araştırmalar.....	19
2.6.1.İnternet Bağımlılığı ile İlgili Araştırmalar	19
2.6.2.Siber Zorbalık ile İlgili Araştırmalar	20
2.6.3.İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma ile İlgili Araştırmalar	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	23
3.1. Araştırmanın Modeli	23
3.2. Evren ve Örneklem	23
3.3. Araştırma Deseni ve Verilerin Toplanması	23
3.3.1. Dokümanlara Ulaşma	25
3.3.2. Orijinalliği Teyit Etme	25
3.3.3. Dokümanların Anlaşılması.....	25
3.3.4. Verilerin Analiz Edilmesi.....	26
3.3.5. Verinin Kullanılması	26
3.4. Verilerin Analizi	28
3.4.1. Verilerin Kodlanması	29
3.4.2. Temaların Bulunması	30
3.4.3. Kodların ve Temaların Organizasyonu	30
3.4.4. Bulguların Yorumlanması	30
3.5. Geçerlilik ve Güvenirlik Önlemleri	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR	33
4.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Bulgular	33
4.2. Siber Zorbalık ile İlgili Bulgular	46
4.3. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma ile İlgili Bulgular	60

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	67
5.1. Tartışma ve Sonuç	67
5.1.1. İnternet Bağımlılığı	67
5.1.2. Siber Zorbalık.....	71
5.1.3. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma	75
5.2. Öneriler	76
KAYNAKÇA	79
EKLER	86
ÖZGEÇMİŞ	98

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. EU KIDS Online Veri Tabanı Tarama Sonuçları	27
Tablo 3.2. Science Direct Veri Tabanı Tarama Sonuçları	27
Tablo 3.4. Google Akademik Tarama Sonuçları	28
Tablo 4.1. Çalışmaların Yapıldığı Bölgeler	33
Tablo 4.2. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarının Yayın Yılları	34
Tablo 4.3. İnternet Bağımlılığı Çalışmaların Yayınlandıkları Dergilerin İndeks Durumu	34
Tablo 4.4. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Kullanılan Tarama Modeli Türleri.....	35
Tablo 4.5. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Düzeyleri	35
Tablo 4.6. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Sayıları	36
Tablo 4.7. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Kullanılan Bağımsız Değişkenler	36
Tablo 4.8. İnternet Bağımlılığı ile Kişisel ve Ruhsal Özellikler İle İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki	38
Tablo 4.9. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarındaki Örneklem Seçme Yöntemleri.....	39
Tablo 4.10. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri....	39
Tablo 4.11. Cinsiyet Değişkeni ile İnternet Bağımlılığı İlişkisi	40
Tablo 4.12. İnternet Bağımlılığı ile Yaş ve Sınıf Seviyesi Arasındaki İlişki.....	41
Tablo 4.13. İnternet Bağımlılığı ile Bilgisayar Sahibi Olma Arasındaki İlişki	41
Tablo 4.14. İnternet Bağımlılığı Konusunda Ele Alınan Ailevi Unsurlarla İlgili Değişkenler.....	42
Tablo 4.15. İnternet Bağımlılığını Etkileyen Çevrimiçi Aktiviteler	42
Tablo 4.16. İnternet Bağımlılığı Çalışmalarındaki Sınırlılık Türleri	43
Tablo 4.17. İnternet Bağımlılık Oranları.....	44
Tablo 4.18. Siber Zorbalık Çalışmalarının Yayın Yılları	46
Tablo 4.19. Siber Zorbalık Çalışmalarının Yayınlandıkları Dergilerin İndeks Durumu	46
Tablo 4.20. Siber Zorbalık Çalışmalarında Kullanılan Araştırma Yöntem/Modelleri ...	47
Tablo 4.21. Siber Zorbalık Çalışmalarında Tercih Edilen Araştırma Desenleri.....	47
Tablo 4.22. Siber Zorbalık Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Düzeyleri	48
Tablo 4.23. Siber Zorbalık Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Sayıları.....	48

Tablo 4.24. Siber Zorbalık Çalışmalarında Kullanılan Bağımsız Değişkenler.....	49
Tablo 4.25. Siber Zorbalık Çalışmalarındaki Örneklem Seçme Yöntemleri	50
Tablo 4.26. Siber Zorbalık Çalışmalarında Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri	51
Tablo 4.27. Siber Zorbalık Çalışmalarında Siber Zorba ve Mağduriyet Değişkenlerinin Kullanılma Durumu	52
Tablo 4.28. Cinsiyet Değişkeni ile Siber Zorba Olma Arasındaki İlişki	52
Tablo 4.29. Cinsiyet Değişkeni ile Siber Mağdur Olma Arasındaki İlişki	53
Tablo 4.30. Siber Zorbalık ile Yaş ve Sınıf Seviyesi Arasındaki İlişki	53
Tablo 4.31. Siber Mağdur Olma ile Yaş ve Sınıf Seviyesi Arasındaki İlişki	54
Tablo 4.32. İnternet Kullanım Süresi ile Siber Mağdur Olma İlişkisi	54
Tablo 4.33. İnternet Kullanım Süresi ile Siber Zorba Olma İlişkisi	55
Tablo 4.34. Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Yöntemleri.....	55
Tablo 4.35. Siber Zorbalık Yapma Yöntemleri	56
Tablo 4.36. Siber Zorbalık Çalışmalarındaki Sınırlılık Türleri.....	57
Tablo 4.37. Bireylerin siber zorba ve mağdur oranları	58
Tablo 4.38. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma İle İlgili Çalışmaların Yayın Yılları	60
Tablo 4.39. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Kullanılan Tarama Modeli Türleri	61
Tablo 4.40. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Tercih Edilen Örneklem Düzeyleri	61
Tablo 4.41. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Tercih Edilen Örneklem Sayıları	61
Tablo 4.42. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Kullanılan Bağımsız Değişkenler	62
Tablo 4.43. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmaların Örneklem Seçme Yöntemleri	63
Tablo 4.44. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İle İlgili Çalışmalarda Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri	63
Tablo 4.45. Cinsiyet Değişkeni ile İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma Arasındaki İlişki.....	64
Tablo 4.46. Yaş Değişkeni ile İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma Arasındaki İlişki.....	64
Tablo 4.47. Örneklemen istenmeyen içeriğe maruz kalma oranı	65
Tablo 4.48. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmaların Sınırlılık Türleri	66

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. İnternet Riskleri (Walrave, Lenaerts ve De Moor , 2008)	10
Şekil 3.1. Doküman Analizinin Aşamaları	24
Şekil 3.2. İçerik Analizinin Aşamaları	29

KISALTMALAR DİZİNİ

TİB	: Telekomünikasyon İletişim Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnternet her geçen gün hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir. Her türlü bankacılık işlemlerinden online yemek siparişlerine, kilometrelerce uzaklıkta olan bir şehirdeki seyahat biletlerinin satın alınmasından nöbetçi eczanelere kadar hayatın her alanında İnternet aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Hatta öyle ki İnternet üzerinden yapılan alışverişler daha ucuz olabilmekte ve aynı ürünün farklı firmalarda fiyatının karşılaştırması yapılabilmektedir. Bunların yanı sıra geleneksel eğitim anlayışı İnternet ve bilgisayar aracılığıyla uzaktan eğitimle desteklenmekte, dünyanın herhangi bir yerinde yürütülen bir ders tüm dünyanın aynı anda izleyebilmesine imkân tanıyacak şekilde hazırlanıp sunulabilmektedir. Böylelikle insanlar istedikleri dersleri ve eğitimleri alabilmeleri için zaman ve mekândan bağımsız hareket edebilmektedirler. İnternet'in günlük hayatı kolaylaştırıcı etkileri saymakla bitmez. Fakat bunca olumlu yanının ve insanların hayatını kolaylaştırmasının yanı sıra beraberinde birçok olumsuz durumu da getirmektedir. Her şeyin insanların elinin altında olması, İnternet sayesinde birçok isteği yerinden kalkmadan halledilebilmesi doğal olarak insanların tembelliğe alışmaları ile sonuçlanmaktadır. Hareketlerin azalması fakat bununla orantılı olarak tüketilen yiyeceklerde değişiklik olmaması, aşırı kilo alma, obezite riskini ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle sosyal medyanın birçok kişi tarafından aktif olarak kullanılması, insanların her anını ve bütün bilgilerini açık bir şekilde tüm dünya ile paylaşmaları özel hayatın gizliliğini ortadan kaldırmaktadır. İnsanların mesafe sınır olmaksızın birbirleri ile rahat bir şekilde konuşabilmeleri aile hayatına ve evliliklere de zarar verebilmektedir. Bunlar İnternet'in günlük yaşantıda bireylerin hayatını olumsuz yönde etkileyebilen genel durumlar iken riskler konusunda öne çıkan daha özel sorunları ise şu şekilde sıralamak mümkündür; İnternet bağımlılığı, siber zorbalık, istenmeyen içeriğe(müstehcen, şiddet, ırkçılık) maruz kalmadır. Alan yazında çok fazla çalışma ve sınıflama türleri bulunmakla beraber özellikle İnternet bağımlılığı konusunda birbirinden çok farklı tanımlar yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar arasında genellikle aynı veya benzer tip değişkenler üzerinde çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu ise

Çalışma sonuçlarının benzer şekilde ortaya çıkması, önceki çalışmalarda yapılan hataların veya sınırlılıkların yeni çalışmalarda yerine getirilememesi ve dolayısıyla alan yazına katkı sağlayacak sonuçların çıkmamasına sebep olmaktadır. Bu alışmada İnternet risk türleri belirlenmeye çalışılmış, risklerin altında yatan sebepler incelenen çalışmalar kapsamında belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmaların yöntemsel olarak eğilimleri, örneklem sayıları ve türleri gibi özelliklerinin neler olduklarını belirlemeye yönelik betimsel veriler sunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde ise araştırmanın problem durumu ve gerekçesi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu ve Gerekçesi

Son yıllarda İnternet'in baş döndürücü hızla gelişimi bilişim teknolojilerini fazlasıyla etkilemiş, bilişim teknolojileri adım attığımız her yerde karşımıza çıkmaya başlamıştır. Hemen her ev ve iş yerinde bilgisayarlar, tabletler; her bireyde mobil cihazlar, akıllı telefonlar ve cep bilgisayarları yerlerini almıştır. Bununla birlikte İnternet'in hızlı gelişimi ve özellikle akıllı telefonların yaygınlaşması ile birlikte çocukların ve gençlerin İnternet'e erişimi eşi görülmemiş bir şekilde artış göstermiştir (Livingstone, Haddon, Görzig, ve lafsson, 2010).

İnternet'e ulaşmanın büyük faydalar olduğu gibi kullanıcıların karşılaşabileceği bazı risk, olumsuzluk ve mağduriyetleri beraberinde getirmektedir (ubukcu ve Bayzan, 2013). İnternet risklerini farklı değişkenler etrafında incelemiş olan çalışmaların incelenmesi sonucunda çeşitli risk tanımlarının olduğu görülmektedir. Öyle ki, yapılan çalışmalarda (Canbek ve Sağıroğlu, 2007; Vanlanduyt ve De Cleyn, 2007; Kim, Jeong, Kim, ve So, 2011 Cranmer, 2013) benzer risk ve risk gruplarının farklı başlıklar, sınıflandırmalar altında verildiği bundan dolayı da aynı sayılabilecek risklerin farklı çalışmalarda birbirinden farklı kategorilerde yer aldığı görülmektedir Canbek ve Sağıroğlu (2007) yürüttükleri çalışmalarında İnternet risklerini teknik zararlar, fiziksel, sosyal ve psikolojik zararlar ve hayati zararlar şeklinde sınıflandırmaktadırlar. Vanlanduyt ve De Cleyn (2007) ise İnternet risklerini 5 başlık altında toplamışlardır: sosyal hayatı olumsuz yönde etkilemesi, pornografi, şiddet ve uygun olmayan içeriklere maruz kalınması, fiziksel sağlığa olumsuz etkisi, zamanı etkili kullanılması için plan yapma sıkıntısı ve son olarak da ticari istismar ve aşırı tüketimdir. Dolayısıyla mevcut çalışmalarda yapılan tanımlamaların ortak bir başlık altında, kapsamlı bir sınıflama

yapılarak tek bir çatı altında birleştirilerek sunulması, alanda daha sonra yapılacak olan çalışmalara rehber niteliğinde bir kaynak hazırlanması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Bütün risk durumları, günden güne değişen riskler ve yol açtığı hasarlara dair son yıllarda birçok çalışma yürütülmektedir (Wolak, Mitchell ve Finkelhor, 2007; Zırhlioğlu, 2011; Pedersen, 2013; Siyez, 2014; Tuncay, 2014). Öte yandan konunun hassas olması ve İnternet riskleri ile karşı karşıya kalan bireylerden bilgi almanın zor olması nedeniyle yapılan çalışmaların ne ölçüde doğruyu yansıttığı, metodolojilerin ne ölçüde uygun olduğu, risk tanımlarının doğru yapıp yapılmadığı, karşılaşılan risk boyutlarının sınırlarının ne olduğu, hangi yaş gruplarının daha fazla risklere maruz kaldığı gibi konular henüz netleşmemiştir. Bunun yanı sıra İnternet riskleri konusunda yürütülmüş olan çalışmalarda ele alınan bağımsız değişkenlerin sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. İncelenen çalışmalardaki bağımsız değişkenler ile ilgili frekans ve yüzde değerleri sonraki bölümlerde verilmiştir. Yürütülen çalışmalarda özellikle cinsiyet, yaş ve sınıf seviyesi gibi değişkenlerin en çok öne çıkan değişkenler olduğu görülmektedir. Fakat bunların yanı sıra daha farklı değişkenlerin ele alınması gerektiği, hangi değişkenlerin İnternet riskleri ile ilişkisinin olduğunun belirlenmesi, en az ele alınan değişkenlerin neler olduğunun bilinerek o yönde çalışmaların yürütülmesi için araştırmacılara bu verileri sunacak kapsamlı bir kaynağa ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın giderilememesinden kaynaklı olarak yapılan çalışmalar birbirini tekrar eder nitelikte olmakta ve benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada tüm bu soruların cevabını bulmak üzere 14 yıl boyunca yapılmış çalışmaların bulguları analiz edilmiştir.

1.2. Çalışmanın Amacı

İnternet Dünya üzerinde 1990'lı yıllarda ivme kazanmaya başlamıştır. Türkiye ise İnternet bağlantısıyla 12 Nisan 1993 tarihinde ABD'deki TCP/IP protokolleri üzerinden 64 Kbps kapasiteli kiralık hat ile kurulan bağlantılar sonucunda tanışmıştır (Türkiye'de İnternet, 2005). Bu tarihten itibaren İnternet'in hızla gelişimi ve daha ileriye taşınmasına yönelik planlamalar ve çalışmalar devam etmiştir. Türkiye'de ki bireylerin İnternet kullanım oranlarına bakıldığında 2004 yılında %18,8 olan kullanım oranının 2011 yılında %45'e çıktığı görülmektedir (TÜİK, 2011). Kullanımdaki bu artış göz önüne alındığı zaman özellikle Türkiye ve dünya üzerindeki 2000 yılından itibaren İnternet'in aktif olarak kullanılmaya başlandığı söylenebilir. Bu sebeple çalışmanın amacı, alan yazında

farklı şekillerde belirlenmiş olan İnternet risklerini temel alarak; 2000 - 2014 yılları arasında İnternet riskleri üzerine yapılan empirik çalışmalarda ele alınan risk durumlarının çeşitli değişkenlere göre detaylı incelenmesi ile ortaya çıkan İnternet risklerinin bir arada sunulmasıdır. Bu kapsamda çalışmanın alt araştırma soruları şunlardır:

1. Kullanıcıların İnternet kullanımı esnasında karşılaştıkları temel riskler nelerdir?
 - a. İnternet kullanımı sırasında karşılaşılabilecek *İnternet bağımlılığıyla ilgili* riskler ve karşılaşma oranları nelerdir?
 - b. İnternet kullanımı sırasında karşılaşılabilecek *siber zorbalıkla ilgili* riskler ve karşılaşma oranları nelerdir?
 - c. İnternet kullanımı sırasında karşılaşılabilecek *istenmeyen içeriğe erişimle ilgili* riskler ve karşılaşma oranları nelerdir?
2. Karşılaşılan bu risklerle ilgili yapılmış çalışmalarda hangi faktörler etkilidir?
 - a. Katılımcıların farklı demografik özelliklerine göre farklı risklerle karşılaşma oranları nedir?
 - b. Katılımcıların bilgisayar ve İnternet kullanım alışkanlıklarına göre risklerle karşılaşma oranları nelerdir?
 - c. Risklerle karşılaşmada etkili olan ailevi unsurlar nelerdir?
 - d. Karşılaşılan riskler karşısında başa çıkma ile ilgili yönelimler nelerdir?
3. Çalışmaların yöntemlerindeki yönelimler nelerdir?
 - a. Hangi veri analiz yöntemleri kullanılmaktadır?
 - b. Araştırmalarda hangi araştırma yöntem/modelleri kullanılmaktadır?
 - c. Ne tür veri toplama araçları kullanılmaktadır?
 - d. Örneklem düzeyi ve sayısı nedir?
 - e. Örneklem seçim yöntemleri nelerdir?
 - f. Bu çalışmalardaki sınırlılıklar nelerdir?

1.3. Çalışmanın Önemi

Her geçen gün önemi artan İnternet güvenliği konusunda birçok çalışma bulunmaktadır ve bu çalışmaların sayısı hızla artmaktadır. Bu alanda yapılması düşünülen çalışmalarda yol haritasının çizilmesi, odaklanması gereken noktanın iyi belirlenmesi, dolayısıyla bu konuda en sağlıklı ve verimli çalışmaların yapılabilmesi açısından bu

çalışma büyük önem taşımaktadır. Ayrıca yaşamın her alanında yer edinen İnternet'in neden olabileceği risklerin sistematik bir şekilde belirlenmesi, belirlenen risklerin detaylandırılarak sınıflandırılması, yeni çalışmalar için rehber niteliğinde olacaktır.

İnternet güvenliği konusunda yapılan çalışmalar (Akbulut, Sahin, & Eristi, 2010; Akbulut, Uysal, Odabasi, & Kuzu, 2008; Binark, Sütçü, & Buçakçı, 2009; Drabowicz, 2014; Erdur-Baker, 2010) incelendiğinde çeşitli yöntemlerin, farklı veri toplama araçlarının kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalar birbirinden farklı değişkenler çerçevesinde incelenerek çeşitli sonuçlar ortaya koymaktadır. Konunun hassaslığından dolayı kişilerden samimi, gerçeği yansıtan düşünceleri doğrultusunda veri toplamanın zor olduğu İnternet güvenliği alanında yapılacak olan çalışmalarda, hangi yöntemin daha etkili olduğunun bilinerek, bu doğrultuda yeni çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Bundan dolayı farklı yöntemlerle yapılmış olan çalışmaların bulgularının, veri toplama yöntemlerinin bir arada sunulması, yeni çalışmalar yapacak olan araştırmacılara karşılaştırılabilir veriler elde etme imkânı sunacaktır.

Bu araştırma çalışmalardaki metodolojik unsurların etkisinin ortaya konulması, araştırmacıların İnternet risklerini, sebeplerini ve özellikle risklere karşı bireylerin savunma mekanizmalarını ve bilgi seviyelerini göz önüne alarak yeni çalışmalar yürütmesi gibi yönleriyle alan yazında bir ihtiyacı giderecektir. Alan yazındaki ihtiyacı gidermeyi hedefleyen bu çalışmanın en önemli özelliklerinden bir tanesi de yüzeysel bir içerik analizi olmamasıdır. Öyle ki yürütülen bu çalışma kapsamında ele alınan çalışmalar derinlemesine bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışmaların bulgular kısmı başta olmak üzere kuramsal çerçeve, tartışma, sonuç ve öneriler kısmı detaylı bir şekilde incelenerek belirlenen tema ve kodlar çerçevesindeki listeye elde edilen bütün veriler büyük bir titizlikle kaydedilmiştir. Ayrıca çalışmalarda hangi bağımsız değişkenler kullanılmıştır, örneklem sayısı ve düzeyi, çalışmaların yılları, veri toplama zamanı, çalışmaların sınırlılıkları gibi çalışmaya ait hemen her türlü bilgi incelenerek kapsamlı ve büyük bir veri havuzu oluşturulmuştur.

İnternet'in amacı dışında kullanılarak bir bağımlılık haline dönüşmesi, bireylerin akademik, sosyal ve mesleki hayatlarını olumsuz şekilde etkileyebilecek sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu aşırı ve amaç dışı kullanımı önleyebilecek çalışmalara yol gösterebilecek veriler ortaya konulmasının yanı sıra, farklı değişkenlerin konu edildiği

daha fazla çalışma ile hem farkındalığın artırılması, hem bu sorunun önüne geçilmesine yönelik yapılacak çalışmaların başarıya ulaşması için kaynak olacaktır (Çakır, Ayas, & Horzum, 2011). Dolayısıyla bu çalışma farklı değişkenler çerçevesinde yapılmış olan çalışmaların bulgularını bir araya getirmeyi ve bunları sınıflandırılmış olarak sunmayı hedeflemesi yönüyle bu alanda yapılması düşünülen çalışmaların başarıya ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

1.4. Varsayımlar

- Bu araştırmada analiz edilen çalışmalardaki verilerin doğru olduğu varsayılmaktadır.
- İncelenmek amacıyla seçilmiş olan çalışmaların bu çalışmanın kapsamı için yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma soruları, örnekleme, yöntemi ve amacı yukarıda belirtilen bu çalışmanın sınırlılıkları şu şekildedir;

- Çalışma evren ve örneklem bölümünde adı geçen veri tabanlarıyla sınırlıdır.
- İncelenmeye karar verilecek olan çalışmalar sadece empirik çalışmalar arasından seçilmiştir.
- EU KIDS Online veri tabanı ve diğer taranan bütün veri tabanları içerisinde bulunan çalışmalardan yalnızca Türkçe ve İngilizce çalışmalar kullanılmıştır.

1.6. Tanımlar

İnternet Bağımlılığı: Bireylerin, İnternet kullanma isteklerini engelleyememesi, İnternet'e bağlı olmadıkları zamanlarda asabi olmaları ve iş, sosyal ve aile hayatının İnternet sebebiyle olumsuz etkilenmesi şeklinde tanımlanabilir (Young, 1996).

Siber Zorbalık: İnternet ve diğer medya araçları kullanılarak bireylere zarar verilmesi amacıyla kırıcı, aşağılayıcı davranışlarda bulunulması ve bunun belirli aralıklarla yapılmasıdır (Belsey, 2004).

İstenmeyen İçerik: İnternet kullanıcılarının İnternet kullanım sırasında psikolojik olarak olumsuz sonuçlanacak müstehcen, şiddet, ırkçılık gibi içeriklerle kasıtlı ve istemsiz bir şekilde karşı karşıya kalmasıdır.

Empirik Çalışma: Örneklem grubundan veri toplamaya dayalı olarak yürütülen, literatür taraması, derleme, içerik analizi vb. formatlarda önceki çalışmaların çeşitli şekillerde tekrar elden geçirilmesi esasına dayanmayan uygulama esaslı yürütülen çalışmalardır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Günümüzde yeni nesil bireyler, İnternet, bilgisayar ve teknolojik gelişmelere yabancı kalmamaktadır. (Prensky, 2001). Öyle ki bu bireyler teknolojiyle sonradan tanışan ve ona ayak uydurmaya çalışan bireylere göre çok daha çabuk bir şekilde teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmektedirler. Prensky'nin "dijital yerliler" olarak adlandırdığı bu yeni nesil ve diğer bireyler eskiye oranla bilgisayar, İnternet ve çevrimiçi ortamlarda çok fazla vakit geçirmektedir. TÜİK'in yaptığı araştırmalarda, 2007 yılı Nisan ve Haziran ayları döneminde 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranı sırasıyla % 29.46 ve % 26.67 iken, bu oranın 2014 yılında sırasıyla %53,5 ve %53,8'e yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2014). EU KIDS online projesi kapsamında ortaya çıkan verilere bakıldığı zaman ise Türkiye'deki çocukların İnternet kullanmaya başlama yaşının 10 olduğu, günde ortalama kullanım sürelerinin de 74 dakika olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin %29'u İnternet'i kullanmakta, %12'si ise her gün kullanmaktadır. Bu oranlar Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığı zaman Avrupa'nın gelişmekte olan diğer ülkelerinde ebeveynlerin İnternet kullanım oranı %57, gelişmiş ülkelerde bu oran %84,4'e yükselmektedir (EU KIDS Online proje sonuçları, 2014).

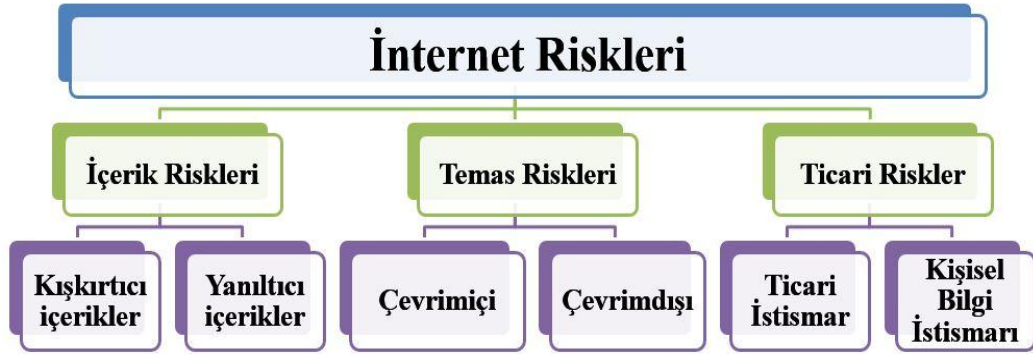
İnternet kullanımının yaygınlaşması hayatı kolaylaştırmasının yanı sıra olumsuz yönleri de beraberinde getirmektedir. Çocuk ve ergenlerin, bilgi teknolojilerini doğru kullanmaya hazır olmadıklarını ve karşılaştıkları karmaşık bilgiler ile nasıl baş edebileceklerini, onları nasıl kullanabileceklerini bilmediklerini belirtmektedir (Cömert ve Kayıran, 2010). Bu durum sadece çocuk ve ergenler için değil, özellikle her alanda bilgisayar ve İnternet teknolojisi karşısına çıkan bütün bireyler için böyledir. Dolayısıyla İnternet kullanımı çeşitli riskler barındırmakta ve bu durum kullananlar için tehlike arz etmektedir. Sonraki bölümlerde İnternet riskleri ve türlerine değinilecektir.

Bilgisayar ve İnternet teknolojilerinin yaygınlaşmasının kişilerin günlük hayatına ciddi katkıları olmasına rağmen çocuklar ve gençler için tehdit de oluşturmaya

başlamıştır. Bilgisayar ve internet teknolojilerinin kullanımının artmasıyla birlikte çocukların ve gençlerin maruz kaldığı olumsuz durumlarda artmaktadır.

İnternet riskleri; yanlış ve/veya zararlı bilgiye erişim, siber zorbalık, sanal dolandırıcılık, kişisel bilgilerin paylaşımı, zararlı yazılımlar, pornografi/çocuk istismarı/fuhuş, oyun ve İnternet bağımlılığı, yabancılarla çevrimiçi ve çevrimdışı iletişim, şiddet/nefret/ırkçılık faaliyetleri olarak kabul edilmektedir (TİB,2014). Sanal dolandırıcılık ve kişisel bilgilerin paylaşımı gibi konularda yaşanan sorunlarla ilgili olarak zaman zaman medyada haberlere rastlansa da alan yazına bakıldığında zaman yukarıda belirtilen risk türlerini içeren çok fazla çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Erişim sağlanmış olan çalışmaların (Çubukçu ve Bayzan, 2013; Hekim ve Başıbüyük, 2013) ise genellikle literatür taraması, derleme gibi yöntemleri kullandıkları görülmektedir.

İnternet'in riskleriyle ilgili olarak alan yazın incelendiğinde bu alanda yapılmış olan birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda risklerin çeşitli başlıklara ayrıldığı görülmektedir. Vanlanduyt ve De Cleyn (2007) İnternet risklerini sosyal ilişkilere olumsuz etki; pornografi, şiddet ve istenmeyen dile maruz kalma; fiziksel sağlığa etki; başarısız zaman yönetimi; tüketim ve ticari sömürü olmak üzere beş başlık altında ele almışlardır. Won Kim ve arkadaşları) İnternet risklerini teknoloji odaklı ve teknoloji odaklı olmayan riskler olarak ikiye ayırmışlardır. Teknoloji odaklı olanlar; spam, malware, korsanlık (hacking), dos atakları (bir servisi çalışmaz hale getiren siber saldırılar), oltalama faaliyetleridir. Teknoloji odaklı olmayanlar; çevrimiçi hırsızlık ve dolandırıcılık, fiziksel şiddet, siber zorbalık, gizlilik ihlalleri, suça yardım/yataklık etme ve yasa dışı kumar gibi risklerdir. Walrave, Lenaerts ve De Moor (2008) ise İnternet risklerini içerik, temas ve ticari riskler olmak üzere üç başlıkta incelemişlerdir. Bunların alt başlıkları Şekil 2.1'de sunulmuştur.

Şekil 2.1. İnternet riskleri (Walrave, Lenaerts ve De Moor , 2008)

İçerik Riskleri; İnternet içerik riskleri İnternet kullanıcılarını farklı şekillerde olumsuz etkileyen yazılı ve görsel içeriklerdir (Çubukçu ve Bayzan, 2013). “Şiddet içerikleri, nefret söylemleri, ırkçı söylemler ve cinsel içerikler” kışkırtıcı içerikler kapsamında; “yanlış/zararlı bilgi paylaşımı ve yanlış/zararlı bilgiye ulaşım” ise yanıltıcı içerikler kapsamında değerlendirilmektedir.

Temas Riskleri; İnternet risklerinden, “siber zorbalık, cinsel istismar ve gizlilik ihlalleri” çevrimiçi iletişim kapsamında ele alınmıştır. Bunun nedeni; sözü edilen davranışların, İnternet ortamında, kendilerini olduğundan farklı tanıtan kişilerin kullanıcılarla irtibata geçerek sözü edilen davranışları sergilemesidir. Eğer bu davranışlar gerçek hayatta yüz yüze temas noktasına taşınırsa çevrimdışı iletişim kapsamında değerlendirilir. Temas riskleri başlığı altında ele alınan riskler içerisinde *siber zorbalık* diğerlerine oranla daha fazla öne çıkan risk türüdür. Alan yazında incelenen çalışmalar göz önünde bulundurulduğu zaman siber zorba veya mağdur olma konusunda yapılan çalışmaların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla ilgili sayısal veriler sonraki bölümlerde verilmiştir.

Ticari Riskler; Alan yazında ticari risklerle ilgili çalışma sayısı az olmakla birlikte yapılan çalışmalarda ticari riskler; İnternet ortamında yapılan her türlü maddi veya manevi alışveriş sonucunda dijital vatandaşların maruz kaldığı risk türü olarak tanımlanmaktadır. Bu risk türünün içerisinde yer alan; “teklifi gizlenen veya rızasız satışlar ve yanıltıcı ürün reklamı pazarlamaları” ticari istismar olarak adlandırılmaktadır. “Kimlik avı/oltalama, spam e-postalar, zararlı yazılımlar, güven kazanarak bilgi edinme, bir hediye karşılığı önemli bir bilgiye ulaşma, gerçek olmayan

bedava teklifler ve sosyal ağlar ile sosyal mühendislik” ise kişisel bilgi istismarı olarak tanımlanmıştır.

Araştırmacıların farklı sınıflara ayırarak inceledikleri bu risklerin yanı sıra İnternet kullanımı ile doğrudan ilgili olan İnternet bağımlılık kavramı da İnternet riskleri arasında yer almaktadır. Son zamanlarda yapılmış olan araştırmalarda İnternet kullanıcılarının da tıpkı diğer uyuşturucu madde, alkol ya da kumar bağımlılarına benzer şekilde İnternet’e bağımlı oldukları, İnternet kullanımından kaynaklı olarak akademik başarısızlık, iş performansında düşüş, evliliklerde anlaşmazlık ya da ayrılık gibi olumsuz sonuçlarla karşılaştıkları belirtilmiştir (Young, 1996). Günümüzde artan İnternet kullanım süresi ve günlük yaşantıda İnternet’in hemen her alanda kullanılmasından kaynaklı olarak İnternet bağımlılığı diğer risk türlerine oranla daha çok karşılan riskler arasındadır.

İnternet kullanımı konusunda bireylerin nasıl bir değişim gösterdiği, İnternet kullanım oranlarının neler olduğu ve kullanıcıların maruz kaldıkları risk türlerinin neler olduğundan kısaca bahsedildikten sonra en öne çıkan üç risk türü olan “İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma” ile ilgili detaylı bilgi sonra ki bölümde verilmiştir. Bu risk türlerinin tanım ve açıklamaları, nedenleri ve olumsuz etkileri detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2.1. İnternet Bağımlılığı

İnternet bağımlılığı kavramı Dr. Ivan Goldberg ’in 1996’da şaka amacıyla göndermiş olduğu bir maille alan yazına ilk kez girmiştir (Goldberg, 1996). Fakat daha sonraları bu alanda yapılmış olan çalışmalar incelendiği zaman İnternet bağımlılığı kavramının birbirinden farklı şekillerde ve kavramlarla ifade edildiği görülmektedir. Bu kavramlar;

“İnternet dependency (İnternet bağımlılığı)” (Tvedt, 2007), “pathological Internet use (patolojik İnternet kullanımı)” (Davis, 2001; Young, 2004), “problematic Internet use (problemlı İnternet kullanımı)” (Caplan, 2002; Kaltiala-Heino ve diğerleri, 2004), “excessive Internet use (aşırı İnternet kullanımı)” (Yang ve diğerleri, 2005), “Internet abuse (İnternet istismarı)” (Young ve Case, 2004), “Internet addiction disorder (düzensiz İnternet kulanımı)” (Gonzalez, 2002; Kiralla, 2005) vb. şeklindedir” (Günüş, 2009: s.17-18)

Alan yazın incelendiğinde birçok İnternet bağımlılığı tanımı olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı, kullanıcının İnterneti kontrolsüz, aşırı şekilde hayatını bozan bir biçimde tekrar tekrar kullanmasıdır (Morahan-Martin ve Schumacher'den aktaran Satan, 2013). İnternet bağımlılığını; bilgisayar ve İnternet kullanımı ile ilgili rahatsızlığa sebep olan, aşırı veya zayıf kontrol edilmiş zihinsel meşguliyet, dürtüler ve davranışlar olarak nitelendirmişlerdir (Shaw ve Black'ten aktaran Satan, 2013) . Bunun yanında bazı çalışmalarda ise bireylerin çevirim-içi ve çevirim-dışı olma durumlarında sergiledikleri bağımlılığı ifade etmek amacıyla “cyberaddiction” kavramının da kullanıldığı görülmektedir (Vaugeois, 2006).

Kandell (1998); İnternet bağımlılığını; İnternet'e psikolojik bağımlılık olarak tanımlamış ve dört temel parametre ileri sürmüştür;

- Birey internet ile ilişik aktivite kaynaklarına artan bir şekilde yatırım yapmakta,
- Birey internette çevrimdışı olduğunda anksiyete, depresyon, boşluk hissi gibi hoş olmayan duygulara kapılmakta,
- Birey internette girdiğinde çevrimiçi olma etkilerine artan bir şekilde tolerans göstermekte,
- Problemleri davranışları reddetmektedir.

İnternet bağımlılığının literatürde yer alan ve farklı araştırmacılar tarafından oluşturulmuş çeşitli tanımlarına bölüm içerisinde yer verilmiştir. Bu çalışma kapsamında ise analize tabi tutulmuş olan çalışmalarda İnternet bağımlılığını anlatmak amacıyla yukarıda bahsedilen birçok kavramın kullanıldığı görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında bağımlılığı ifade etmeye yönelik kullanılmış olan farklı kavramlar “İnternet bağımlılığı” ortak kavramı şeklinde değerlendirmeye alınmıştır.

İnternet bağımlılığını etkileyen sebepler arasında evde İnternet bağlantısına sahip olma bireylerin istedikleri her an İnternet'i kullanabilmelerine imkân sağladığı için bağımlılık konusunda üzerinde durulması gereken önemle hususlardan bir tanesidir. Young (2004) gençlerde İnternet bağımlılığına yol açan sebepler arasında ücretsiz ve limitsiz İnternet bağlantısına sahip olma; İnternet ortamında bulunan etkinlikler dışında bulunan etkinliklere karşı aşırı isteksizlik, aile tarafından İnternet kullanımının kontrol edilmemesi, İnternet'teki aktivitelerin gizlenebilmesi; yaşamdaki fobi, endişe ve hatalarla İnternet'te kolay baş edilebilmesi şeklinde belirtmektedir.

Psikolojik ve sosyolojik etkenler, aşırı İnternet kullanımına ve dolayısıyla bağımlılığa yönlendirmektedir (Günüç, 2009). Bu sebepler içinde sosyalleşme ihtiyacı İnternet bağımlılığının ilişkili olduğu en önemli kavramlardan biridir. Gerçek yaşamda kendini ifade etmek konusunda sıkıntı çeken veya sosyal ortamı içerisinde çeşitli sebeplerden dolayı geri planda kalan bireyler İnternet ortamında kendilerine bir ortam kurma çabasında olmaktadır. E-postalar, sohbet-chat odaları, tartışma forumları ve çevrimiçi oyunlar aracılığıyla sosyalleşmeye çalışmaktadırlar. Bu da bireylerin farkında olmadan İnternet’te geçirdikleri süreyi artırmakta ve bağımlı olmaları konusunda onları bir adım daha ileriye taşımaktadır (Beyatlı, 2012).

Lin ve Tsai (2002) yaptıkları çalışmada aşırı İnternet kullanımının akranlar arasında popülerlik göstergesi olarak kabul görmesinin İnternet bağımlılığını arttırdığını belirtmişlerdir. Beard (2005) ise yaptığı çalışma ile gerçek yaşamdaki yalnızlık, özgüven eksikliği ve depresyon hali gibi problemleri durumların İnternet dünyasında aşılabildiğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda incelenmiş olan çalışmalarda yalnızlık, depresyon, özgüven eksikliği, anksiyete gibi kişisel özelliklerden kaynaklı sorunların İnternet bağımlılığı üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların frekans değerleri ve bu çalışmalarda ortaya çıkan bulgular nicel verilerle ifade edilmiştir.

İnternet bağımlılığının nedenleri birçok çalışmada farklı şekillerde belirtilmiştir. Bu çalışmada da yürütülen çalışmalarda belirtilen nedenler sınıflandırılarak betimsel ifadelerde sunulmuştur.

2.2. Siber Zorbalık

Zorbalıkla ilgili en derinlemesine araştırmaları yapan Olweus (1993; 2002), zorbalığı; bir birey veya grubun, savunmasız bir kişiye karşı sergiledikleri, fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve devamlılık arz eden şiddet türü olarak tanımlamaktadır.

Olweus’a (1999) göre, bir davranışın zorba şeklinde nitelendirilebilmesi için üç temel özelliğe sahip olması gerekir. Bunlar:

- Bilinçli olarak zarar verme amacıyla yapılması
- Süreklilik arz etmesi
- Taraflar arasında (zorba ve mağdur) güç dengesizliğinin olmasıdır.

Zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerin zihinsel ve fiziksel gelişim süreçlerinde sıkıntılar meydana gelmektedir. Bazı çocuk ve ergenler zorbalık karşısında

nasıl bir tavır geliştireceklerini bilmedikleri için kendilerince meydana getirdikleri sağlıksız başa çıkma yöntemlerine başvurarak ya da içinde bulundukları duruma karşı duyarsızlaşarak tepki vermektedirler (Üneri ve Tanıdır, 2012).

Hazler, Carney, Green, Powell ve Jolly (1997) yaptıkları çalışmalarında zorba davranış sergileyen bireylerin özelliklerini şöyle belirtmektedirler;

Tehdit edici söz ve cümleler kullanmak ve fiziksel hareketlerle başkalarını kontrol altına almaya çalışma, yüksek düzeyde öfke, düşük empati, saldırgan davranışlara sahip olma ve saldırganlıktan başka çözümün olmadığına inanma, intikam alma isteği, ailevi problemlere sahip olma, kızgınlık ve küskünlük durumlarının fazlalığı gibi özellikleridir. Bunun yanı sıra (Hazler vd., 1997) mağdur bireylerin özelliklerini de şöyle belirtmişlerdir;

Çevresini kontrol edemeyeceğine yönelik düşük inanç, sahip olduğu sosyal becerilerin yetersiz olduğu düşüncesi, düşük benlik saygısı, dışlanmış hissetme, korku, kendisini birçok konuda yetersiz ve diğerlerinden aşağıda görme, kendini suçlama ve yıkıcı davranışlar sergileme gibi özelliklerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Bilişim teknolojilerinin hızlı gelişimi insanların günlük hayatını kolaylaştırmasının yanı sıra bazen de insanları İnternet ortamında taciz etme, rahatsızlık verme, tehdit etme, aşağılama gibi istenmeyen kötü amaçlı şekillerde kullanıldığı görülmektedir.

“Tekno zorbalık”, “elektronik zorbalık”, “çevrimiçi zorbalık” gibi kavramlarla ifade edilen siber zorbalık kavramı, bilişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba karşı gerçekleştirilen teknik veya ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümü olarak ifade edilmektedir. (Arıcak, 2011; Akbulut, Şahin ve Erişti, 2010). Siber zorbalık, dijital teknolojinin başka bireylere karşı saldırganlık yapmak ve rahatsızlık verici şekilde mesaj göndermek amacıyla kullanılmasıdır (Willard, 2007; Lacey, 2007). Shariff ve Gouin (2005) ise siber zorbalığı; cep telefonları, web siteleri ve sohbet odaları kullanılarak yapılan psikolojik bir zorba türü olarak ifade etmişlerdir. Siber zorbalık, doğasında aşırı bir öfkeyi barındıran İnternet veya diğer mobil cihazlarla kişiler arası küfürlü davranışların meydana geldiği olumsuz bir durumdur. Kowalski vd., 2008’e göre zorbalıktaki amaç; mağduru tehdit etmek, ona rahatsızlık vermek veya sosyal ilişkiyi kopartmaktır.

2.3. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma

Günlük yaşamda İnternet'in hemen her alanda kullanılması yaşamı oldukça kolaylaştırdığı fakat bunun yanı sıra riskleri de beraberinde getirdiği ve bunlar arasında en öne çıkan İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık risk türleri incelenmiştir. Bu risklerin yanı sıra kullanıcıların karşı karşıya kaldıkları diğer bir risk türü ise istenmeyen içeriğe maruz kalmadır.

İnsanlar İnternet aracılığıyla istediklerini söyleyebilme, başkalarına maddi veya manevi zarar verme, her türlü saldırıyı yapabilmektedir. Özellikle müstehcen içeriklerin sunulması ve yaygınlaşması, kumar/bahis gibi insanlara maddi olarak büyük zararlar veren kötü alışkanlıkların kolay ulaşılabilir hale gelmesi uzun vadede toplumların kültürel yapısını değiştirmeye, bireylere ve dolayısıyla toplumsal yapıya zarar vermektedir. İnternet'in yaygınlaşması bu gibi olumsuz durumlara isteyen herkesin kolay bir şekilde ulaşabilmesine imkân vermektedir. Zararlı olan bu içerikler özellikle çocukların ve gençlerin, psikolojik ve sosyal gelişimlerine daha çok olumsuz etki etmektedir. Ayrıca, bu içerikleri bünyesinde barındıran site sahipleri ve destekçileri, masum kişileri kendi sitelerine çekebilmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar (Aydın, 2011). Bunlar; güncel konularda kişilerin ilgisini çekebilecek içerikleri siteye koyarak insanların ziyaret etmelerini, bireylerin kendi iradeleri olmadan karşılarına aniden olumsuz içeriklerin çıkmasını sağlamak ve başlarda zararsız bir site görünüp belli bir topluluğu oraya çektikten sonra istedikleri olumsuz bir site kimliğine bürünme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Cinsellik, kadın-erkek ilişkileri üzerine kurulmuş olan sohbet odalarına çocuk ve gençlerin girmesi ve bu tarz muhabbetlere maruz kalmaları gençlerin erken yaşlarda cinsellikle tanışmalarına ve bu yönde yeni arayışlara girme ihtiyacıyla sonuçlanmaktadır (Aydın, 2011).

TİB bünyesinde oluşturulmuş Bilgi İhbar Merkezi'ne, 5651 sayılı kanun kapsamında yapılmış olan ihbarlar değerlendirildiği zaman; %62,52 müstehcenlik, %12,84 çocukların cinsel istismarı, %10,62 fuhuş, %8,31 Atatürk aleyhine işlenen suçlar, %3,45 kumar/bahis oynanmasına imkan sağlayan siteler, %1,37 intihara yönlendirme, %0,45 sağlık için tehlikeli madde temini, %0,44 ise uyuşturucu/uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma şeklinde dağılım gösterdiği görülmektedir. (Aydın, 2011)

İnternette arama motorlarında sorgulanan anahtar kelimeleri izleyen Kelime takipçisinin (World Tracker) sunduğu raporda, en çok sorgulanan anahtar kelimenin pornografi ve onunla ilişkili olan kavramlar olduğu görülmektedir. Pornografi ve türevlerinin diğer kavramlarla olan sorgulanma oranına bakıldığında en çok aranan 200 kavramın 82'sini oluşturdukları belirtilmektedir (Canberk ve Sağıroğlu, 2007). Bu durumda İnternet kullanıcılarının nasıl bir tehlike ile karşı karşıya kaldığı açık bir görülmektedir.

Kumar ve bahis gibi şans oyunları İnternet sayesinde yeni bir boyut kazanmaktadır. Bu gibi şans oyunlarının İnternet ortamına taşınması bireylere erişim kolaylığı sağlamaktadır. Bu şekilde çok fazla sitenin olduğu on binlerle ifade edilebilen rakamları bulunduğu ve bağımlıların yanı sıra birçok kişiyi oyun oynamaya teşvik etmektedirler. Bu sitelerin amacı insanların oyun oynamasını sağlayarak kendileri için para kazanmaktır. Bununla beraber bu tip siteler üzerinden oyun oynayıp kazandığı parayı alamayanlar ve şikâyetlerini nereye ileteceğini bilemeyen insanlar sıklıkta (Beyhan ve Kurt, 2007).

2.4. İnternet Risklerinin Olumsuz Etkileri

Hemen her yaştan birey; İnternet'in kolaylaştırıcı etkisinden dolayı yaşamın birçok alanında İnterneti kullanmayı ön plana almaktadır. Özellikle genç bireylerin okul ile ilgili olarak yapılması gereken her türlü işlerinde ilk başvurdıkları kaynak İnternet olmaktadır. Ailelerin İnternet konusunda olumlu bir tutuma sahip olmaları bireylerin İnternet kullanımı konusunda daha az denetime sahip olmalarını beraberinde getirmektedir. Ebeveynlerin büyük bir kısmının İnternete karşı olumlu tavır takınmalarının sebepleri; İnternet kullanımının çağdaş bir getiri olduğunu düşünmeleri, her türlü bilgiye erişmenin kolay olması ve bunun da akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği düşüncesi ve İnternet'in aile içi iletişimde olumsuz yönde bir etkisinin olduğunu düşünmüyor olmalarıdır (Odabaşı, 2005). Ailelerin, çocuklarının İnternet kullanım davranışları üzerinde bir izleme gerçekleştirmemesi, genç bireylerin İnternet'tin olumlu etkilerinden faydalanamama ve olumsuz yöne kayma ihtimalini artırmaktadır (Bölükbaş, 2003). Bunun sonucunda İnternet bağımlısı gençlerde bağımlılığın sebep olduğu; derslere karşı ilgisizlik, derslerin sürekli takip edilmesi konusunda gevşek davranılması, ders sırasında uyuklama, unutkanlık ve dikkat

eksikliği, akademik başarı durumunda düşüş yaşanması, İnternet kafelere gitmek için okuldan kaçma ve devamsızlık gibi davranışlar görülebilmektedir (Young 1996a, Young, 1996b; Çelebi, 1999; Griffiths, 2000a; Köroğlu, 2007; Odabaşıoğlu, 2007, Bakken vd. 2009). Ayrıca İnternet bağımlılığı, çocukların ve gençlerin zamanının büyük bir kısmını İnternet başında geçirmesine, bu nedenle sosyal, fiziksel gelişimleri ve psikolojik durumlarını olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. (Odabaşı vd., 2007).

Bunların yanı sıra Young (1996b) İnternet bağımlısı bireylerin bilgisayar başında olmadıkları ya da İnternet'e ulaşamadıkları zaman depresyon, anksiyete, öfke gibi ruhsal problemler yaşadıklarını ifade etmiştir. Odabaşıoğlu vd.'nin (2007) İnternet bağımlılığı konusunda yaptığı çalışmaya göre, İnternet bağımlılığı bireylerin evden kaçma hatta İnternet kafeye gidebilmek için para çalmak gibi davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir.

Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde psikolojik, ruhsal ve sosyal anlamda birçok olumsuz durumların yaşandığı görülmektedir. Mağduriyet yaşayan bireylerin bir süre sonra fiziksel ve ruhsal sıkıntılar yaşadıkları, maruz kaldıkları mağduriyetin uzun süre devam etmesinin ve bireyin çevresinden destek görmemesi halinde yaşanan bu sıkıntılar daha da şiddetlenmektedir (Rigby, 2003). Ayrıca bu bireylerin akademik performanslarının düşmesi, depresyon, yalnızlık duygusu, sosyal ortamda düşük iletişim, özsaygıdan yaşanan düşüklüğü, üzüntü, kızgınlık, korku, anksiyete, paranoya ve intihar girişiminde bulunma çabası gibi psikolojik belirtiler görülmektedir (Batmaz ve Ayas, 2013).

Eroğlu 2014'teki "Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi" konulu tez çalışmasında siber zorbalığın ne ile ilişkili olduğunu belirten araştırmalara yer vermiştir. Buna göre siber zorbalığa maruz kalma; başarı, devamsızlık, okul memnuniyeti, okulun güvenilirliği, okulu terk etme, okula ateşli silah getirme gibi etkenlerle ilgilidir. Siber zorba mağdurları fiziksel ve psikolojik olarak etkilenmektedirler.

Siber mağdurları asabiyet, utanma, üzülmeye, korkma, kırılma, bunalım, madde bağımlılığı, asosyallik, hiperaktivite, intihar ve ümitsizlik gibi duyguları yüksek düzeyde yaşamaktadırlar (Eroğlu, 2014).

2.5. İnternet Risk Araştırmaları

İnternet risk araştırmaları incelendiği zaman yapılan çalışmalarda öne çıkan demografik ve kişisel özellikler ile metodolojik unsurların neler olduğu, bu başlıklar doğrultusunda hangi değişkenlerin ele alındığını gruplandırmak mümkündür.

2.5.1. İnternet Riskleri ve Demografik Özellikler

İnternet riskleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda incelenen değişkenler demografik özellikler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle çalışmaların büyük bir kısmında ele alınan cinsiyet değişkeni başta olmak üzere, yaş ve sınıf seviyesi, sosyoekonomik düzey, devam edilen okul türü, ırk ve etnik yapı gibi değişkenler İnternet risk araştırmalarında kullanılan başlıca değişkenlerdir (Kowalski ve Limber, 2007; Stefanescu, Chirita, Chirita ve Chele, 2007; Carbonell, Chamarro, Griffiths, Oberst, Cladellas ve Talam, 2012; Bauman, Toomey ve Walker, 2013; Çivilidağ ve Cooper, 2013; Pedersen, 2013).

2.5.2. İnternet Riskleri ve Kişisel Özellikler

İnternet riskleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda kişisel özelliklerin risklere etkilerinin araştırıldığı görülmektedir. Bunlar arasında; depresyon ve yalnızlık durumu, kimlik statü düzeyi, algılanan sosyal destek düzeyi, benlik saygısı, yaşam doyumu gibi değişkenler yer almaktadır (Nalwa ve Anand, 2003; Yoo, Cho, Yune, Kim, Hwang, Chung, Sung ve Lyoo, 2004; Baker ve Tanrıku, 2010; Ceyhan, 2010; Esen ve Siyez, 2011; Üneri ve Tanır, 2011; Tuncay, 2014)

2.5.3. İnternet Risk Araştırmalarındaki Metodolojik Unsurlar

İnternet risk araştırmalarındaki metodolojik unsurları bu çalışmada da ele alınmış olan temalar ve kodlar ile örtüştüğü üzere şu şekilde sıralamak mümkündür; çalışma yöntem ve modelleri, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri, örneklem seçme yöntemleri, örneklem sayısı ve düzeyidir.

2.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çalışmanın kurumsal temellerini oluşturan İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda ilgili yapılan çalışmalar kullanılan yöntem, örneklem, veri toplama süreci ve sonuçları bakımından incelenmiştir. Çalışmaların büyük bir kısmının nicel çalışmalardan oluştuğu, frekans ve yüzde gibi betimsel veri sunmaya yönelik olduğu, derinlemesine inceleme gerektiren nitel çalışmaların ise oldukça yetersiz kaldığı görülmektedir.

2.6.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Araştırmalar

Çakır, Ayas ve Horzum (2011) üniversite öğrencilerinin İnternet ve oyun bağımlılıklarını araştırmak amacıyla; cinsiyet, sınıf, evinde bilgisayar ve İnternet bağlantısı olma ve tercih edilen oyun şekli değişkenleri çerçevesinde bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırma tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Bu amaçla kota örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen 996 üniversite öğrencisi çalışmanın örneklemi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin İnternet ve oyun bağımlılığının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf ve tercih ettikleri oyun türüne göre İnternet ve oyun bağımlılığında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Ceyhan (2010) çalışmasında lise öğrencilerinin problemli İnternet kullanım/İnternet bağımlılığı düzeyleri ile cinsiyet, devam ettikleri okul türü, sınıf, başarı düzeyi, aileden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve haftalık ortalama internet kullanım süresi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmalarında tarama modelini kullanmışlar ve 307 adet lise öğrencisi araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Problemli İnternet kullanım ölçeği ve algılanan sosyal destek ölçeği ise çalışmanın veri toplama araçlarını oluşturmaktadır. Araştırma bulguları; genel olarak okul türünün, sınıf düzeyinin ve internet kullanım süresinin problemli internet kullanımında önemli faktörler olduğunu, ancak cinsiyetin, başarı düzeyinin ve sosyal destek düzeyinin önemli faktörler olmadığını işaret etmektedir.

Bakken ve arkadaşları (2009) yaptıkları çalışmalarında gençlerde İnternet bağımlılığı, yaygınlığı ve risk faktörleri üzerinde durmuşlardır. Cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenleri kullanılarak yapılmış olan çalışmada erkeklerin ve üniversite

düzeyinde eğitim gören bireylerin en yüksek oranda İnternet bağımlılığı gösterdikleri veya risk altında oldukları belirtilmiştir. Ayrıca depresyon, uykusuzluk ve diğer psikolojik sıkıntı çeken bireylerin İnternet bağımlılık puanlarının da normal bireylere oranla daha yüksek çıktığı belirtilmektedir.

Niemz ve arkadaşları (2005) tarafından Britanya’da 371 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada örneklemin % 18,3’ünün İnternet bağımlısı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca İnternet bağımlısı oldukları belirlenen bireylerin benlik saygılarının düşük ve sosyal çevreleriyle olan iletişimlerinin kısıtlı olduğu belirlenmiştir. Fakat bu durum bağımlılığın yol açtığı bir sonuç olabileceği gibi aynı zamanda bağımlılığa neden olan bir durum olarak da ele alınabileceği dile getirilmiştir.

2.6.2. Siber Zorbalık ile İlgili Araştırmalar

Şahin, Sarı, Özer ve Er (2010) çalışmalarında lise öğrencilerin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin bir nitel çalışma yapmışlardır. Bu amaçla nitel çalışma yöntemlerinden biri olan özel durum çalışması kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemi ise amaçlı örneklem kullanılarak oluşturulmuş bu bağlamda 12 adet lise öğrencisi tercih edilmiştir. Araştırma sonunda; öğrencilerin e-posta aracılığıyla birisinden hakaret/cinsel içerikli/ tehdit içeren mesajlar alma, izin almadan bilgisayarındaki bilgilerin alınması, İnternet ortamında tanışılan birisinden zarar görme vs. gibi davranışlardan dolayı siber zorbalığa maruz kaldıkları ve siber zorba davranışlarda bulundukları belirtilmiştir.

Kowalski ve Limber (2007) siber zorbalık davranışlarını inceledikleri çalışmalarını Amerika’daki 3767 ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ile gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin %11’inin son birkaç ay içerisinde en az bir kez siber mağduriyet yaşadığı, %7’sinin hem siber zorba hem de siber mağdur, %4’ünün ise son birkaç ay içerisinde en bir kez başkasına siber zorba davranışlarda bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada en yaygın görülen siber zorba yöntemlerinin anlık mesajlaşma, sohbet odaları ve e-postalar aracılığıyla yapıldığı belirtilmektedir. Siber mağduriyet yaşayan bireylerin yaklaşık yarısının ise kendisine zorba davranışlarda bulunan kişinin kimliğini bilmediği saptanmıştır.

Dehue, Bolman ve Vollink (2008) öğrenciler arasında siber zorbalığın yaygınlık durumunu ve ailelerin bu duruma karşı olan farkındalık seviyelerini belirlemek amacıyla ilköğretim seviyesinde öğrencilerle çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Örneklem grubundaki öğrencilerin %16'sının siber zorbalık yaptıkları, %23'ünün de siber mağduriyet yaşadıkları belirtilmiştir. Ailelerin ise büyük bir kısmı çocuklarının İnternet kullanım davranışlarını konusunda belli kurallar koymalarına karşılık meydana gelen zorbalık olaylarının farkında olmadıkları belirtilmiştir. Ayrıca çocukların başkalarına zorba davranışları sergilemelerini aileler ciddiye almazken, mağdur olan çocukları hakkında da yeterli seviyede farkında olmadıkları belirlenmiştir.

Erdur-Baker ve Kavşut (2007) ortaöğretim öğrencilerinin siber zorba davranışlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında üç farklı lise türünden toplam 228 öğrenciden anket yoluyla veri toplamışlardır. Çalışma bulguları ülkemizde de siber zorbalık olaylarının gerçekleştiğini, cinsiyet karşılaştırmasında erkeklerin kızlardan daha çok siber zorba ve mağdur oldukları ortaya çıkartmıştır. Ayrıca İnternet kullanım süresindeki artışın siber zorba veya mağdur olma durumunu da olumlu yönde etkilediği fakat okul türü, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, yaş ve sınıf düzeyi gibi değişkenler ile siber zorba veya mağdur olma durumu arasında anlamlı bir ilişkisinin olmadığı belirtilmiştir. Aynı zamanda bilişim teknolojilerini daha sık kullanan ergen bireylerin %28'inin siber zorba davranışlar sergilediği, %30'unun ise siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir.

2.6.3. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma ile İlgili Araştırmalar

Mitchell, Finkelhor ve Wolak (2003), 10 – 17 yaş arasındaki gençlerin İnternet'te istenmeyen içeriğe maruz kalma durumlarını inceledikleri çalışmalarında, örneklem grubundaki gençlerin %25'i daha önce istenmeyen içeriğe maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Maruz kalan bireylerin büyük çoğunluğu bu içeriklere olumsuz tepki göstermezken, %24'ü ciddi şekilde rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. 14 – 17 yaş aralığındaki bireyler 14 yaş altındakilere kıyasla maruz kaldıkları içerikten daha az rahatsız oldukları tespit edilmiştir.

Ybarra ve Mitchell (2005), 10-17 yaşları arasındaki çocuk ve ergen bireylerin İnternet ortamında istenmeyen/müstehcen içeriğe maruz kalma durumlarını incelemek

amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında 1484 kişiden telefon görüşmesi yoluyla anket verisi elde etmişlerdir. Cinsiyet açısından karşılaştırıldığında müstehcen içerikleri arama davranışı sergileyen bireylerin %87'sini erkeklerin oluşturduğu belirtilmiştir. Örneklemi oluşturan gençlerin %25'inin ise geride bıraktıkları yıl içerisinde istenmeyen müstehcen içeriğe maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Wolak, Mitchell ve Finkelhor (2007), "Unwanted and Wanted Exposure to Online Pornography in a National Sample of Youth Internet Users" isimli çalışmalarında gençlerin istenmeyen müstehcen içeriğe maruz kalma durumlarını araştırmak amacıyla 1422 kişiyle telefon görüşmesi yapmışlardır. Bu amacı gerçekleştirmek için çalışmalarında yaş ve sınıf düzeyi ve İnternet kullanım durumu değişkenlerini kullanmışlardır. İnternet ortamında müstehcen içeriğe maruz kalma, yaş ve sınıf düzeyi ile doğru orantılı olarak değiştiği belirtilirken İnternet kullanım durumu ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca çalışmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin %66'sının geçen yıl içerisinde istemeden müstehcen içeriğe maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Funk ve diğerleri (2004)'nin yaptığı bir çalışmada televizyon ve İnternet gibi medya araçlarında ve gerçek yaşamda karşılaşılan şiddet içeren görüntülere maruz kalmanın şiddete karşı olan duyarsızlaşmaya etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma örneklemi 4. ve 5. Sınıf ilköğretim öğrencilerinden 82 erkek ve 68 kız oluşturmaktadır. Çocukların şiddete karşı duyarsızlaşma seviyelerini ölçmek için şiddete yönelik tutum ölçeği ile çocuklar için empati ölçeği kullanılmıştır. Sadece tek bir kaynaktan şiddet içerikli materyallere maruz kalan bireyler ile düşük empati düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunurken, hem oyun hem film gibi birden fazla kaynaktan şiddet içerikli görüntülere maruz kalma ile şiddete yönelik tutum arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

İnternet riskleri konusunda özellikle İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma konularında yapılmış olan birbirinden farklı çalışmaların nicel desenli olarak yürütüldüğü görülmektedir. Bu doğrultuda sözü edilen risklerle ilgili olarak nedenleri, etki eden ve ilişkili olduğu faktörler, ele alınan değişken türleri ve metodolojik unsurlar gibi konularda ortaya çıkmış olan veriler çalışmanın sonraki bölümlerinde betimsel olarak sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin analizi süreçleri anlatılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın amacı, 2000 ile 2014 yılları arasında internet güvenliği konusunda yapılmış olan empirik çalışmaların incelenmesi sonucunda, internet risklerini temalara ayırarak betimsel sonuçlar ortaya çıkarmaktır. Bu amaca ulaşmak için nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda bu bölümün ileri kısımlarında belirtilmiş olan değerlendirme aşamaları sonucunda ulaşılan 106 çalışma bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada doküman incelemesi sonucunda elde edilecek çalışmalar içerik analizi yöntemi ile değerlendirilip ortaya çıkan veriler nicel şekilde sunulmuştur.

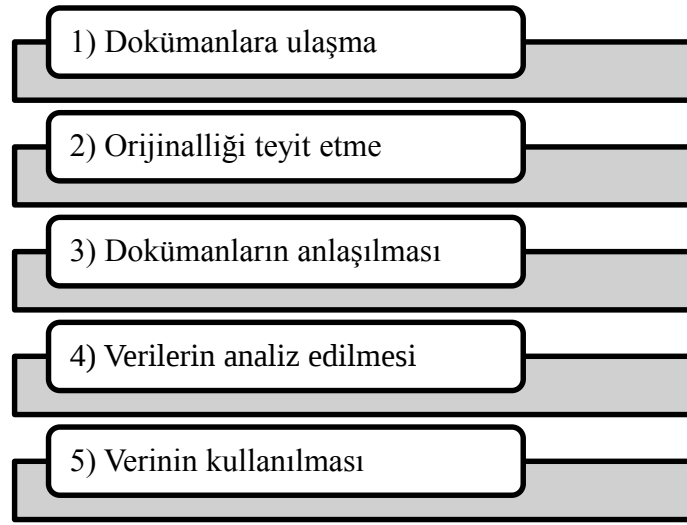
3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini bugüne kadar İnternet Güvenliği ve İnternet Risklerini ele alan empirik çalışmalar oluşturmaktadır. Örneklemine ise 2000 ile 2014 yılları arasında Türkiye ve Avrupa’da bu alanlarda yapılmış olan makaleler oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda İnternet kullanımının ve İnternet’e erişim oranının ciddi şekilde artması, bunun sonucunda ise İnternet’in olumsuz yönlerinin de ortaya çıkmasından dolayı yapılan bu çalışmada 2000 - 2014 yılları arasında yapılmış olan araştırmalar dikkate alınmıştır. Bu amaçla “İnternet güvenliği”, “İnternet riskleri”, “İnternet bağımlılığı”, “siber zorbalık”, “müstehcen içerik” gibi anahtar kelimeler ve bu anahtar kelimelerin türevleri veri tabanlarında taranmıştır.

3.3. Araştırma Deseni ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama amacıyla nitel araştırma yöntemleri kapsamında olan doküman analizi kullanılmıştır. Çepni 2007’ye göre doküman analizi yöntemi, amaca

yönelik kaynaklara ulaşip veri elde etme, bu verileri analiz edip sonuçlara ulaşmada kullanılır. Bu yöntemde araştırılması amaçlanan olgular hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin taranması amaçlanır. Evren ve örneklem kısmında tanımlandığı üzere çeşitli veri tabanlarından taranacak olan araştırmaların derleneceği bu çalışma için en uygun yöntem doküman analizi yöntemidir. Doküman incelemesi sürecinin aşamaları Şekil 3.1’de sunulmuştur (Yıldırım & Şimşek, 2006).

Şekil 3.1. Doküman analizinin aşamaları

EU Kids Online projesi 2006 yılında başlamış olan 20’den fazla Avrupa ülkesindeki araştırma ekipleri tarafından yürütülen, 9-16 yaş grubu çocukların hedef seçildiği ve bu çocukların maruz kaldıkları İnternet risklerini belirlemeye yönelik olan yapılmış olan bir çalışmadır. Bu çalışma kapsamında EU Kids Online projesi çerçevesinde yürütülmüş çalışmalar öncelikli olarak taramıştır. Bu çalışmaların yer aldığı veri tabanı incelendiği zaman örneklem büyüklüğü, veri toplama zamanı, çalışma sponsoru, çalışma metodolojisi, anket yöntemi, yaş grubu gibi başlıkların ele alındığı görülmektedir. EU Kids Online veri tabanında yer alan başlıklara ek olarak çalışmaların sınırlılıkları, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri, İnternet riskini maruz kalma oranı, bağımlı ve bağımsız değişkenler, cinsiyet, yaş ve sınıf, bilgisayar ve İnternet sahibi olma ve kullanma durumuna göre risk bulguları ve çalışma sınırlılıkları bu çalışma kapsamında incelenmiş olan başlıklardır.

İncelenecek olan çalışmalara ulaşılması amacıyla taranmış olan veri tabanları; EU Kids Online Veri tabanı (İnternet güvenliğiyle ilgili 25 ülkeden çalışmaları bünyesinde

barındıran özel veri tabanı), Web of Science, Science Direct, Google Akademik ve Atatürk Üniversitesi'nin üye olduğu online veri tabanları anahtar kelimelerin taranmış olduğu veri tabanlarını oluşturmaktadır.

Elde edilen çalışmaların incelenmesi sürecinde empirik olmaları özellikle dikkate alınmıştır. Elde edilmiş olan empirik çalışmaların ilk olarak; başlık, özet ve anahtar kelimeleri araştırmacı tarafından incelenmiştir. Sonrasında araştırma sorularını cevaplamada yeterince kaynaklık edebilecek çalışmalar yine araştırmacı tarafından tamamen okunarak ikinci bir elemeye tabi tutulmuştur. Bu ön değerlendirmeler neticesinde seçilmiş olan çalışmalar araştırmacı tarafından özellikle bulgular kısmı olmak üzere derinlemesine analiz edilmiştir.

3.3.1. Dokümanlara Ulaşma

Doküman analizinin başlangıç aşaması olan dokümanlara ulaşma kısmında ihtiyaç duyulan doküman türleri tespit edilir. Çalışmanın problem durumu ve amacı belirlendikten sonra araştırmanın yürütüleceği temalar belirlenmiştir. Bundan sonra ise başta EU KIDS Online projesi kapsamında yapılmış olan çalışmalar olmak üzere önceki bölümlerde belirtilen veri tabanlarında belirlenmiş olan anahtar kelimeler taranarak dokümanlara ulaşılmıştır. Daha sonrasında özet kısımları ve anahtar kelimelerin incelenmesi sonucunda araştırmaların bu çalışma kapsamına dâhil edilip edilmeyeceğine karar verilmiş, kullanılacak olan çalışmalar belirlenmiştir.

3.3.2. Orijinalliği Teyit Etme

Bu aşamada çeşitli veri tabanlarında taranıp elde edilmiş olan çalışmaların hangi dergilerde yayınlandığı öğrenildikten sonra diğer veri tabanlarında da aynı şekilde ve nitelikte sonuçlar çıktığı, bildiri özeti, çalışma taslağı gibi özellikte olup olmadıkları belirlenmiş ve ardından makale niteliği taşıyan araştırmalar bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

3.3.3. Dokümanların Anlaşılması

Yapılacak olan çalışma sadece dokümanlara dayalı bir çalışma olacağı için bulunacak olan çalışmaların belirli bir sistem içinde ve birbirleri ile karşılaştırmalı olarak özümzenmesi gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006). Bundan dolayı analizin bu aşamasında elde edilmiş olan çalışmalar önceden belirlenmiş olan “İnternet bağımlılığı,

siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma” temalarına göre sınıflara ayrılarak, analize tabi tutulacak olan çalışmalar sıralı ve gruplu hale getirilmiştir.

3.3.4. Verilerin Analiz Edilmesi

Bu aşamada sınıflara ayrılmış olan çalışmaların bulgular, tartışma, sonuç ve öneriler kısımları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Sonrasında ise elde edilmiş olan veriler önceki bölümlerde bahsedilen Excel dosyası içerisinde bulunan kodlardan ilgili olan bölümlere eklenmiştir.

3.3.5. Verinin Kullanılması

Dokümanların incelenmesinin ve çalışmaya dâhil edilmesine karar verilmesinin ardından alınması gereken gerekli izinlerin alınarak dokümanların kullanılmaya geçileceği aşamadır.

Araştırmada konu ile ilgili belirtilen anahtar kelimeler yardımıyla verilere ulaşmak için:

EU KIDS Online projesi kapsamında yapılmış olan çalışmaların referans listelerinin bulunduğu belgede 1544 tane çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalara ilişkin sayısal veriler Tablo 3.1’de sunulmuştur. Bunlar içerisinde internet riskleri ile ilgili olmayanlar, kitap bölümü şeklinde sunulmuş olanlar, tez çalışmaları, Türkçe ve İngilizce dilleri dışında yayınlanmış olanlar ve rapor şeklinde sunulmuş olanlar belirlenerek yürütülen çalışma kapsamında incelenecek olan çalışmaların içerisinde çıkarılmıştır. Geriye kalan 95 çalışma arasından ise 86 tanesine bahsi geçen veri tabanları taranarak ulaşılabilmektedir. Erişim sağlanmış olan 86 makalenin öncelikle özet kısımları okunarak empirik olmayanlar ve örneklem seviyesi ve yaş grubu üniversite seviyesinden daha yüksek olan çalışmalar analiz edilecek olan çalışmalar içerisinde çıkarılmıştır. Son durumda geriye kalan 50 çalışma detaylı incelemeye tabi tutularak çalışmanın bulgularını oluşturmuştur.

Tablo 3.1.

EU KIDS Online Veri Tabanı Tarama Sonuçları

	Makale	Diğer (Rapor vb.)	Toplam
EU KIDS Online Veri Tabanı	378	1166	1544

EU KIDS Online Projesi kapsamında yapılan çalışmaların detaylı analizinin yapılmasının ardından aşağıdaki tablolarda belirtilen veri tabanlarından aramalar yapılmıştır. Tablo 3.2’de Science Direct veri tabanında “Internet Addiction”, “Cyberbullying” ve “Online Victimization” anahtar kelimelerinin aranması sonucu ortaya çıkan yayın sayıları verilmiştir.

Tablo 3.2.

Science Direct Veri Tabanı Tarama Sonuçları

Anahtar Kelimeler	<i>f</i>
İnternet Bağımlılığı	5698
Müstehcen İçerik	3507
İnternet Güvenliği	2967
İnternet Riskleri	1830
Online Mağduriyet	1742
Siber Zorbalık	645
Toplam	16389

Tablo 3.3’te ise Web Of Science veri tabanında “Internet Addiction”, “Cyberbullying” ve “Online Victimization” anahtar kelimelerinin aranması sonucu ortaya çıkan yayın sayıları verilmiştir.

Tablo 3.3.

Web Of Science Veri Tabanı Tarama Sonuçları

Anahtar Kelimeler	<i>f</i>
İnternet Güvenliği	2941
İnternet Bağımlılığı	2712
Siber Zorbalık	517
Müstehcen İçerik	64
İnternet Riskleri	35
Online Mağduriyet	32
Toplam	6301

Tablo 3.4'te ise Google Akademik veri tabanında “Internet Addiction”, “Cyberbullying” ve “Online Victimization” anahtar kelimelerinin aranması sonucu ortaya çıkan yayın sayıları verilmiştir.

Tablo 3.4.

Google Akademik Tarama Sonuçları

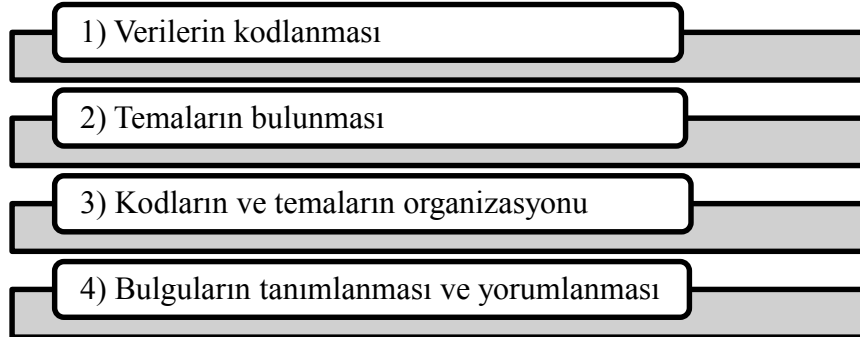
Anahtar Kelimeler	<i>f</i>
İnternet Bağımlılığı	21100
Siber Zorbalık	19300
İnternet Riskleri	16800
İnternet Güvenliği	14600
Online Mağduriyet	2030
Müstehcen İçerik	543
Toplam	74373

EU KIDS Online veri tabanında ulaşılabilen ve çalışmanın bulgularını oluşturabilecek nitelikteki çalışmaların analiz edilmesinin ardından yukarıda belirtilen tablolardaki veri tabanlarında arama yapılması sonucunda toplam 53776 adet yayına ulaşılmıştır. Aynı çalışmaların birden fazla veri tabanında taranmış olabileceği göz önüne alındığında ortaya çıkan sayının biraz fazla olduğu görülmektedir. Yapılan taramalarda bulunan çalışmaların yayın yılları 2000 – 2014 yılları arasında olmayan çalışmaların arama sonuçlarına dâhil edilmemesi sonucunda ortaya çıkan sonuç 41552'ye düşmüştür. Bu yayınlarda anahtar kelimesi ve özet kısımları incelenebilen çalışmalar içerisinden 56 çalışmanın bulguları bu çalışmanın bulgularını oluşturmuştur. Son durumda 50 tane EU KIDS Online veri tabanından ulaşılabilen ve analiz edilen, 56 tane de yukarıda bahsi geçen veri tabanlarında taranmış makalelere ulaşılması sonucunda toplam 106 tane çalışma yürütülen bu çalışmanın bulgularını oluşturmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Bu araştırmada içerik analizinin kullanılma nedeni birbirine benzeyen verilerin belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilip ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenmesinin hedeflenmesidir. İçerik analizi yöntemiyle elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşılmaya çalışılır.

Bu yöntemle veriler derin bir işleme tabi tutulur ve konuyu açıklığa kavuşturması hedeflenen kavram ve temalara ulaşılmaya çalışılır. İçerik analizinin aşamaları Şekil 3.3'te sunulmuştur (Yıldırım & Şimşek, 2006).

Şekil 3.2. İçerik analizinin aşamaları

3.4.1. Verilerin Kodlanması

Bu aşamada öncelikle genel kavramsal yapıya uygun olarak bir kod listesi çıkartılır. Sonrasında ise çalışmalar incelendikten sonra listeye eklenebilecek yeni kodların ortaya çıkması durumunda onlarda kod listesine dâhil edilir. Bu araştırmada çalışmanın danışmanı ile yapılan değerlendirmeler sonucunda şu kodlamalar kullanılmıştır:

- ✓ Araştırma modeli
- ✓ Veri toplama zamanı
- ✓ Veri toplama aracı
- ✓ Örneklem çeşidi (hedef kitle)
- ✓ Örneklem türü
- ✓ Örneklem sayısı
- ✓ Ölçek türü ve referansları
- ✓ Bağımsız değişkenler
- ✓ Bağımlı değişkenler
- ✓ Cinsiyete yönelik bulgular
- ✓ Yaş ve sınıf düzeyine yönelik bulgular
- ✓ Bilgisayar sahibi olma ve kullanımına göre bulgular
- ✓ İnternet kullanımına göre bulgular
- ✓ Ailevi unsurlara göre bulgular

- ✓ Evde İnternet olup olmama durumuna göre bulgular
- ✓ Başa çıkma yöntemleri
- ✓ İnternet bağımlılık oranı
- ✓ Araştırmanın sınırlılıkları
- ✓ Sorunun çözümü için öneriler
- ✓ Gelecek çalışmalar için öneriler

3.4.2. Temaların Bulunması

Çalışmanın amacının belirlenmesinin ardından öne çıkan risk grupları alan yazın araştırmasının ardından belirlenmiştir. Belirlenmiş olan risk türleri arasından birbiri ile bağlantılı olanları kapsayacak şekilde temalar oluşturulmuştur. Taranacak olan çalışmaların çerçevesinin belirlenmesi ve o ekseninde aramalar yapılarak araştırmaya dâhil edilecek olan çalışmaların belirlenmesi açısından temalar en başta belirlenmiştir.

Bu araştırmada araştırmacının danışmanı ile yapılan değerlendirmeler sonucunda şu temalar kullanılmıştır:

- ✓ İnternet bağımlılığı
- ✓ Siber zorbalık
- ✓ İstenmeyen içeriğe maruz kalma

3.4.3. Kodların ve Temaların Organizasyonu

Temalar ve kodlar oluşturulduktan sonra toplanan verileri organize edebilecek bir sistem tasarlanıp ve bu sistem yardımıyla elde edilmiş olan veriler araştırmacı görüş ve yorumları dâhil edilmeden tanımlanır. Bu amaçla kodlamalar ve temalar elektronik ortama başlıklar halinde aktarılmış, her bir çalışma bu başlıklara göre analiz edilmiştir.

3.4.4. Bulguların Yorumlanması

İçerik analizinin son aşaması olan bulguların yorumlanması kısmında elde edilmiş olan ham veriler, neden sonuç ilişkileri kurularak ve bulgular arasındaki ilişkinin açıklanacağı şekilde düzenlenir.

İçerik analizinin tamamlanmasının ardından incelenmiş olan çalışmalardan elde edilen veriler başlıklar halinde, çalışmayı belli başlı özelliklerine göre özetler nitelikte olacak şekilde Excel dosyası içerisinde sunulmuştur. Excel dosyası içerisinde bulunan çalışmayı tanımlayıcı başlıklar şunlardır; “örneklem çeşidi, türü ve sayısı, örneklem

içerisindeki kız, erkek sayıları ve ortalama yaş, veri toplama ve analiz yöntemi, ölçek kullanılmışsa ölçek adı ve ölçek geliştirmenin yapıldığı çalışma, hedef kitle, verilerin toplandığı zaman ve çalışmanın yayın yılı, çalışmanın yöntemi ve anket uygulanış biçimidir. Çalışmanın içeriğine yönelik olarak ise; bağımsız ve bağımlı değişkenler, cinsiyet, yaş bilgisayar ve internet kullanımına, ailevi unsurlara yönelik bulgular, başa çıkma yöntemleri, internet bağımlılık oranı, siber zorbalığa ve istenmeyen içeriğe maruz kalma oranı, çalışmaların sınırlılıkları, gelecek çalışmalar için öneriler, sorunun çözümü için öneriler, çalışmaların referansları ve çalışmaların yayınlandıkları dergilerin SCI veya SSCI indeks durumudur.

3.5. Geçerlilik ve Güvenirlik Önlemleri

Şimşek ve Yıldırım (2006)'ya göre geçerlilik araştırmanın genellenebilmesi, inandırıcılığı ve doğruluğuyla, güvenilirliği ise tutarlılık ve tekrar edilebilirliğiyle ilgilidir. Bir çalışmada geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amaçlı; uzman incelemesi, akran değerlendirmesi, tekrar edilebilirlik, derinlemesine veri toplama, araştırmacının süreçteki rolü, veri toplama/analiz sürecinin açık ve detaylı anlatılması gibi önlemler alınabilir (Bailey, 2008; Büyüköztürk vd., 2011; Ekiz, 2009; Karasar, 2004; Yıldırım ve Şimşek, 2006;).

Bu çalışmada doküman inceleme tekniğiyle elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile derinlemesine incelenmiştir. Bu amaçla bu çalışmada geçerlilik ve güvenilirliği sağlama amaçlı alınan önlemler şunlardır:

Uzman incelemesi; Araştırma sürecinde bütün aşamalar bir alan uzmanına danışılarak ve görüşleri dikkate alınarak yeniden düzenlemelere gidilmiştir.

Akran değerlendirmesi; yukarıda adı verilen veri tabanlarını çalışmada belirlenen anahtar kelimelerle araştırmacı ve akranları ayrı ayrı taramış, ulaşılan araştırmaların örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca araştırmacı, süreç boyunca akranlarından dönütler alarak, danışmanı ile birlikte değerlendirmeler yapmış, bu kapsamda çalışmada yeniden düzenlemeler ve düzeltmelere gitmiştir.

Tekrar edilebilirlik; Yöntem bölümünde araştırma süreci detaylı olarak aktarılmaya çalışılmıştır.

Derinlemesine veri toplama; Elde edilen dokümanlar içerik analizi yöntemiyle derinlemesine incelenmiştir. İçerik analizini yaparken güvenilirlik ve geçerliliği sağlamak

amaçlı kodlamalar sonucu temaların açık ve tarafsız olmasına çalışılmıştır. Bunun için süreç boyunca gerek akranlarla, gerek çalışmanın danışmanı ile değerlendirmeler yapılmış, kodlamalar, temalar gözden geçirilerek, gerekli görülmesi halinde değiştirilmiştir.

Veri toplama ve analiz sürecinin açık ve detaylı anlatılması; Hangi veri tabanlarının hangi anahtar kelimelerle tarandığı, ulaşılan dokümanların nasıl seçildiği, çalışmada kullanılan dokümanların nasıl analiz edildiği gibi başlıklara açık bir şekilde yer verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümde araştırma sorularına yönelik verilerden elde edilen bulgular internet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma başlıkları bağlamında sunulmuştur.

4. BULGULAR

Çalışmada araştırma soruları çerçevesinde elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular bu bölümde yer almaktadır. Bulgular İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma olmak üzere 3 ana başlık halinde ve frekans yüzde gibi betimsel değerlendirmelerden oluşan tablolar kullanılarak sunulmuştur.

Araştırma kapsamında incelenmiş olan çalışmalardan yayınlandıkları ülke itibariyle Türkiye ve Avrupa sayıları Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1.

Çalışmaların Yapıldığı Bölgeler

Yapılan Bölge	<i>f</i>	%
Türkiye	69	65
Avrupa	37	35
Toplam	106	100

4.1. İnternet Bağımlılığı ile İlgili Bulgular

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmalardan elde edilen veriler bu bölümde öncelikli olarak çalışmaların tanımlayıcı nitelikteki özelliklerini verilmesi daha sonrasında ise içerikle ilgili bulguların verilmesi şeklinde sunulmuştur.

İnternet bağımlılığıyla ilgili çalışmalara bakıldığında kapsamında incelenmiş olan çalışmaların yayın yıllarına göre kategorilere ayrılması sonucunda %77,8 oranıyla 2010 ile 2014 yılları arasında yapılmış olan çalışmaların en çok yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. 2000 ile 2004 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar ise %4,4 oranıyla

en az yüzdeye sahip olan çalışmalardır. İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan ve bu çalışma kapsamında incelenmiş olan çalışmaların yayınlandıkları yıllar Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarının Yayın Yılları

Çalışmaların Yayın Yılları	<i>f</i>	%
2010 – 2014	35	77,8
2005 – 2009	8	17,8
2000 – 2004	2	4,4
Toplam	45	100

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmaların yayınlandıkları dergi itibariyle indeks durumları Tablo 4.3’te sunulmuştur. Bu doğrultuda, çalışmaların %44,4ünün SCI - SSCI indeksli olan bir dergide yayınlandığı, %55,6sının ise diğer indeksli olan dergilerde yayınlandığı görülmektedir.

Tablo 4.3.

İnternet Bağımlılığı Çalışmaların Yayınlandıkları Dergilerin İndeks Durumu

Dergilerin indeks durumu	<i>f</i>	%
Diğer indeksli olanlar	25	55,6
SCI – SSCI indeksli olanlar	20	44,4
Toplam	45	100

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmaların yöntem ve modellerine bakıldığında yöntem belirten çalışmaların tümünün nicel araştırma yöntemi kapsamında olduğu ve tarama modelini kullandığı görülmüştür. Çalışmalarda kullanılan tarama modelleri Tablo 4.4’te sunulmuştur. Bu doğrultuda en çok göze çarpan çalışmaların %60’nın genel tarama modeli kullanmış olmalarıdır. En az tercih edilen tarama modelin ise %2,2 ile tekil tarama modeli olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Kullanılan Tarama Modeli Türleri

Tarama Modeli	f	%
Genel tarama modeli	27	60
İlişkisel tarama modeli	10	22,2
Betimsel tarama modeli	7	15,6
Tekil tarama modeli	1	2,2
Toplam	45	100

İnternet bağımlılığı konusunda yapılan çalışmalarda tercih edilen örneklem düzeyleri Tablo 4.5'te sunulmuştur. Bu tablo sonucunda çalışmalarda, %41,7 oranına sahip olan üniversite öğrencilerinin en çok tercih edilen örneklem düzeyi olurken lise öğrencileri ise %37,5 ile en çok tercih edilen ikinci örneklem düzeyidir. Buna karşılık ilkokul öğrencilerinin %2,1 oranı ile yapılan çalışmalar içerisinde en az tercih edilen örneklem düzeyi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Düzeyleri

Örneklem Seviyesi	f	%
Üniversite öğrencisi	20	41,7
Lise öğrencisi	18	37,5
Ortaokul öğrencisi	5	10,4
Öğrenim kademesi belirtmeyen çalışmalar	4	8,3
İlkokul öğrencisi	1	2,1
Toplam	48	100

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmalarda tercih edilen örneklem sayıları Tablo 4.6'da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde çalışmalarda 101-400 kişi aralığında örneklem sayısına sahip olan çalışmalar %37,8 oranı ile ilk sırada yer almaktadır. 0-100 kişi aralığında örneklem sayısı ile araştırmalarını yürüten çalışmaların oranı ise %4,4 ile son sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4.6.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Sayıları

Örneklem Sayısı	f	%
101 – 400	17	37,8
401 – 700	11	24,4
1000’den fazla	8	17,8
701 – 1000	7	15,6
0 – 100	2	4,4
Toplam	45	100

İnternet bağımlılığını araştıran çalışmalarda en çok kullanılan bağımsız değişkenler Tablo 4.7’de sunulmuştur. Bu tablo doğrultusunda İnternet bağımlılığını açıklamak amacıyla kullanılan bağımsız değişkenler incelendiğinde cinsiyet değişkeninin %21,2 oranıyla en çok kullanılan bağımsız değişken olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeninin ardından ise çalışmalarda öne çıkan bağımsız değişkenler İnternet kullanım süresi ve İnternet kullanım amacıdır. Buna karşılık incelenen değişkenler içerisinde en az frekans değerlerine sahip olanlar ise öğrenim görülen fakülte/bölüm, yaşam doyumu, internete bağlanılan cihaz, benlik saygısı, dikkat eksikliği, sosyal medya kullanım süresi ve fiziksel aktivitedir.

Tablo 4.7.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Kullanılan Bağımsız Değişkenler

Kullanılan bağımsız değişkenler	f	%
Cinsiyet	32	21,2
İnternet kullanım süresi	14	9,3
İnternet kullanım amacı	14	9,3
Yalnızlık - Depresyon	7	4,6
Sınıf düzeyi	6	4,0
Evde bilgisayar olup olmadığı	5	3,3
Yaş	4	2,6
Evde internet olup olmadığı	4	2,6
Sosyoekonomik düzey	4	2,6
Anne-baba eğitim düzeyi	4	2,6

Tablo 4.7. (devamı)

Anne babanın birlikte olması	4	2,6
Akademik başarı düzeyi	3	2,0
Algılanan sosyal destek	3	2,0
Kimlik statü düzeyi	3	2,0
İnterneti ne kadar zamandır kullandığı	3	2,0
Başka bir maddeye olan bağımlılık	3	2,0
Öğrenim görülen fakülte/bölüm	2	1,3
Yaşam doyumu	2	1,3
İnternete bağlanılan cihaz	2	1,3
Benlik saygısı	2	1,3
Dikkat eksikliği	2	1,3
Sosyal medya kullanım süresi	2	1,3
Fiziksel aktivite	2	1,3
Uzun süredir devam edilen oyuna sahip olma	1	0,7
İkamet edilen yer	1	0,7
Kişilik özellikleri	1	0,7
Tercih edilen oyun şekli	1	0,7
Okul türü	1	0,7
Kişisel bilgisayar sahibi olma	1	0,7
Annenin öz veya üvey olma durumu	1	0,7
Utanma	1	0,7
Heyecan ve macera arama	1	0,7
Karşı cinsle romantik ilişki durumu	1	0,7
Arkadaş bağlılığı	1	0,7
Kardeş sayısı	1	0,7
Bilgisayarı ne kadar zamandır kullandığı	1	0,7
Aile yapısı(Çekirdek-kalabalık aile gibi)	1	0,7
Mezun olunan lise türü	1	0,7
Uyuma süresi	1	0,7
Bilgisayar kullanım süresi	1	0,7
Bilgisayar öz-yeterliği	1	0,7

Tablo 4.7. (devamı)

Ortalama bilgisayar kullanım süresi	1	0,7
Akademik öz yeterlik	1	0,7
Algılanan ebeveyn tutumu	1	0,7
İnternet kesildiği zaman verilen tepkiler	1	0,7
Sosyal medyaya olan üyelik süresi	1	0,7
İnternete bağlanılan yer	1	0,7
Toplam	151	100

İnternet bağımlılığının kişisel ve ruhsal özelliklerle ilişkisini yansıtan veriler Tablo 4.8’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde yapılan çalışmalarda internet bağımlılığı ile ilişkili olabileceği düşünülen yalnızlık ve depresyon değişkeni %33,3 oranıyla kişisel ve ruhsal özellikler içerisinde en çok incelenen değişken olduğu görülmektedir. Buna karşın utanma ve heyecan ve macera arama değişkenleri ise %4,8lik oran ile internet bağımlılığı ile arasındaki ilişkinin en az incelendiği değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.8.

İnternet Bağımlılığı ile Kişisel ve Ruhsal Özellikler İle İlgili Değişkenler Arasındaki İlişki

Kişisel ve Ruhsal Özelliklere Göre İnternet Bağımlılığı	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Yalnızlık - Depresyon	7	33,3	15,6
Kimlik statü düzeyi ve kişilik özellikleri	4	19	8,9
Algılanan ebeveyn tutumu ve sosyal destek	4	19	8,9
Benlik saygısı	2	9,5	4,4
Yaşam doyumu	2	9,5	4,4
Utanma	1	4,8	2,2
Heyecan ve macera arama	1	4,8	2,2
Toplam	21	100	46,7

İnternet bağımlılığını ele alan çalışmalarda kullanılan örneklem seçme yöntemleri Tablo 4.9’da sunulmuştur. Bu doğrultuda çalışmaların %55,6’sı örneklem seçme yöntemini belirtmemiştir. En az tercih edilen örneklem seçme yöntemleri ise %2,2

oranına sahip olan seçkisiz örneklem, uygun(elverişli) örneklem, tabakalı rastgele örneklem ve çok aşamalı tabakalı ve tesadüfi örneklem yöntemleridir.

Tablo 4.9.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarındaki Örneklem Seçme Yöntemleri

Örneklem türü	<i>f</i>	%
Belirtilmemiş	25	55,6
Rastgele örnekleme	6	13,3
Kolay ulaşılabilir örnekleme	4	8,9
Basit rastlantısal örnekleme	2	4,4
Orantısız eleman örnekleme	2	4,4
Amaçlı örnekleme	2	4,4
Seçkisiz örnekleme	1	2,2
Uygun (elverişli) örnekleme	1	2,2
Tabakalı rastgele örnekleme	1	2,2
Çok aşamalı tabakalı ve tesadüfi örnekleme	1	2,2
Toplam	45	100

İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda kullanılmış olan veri analiz yöntemleri Tablo 4.10’da sunulmuştur. Frekans, yüzde ve ortalama gibi verileri içeren betimsel analiz yöntemi %17,9 orana sahip olarak çalışmaların veri analiz yöntemleri arasında en çok tercih edilen tür olduğu görülmektedir. Ardından ise %15,4 oranında ANOVA ve t-testi ve %11,5 oranında kullanılmış olan regresyon analizi ve ki kare testi gelmektedir. Çalışmalar içerisinde en az kullanılan veri analiz yöntemleri ise %1,3’lük orana sahip olan Shapiro-wilks testi ve hiyerarşik olmayan kümeleme analizidir.

Tablo 4.10.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarında Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri

Veri analiz yöntemleri	<i>f</i>	%
Betimsel analiz(frekans, yüzde, ortalama)	14	17,9
ANOVA	12	15,4
T-testi	12	15,4
Regresyon analizi	9	11,5

Tablo 4.10. (devamı)

Ki kare testi	9	11,5
Pearson korelasyon analizi	8	10,3
Mann Whitney U Testi	5	6,4
Kruskal Wallis H Testi	3	3,8
MANOVA	2	2,6
Welch testi	2	2,6
Shapiro-wilks testi	1	1,3
Hiyerarşik olmayan kümeleme analizi	1	1,3
Toplam	78	100

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmalar arasında cinsiyet değişkeni ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi yansıtan veriler Tablo 4.11’de sunulmuştur. Bu doğrultuda en yüksek oran %53,4 ile erkeklerin daha fazla internet bağımlılığı gösterdiğini bildiren çalışmalardır. En az oran ise %9,4 ile kızların daha fazla internet bağımlısı olduğunu bildiren çalışmalardır.

Tablo 4.11.

Cinsiyet Değişkeni ile İnternet Bağımlılığı İlişkisi

Cinsiyete Göre İnternet Bağımlılığı	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Erkeklerin daha fazla bağımlılık gösterdiği çalışmalar	17	53,1	37,8
Cinsiyet farkı bulunmayan çalışmalar	12	37,5	26,7
Kızların daha fazla bağımlılık gösterdiği çalışmalar	3	9,4	6,7
Toplam	32	100	71,1

İnternet bağımlılığı ile yaş ve sınıf seviyesi arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo 4.12’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde en yüksek orana sahip olan yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça internet bağımlılığının arttığını belirten çalışmaların oranı %50dir. Bunun yanı sıra en düşük orana sahip olan yaş ve sınıf seviyesi ile internet bağımlılığı arasında fark bulunmayan çalışmaların oranı ise %20dir.

Tablo 4.12.

İnternet Bağımlılığı ile Yaş ve Sınıf Seviyesi Arasındaki İlişki

Yaş ve Sınıf Seviyesine Göre İnternet Bağımlılığı	f	Grup	Gruplar
		İçi (%)	Arası (%)
Yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça bağımlılığın arttığı çalışmalar	5	50	11,1
Yaş ve sınıf seviyesi arttıkça bağımlılığın arttığı çalışmalar	3	30	6,7
Yaş ve sınıf seviyesine göre fark bulunmayan çalışmalar	2	20	4,4
Toplam	10	100	22,2

İnternet bağımlılığı ile bilgisayar sahibi olma arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo 4.13'te sunulmuştur. Bu doğrultuda internet bağımlılığı ile bilgisayar sahibi olma arasında doğru orantının olduğu çalışmaların oranı %60 olarak görülürken bilgisayar sahibi olmanın internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını belirten çalışmaların oranı %40 olarak görülmektedir.

Tablo 4.13.

İnternet Bağımlılığı ile Bilgisayar Sahibi Olma Arasındaki İlişki

Bilgisayar Sahibi Olma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı	f	Grup	Gruplar
		İçi (%)	Arası (%)
Bilgisayar sahibi olma ile bağımlılığın doğru orantılı olduğu çalışmalar	3	60	6,7
Bilgisayar sahibi olma ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olmayan çalışmalar	2	40	4,4
Toplam	5	100	11,1

İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda ailevi unsurlar baz alınarak yürütülmüş olan çalışmalara ait veriler Tablo 4.14'te sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman %25'lik orana sahip olan anne-baba eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey ve anne-babanın birlikte olması değişkenleri çalışmalarda en çok ele alınan değişkenlerdir. Buna karşın %6,25'lik orana sahip olan annenin öz veya üvey olma durumu ve algılanan

ebeveyn tutumu değişkenleri ise çalışmalarda en az incelenen en az değişkenler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.14.

İnternet Bağımlılığı Konusunda Ele Alınan Ailevi Unsurlarla İlgili Değişkenler

Ailevi Unsurlara Göre İnternet Bağımlılığı	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Anne – baba eğitim düzeyi	4	25	8,9
Sosyoekonomik düzey	4	25	8,9
Anne – babanın birlikte olması	4	25	8,9
Aile yapısı (çekirdek aile, kardeş sayısı...)	2	12,5	4,5
Annenin öz veya üvey olma durumu	1	6,25	2,3
Algılanan ebeveyn tutumu	1	6,25	2,3
Toplam	16	100	35,8

İnternet bağımlılığı ile internet kullanım süresi arasındaki ilişkinin incelendiği 14 çalışmanın tamamında internet bağımlılığı ile internet kullanım süresi arasında pozitif yönde bir ilişki çıkmıştır. İnternet kullanım süresi ile internet bağımlılığı arasında negatif yönde ilişki gösteren veya herhangi bir ilişkinin olmadığını gösteren hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

İnternet bağımlılığını etkileyen çevrimiçi aktiviteler Tablo 4.15’te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde İnternet’i oyun oynamak ve eğlence amacıyla kullananların daha çok internet bağımlısı olduklarını belirten çalışmaların oranı %61,5tir. Sosyal ağ kullanımı ve tanımadıkları kişiler ile sohbet etmek amacıyla İnternet’i kullananların daha çok İnternet bağımlısı olduğunu belirten çalışmaların oranı ise %38,5 olarak bulunmuştur. Eğitim, bilgi edinme ve araştırma amacıyla İnternet’i kullananların daha çok İnternet bağımlısı olduklarını gösteren hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tablo 4.15.

İnternet Bağımlılığını Etkileyen Çevrimiçi Aktiviteler

İnternet bağımlılığını etkileyen çevrimiçi aktiviteler	f	%
Oyun ve eğlence	8	61,5
Sosyal ağ ve sohbet	5	38,5
Toplam	13	100

İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda sunulan sınırlılık türleri Tablo 4.16’da sunulmuştur. Bu tablo incelendiği zaman %47 oranında incelenen çalışmaların herhangi bir sınırlılık belirtmedikleri görülmektedir. En az belirtilen sınırlılıklar ise %5,9 oranıyla çalışmaların kesitsel nitelikte yürütülmüş olması ve örneklem sayısının yeterli sayıda olmadığı belirtilmesidir.

Tablo 4.16.

İnternet Bağımlılığı Çalışmalarındaki Sınırlılık Türleri

Çalışmaların Sınırlılıkları	<i>f</i>	%
Sınırlılık belirtmeyen çalışmalar	24	47
Örneklemin homojen dağılım göstermesi	11	21,6
Öz değerlendirmeye dayalı anket kullanımı	10	19,6
Kesitsel çalışma yürütülmüş olması	3	5,9
Örneklem sayısının yetersizliği	3	5,9
Toplam	51	100

İncelenmiş olan çalışmalar içerisinde çalışma grubunun internet bağımlılığını belirten çalışmalarda ortaya çıkan internet bağımlılık oranlarıyla ilgili detaylı bilgi Tablo 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17.

İnternet Bağımlılık Oranları

Referans	Veri Top. Yöntemi	Bağımsız Değişkenler	Örneklem Sayısı	İnternet B. Oranı
Balcı ve Gülnar, 2009	Ölçek	Cinsiyet, sınıf düzeyi, İnternet kullanım süresi ve amacı, sosyoekonomik düzey	953 kişi (479 Kız, 474 Erkek)	%23
Filiz, Osman, Dönmez ve Kurt, 2014	Ölçek	Cinsiyet, sınıf düzeyi, İnternet kullanım süresi, İnternet'e bağlanılan cihaz	178 Kişi (62 Kız, 116 Erkek)	%4.5
Bayhan, 2011	Anket	Cinsiyet, sosyoekonomik düzey, İnternet bağlantısına sahip olma, madde bağımlılığı	1800 Kişi (1008 Kız, 792 Erkek)	%14
Yılmaz, Şahin, Haseski ve Erol, 2014	Ölçek	Cinsiyet, sınıf düzeyi, İnternet kullanım amacı ve süresi	2853 Kişi (1536 Kız, 1317 Erkek)	%16.3
Gökçearslan ve Günbatar, 2012	Ölçek	Cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, İnternet kullanım süresi, bilgisayar sahibi olma	172 Kişi (100 Kız, 72 Erkek)	%2.33
Lam, Peng, Mai ve Jing, 2009	Ölçek	Cinsiyet, yaş, uyku süresi, sosyoekonomik düzey, sigara-alkol kullanımı	1618 Kişi (884 Kız, 734 Erkek)	%0.6

Tablo 4.17. (devamı)

Canan, Ataoğlu, Özçetin ve İçmeli, 2012	Ölçek	Cinsiyet, İnternet kullanım amacı	1034 Kişi (418 Kız, 616 Erkek)	%9.7
Yoo, Cho, Ha, Yune, Kim, Hwang, Chung, Sung ve Lyoo, 2004	Ölçek	Cinsiyet, İnternet kullanım süresi, dikkat eksikliği, depresyon	535 Kişi (271 Kız, 264 Erkek)	%14.9
Eldelikoğlu ve Vural, 2013	Ölçek	Cinsiyet, akademik başarı, İnternet kullanım süresi, yalnızlık, utanma	206 Kişi (115 Kız, 91 Erkek)	%0.5
Üneri ve Tanıdır, 2011	Ölçek	Cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, bilgisayar ve İnternet sahibi olma, depresyon	211 Kişi (114 Kız, 97 Erkek)	%24.2
Aydın ve San, 2011	Ölçek	Benlik saygı düzeyleri	324 Kişi (Kız-erkek sayıları belirtilmemiş)	%29,6
Aslanbay, Aslanbay ve Çobanoğlu, 2009	Ölçek	Cinsiyet, İnternet kullanım süresi ve amacı	313 Kişi (178 Kız, 135 Erkek)	%8
Zırhlıoğlu, 2011	Ölçek	İnternet kullanım süresi, İnternet kesilince verilen tepkiler	1084 Kişi (629 Kız, 455 Erkek)	%1.4
Balcı ve Gölcü, 2013	Ölçek	Cinsiyet, İnternet kullanım süresi, yalnızlık, İnternet'e bağlanılan cihaz	903 Kişi (536 Kız, 367 Erkek)	%5.1
Nalwa ve Anand, 2003	Ölçek	Yalnızlık, İnternet kullanım süresi, İnternet'te kullanılan uygulamalar	100 Kişi (Kız ve erkek sayısı belirtilmemiş)	%18
Carbonell, Chamarro, Griffiths, Oberst, Cladellas ve Talarn, 2012	Anket	Cinsiyet ve yaş	1879 Kişi (1024 Kız, 855 Erkek)	%6.1

4.2. Siber Zorbalık ile İlgili Bulgular

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan çalışmalardan elde edilen veriler bu bölümde öncelikli olarak çalışmaların tanımlayıcı nitelikteki özelliklerini verilmesi daha sonrasında ise içerikle ilgili bulguların verilmesi şeklinde sunulmuştur.

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan ve bu çalışma kapsamında incelenmiş olan çalışmaların yayınlandıkları yıllar Tablo 4.18’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman bu çalışma kapsamında incelenmiş olan çalışmaların yayın yıllarına göre kategorilere ayrılması sonucunda 2010 – 2014 yılları arasında yapılmış olan çalışmaların %84 oranına sahip olduğu, 2005 – 2009 yılları arasında yapılmış olan çalışmaların ise %16’lık bir orana sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4.18.

Siber Zorbalık Çalışmalarının Yayın Yılları

Çalışmaların Yayın Yılları	<i>f</i>	%
2010 – 2014	42	84
2005 – 2009	8	16
Toplam	50	100

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan çalışmaların yayınlandıkları dergi itibariyle indeks durumları Tablo 4.19’da sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman çalışmaların %66’sının SCI – SSCI indeksli olan bir dergide yayınlandığı %34’ünün ise diğer indeksli olan dergilerde yayınlandığı görülmektedir.

Tablo 4.19.

Siber Zorbalık Çalışmalarının Yayınlandıkları Dergilerin İndeks Durumu

Dergilerin indeks durumu	<i>f</i>	%
SCI – SSCI indeksli olanlar	33	66
Diğer indeksli olanlar	17	34
Toplam	50	100

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan çalışmaların yöntem ve modelleri ile ilgili detaylı bilgi Tablo 4.20’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman %72 oranıyla en çok kullanılan yöntemin tarama modeli olduğu, sonrasında ise %8’lik orana sahip olan

betimsel yöntem çalışmalarının geldiği görülmektedir. %2 orana sahip olan yöntem veya modeller ise; cartoon modeli, faktöriyel tasarım, içerik analizi, karma araştırma stratejisi, kesitsel araştırma deseni, nitel keşfedici çalışma, özel durum çalışması, tematik analiz ve nicel araştırma desenidir.

Tablo 4.20.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Kullanılan Araştırma Yöntem/Modelleri

Araştırma yöntem/modelleri	f	%
Tarama modeli	36	72
Betimsel yöntem	4	8
Deneyisel tasarım modeli	2	4
Cartoon modeli	1	2
Faktöriyel tasarım	1	2
İçerik analizi	1	2
Karma araştırma stratejisi	1	2
Kesitsel araştırma deseni	1	2
Nitel keşfedici çalışma	1	2
Özel durum çalışması	1	2
Tematik analiz	1	2
Toplam	50	100

Siber zorbalığı ele alan çalışmalarda tercih edilen araştırma desenleri ile ilgili veriler Tablo 4.21’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman, yapılmış olan çalışmalarda %84 oranında nicel araştırma deseni %10 oranında ise nitel araştırma deseni kullanıldığı görülmektedir. En az kullanılan ise %6 oranına sahip olan karma araştırma desenidir.

Tablo 4.21.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Tercih Edilen Araştırma Desenleri

Araştırma deseni	f	%
Nicel	42	84
Nitel	5	10
Karma	3	6
Toplam	50	100

Siber zorbalık konusunda yapılan çalışmalarda tercih edilen örneklem seviyeleri Tablo 4.22’de sunulmuştur. Bu tablo sonucunda çalışmalarda, %35,6 oranına sahip olan ortaokul öğrencileri en çok tercih edilen örneklem düzeyi olurken lise öğrencileri ise %30,5 ile en çok tercih edilen ikinci örneklem düzeyidir. Buna karşılık ilkokul öğrencilerinin %6,8 oranı ile yapılan çalışmalar içerisinde en az tercih edilen örneklem düzeyi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.22.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Düzeyleri

Örneklem Seviyesi	<i>f</i>	%
Ortaokul öğrencisi	21	35,6
Lise öğrencisi	18	30,5
Üniversite öğrencisi	9	15,3
Öğrenim kademesi belirtmeyen çalışmalar	7	11,9
İlkokul öğrencisi	4	6,8
Toplam	59	100

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan çalışmalarda tercih edilen örneklem sayıları Tablo 4.23’te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde çalışmalarda 101-400 kişi aralığında örneklem sayısına sahip olan çalışmalar %42 oranı ile en çok tercih edilen örneklem aralığı olduğu görülmektedir. 701-1000 kişi aralığında örneklem sayısı ile araştırmalarını yürüten çalışmaların oranı ise %10 oranıyla en az tercih edilen örneklem aralığı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.23.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Tercih Edilen Örneklem Sayıları

Örneklem Sayısı	<i>f</i>	%
101 – 400	21	42
401 – 700	9	18
1000’den fazla	9	18
0 – 100	6	12
701 - 1000	5	10
Toplam	50	100

Siber zorbalığı açıklamak ve ilişkili olduğu değişkenleri belirlemek amacıyla yürütülen çalışmalarda, en çok kullanılan bağımsız değişkenin %33,9 oranına sahip cinsiyet değişkeni olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeninin ardından öne çıkan diğer bağımsız değişkenler ise %13 oranına sahip olan sınıf düzeyi ve yaş değişkenleridir. Bunun yanı sıra incelenen çalışmalarda en az kullanılan bağımsız değişkenler de %1,7 oranına sahip olan İnternet kullanım amacı, geleneksel zorbalık, etnik köken, İnternete bağlanmak için kullanılan medya aracı ve bilgisayarın konumudur. Siber zorbalığı araştıran çalışmalarda en çok kullanılan bağımsız değişkenler Tablo 4.24'te sunulmuştur.

Tablo 4.24.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Kullanılan Bağımsız Değişkenler

Kullanılan bağımsız değişkenler	f	%
Cinsiyet	39	31,0
Sınıf düzeyi	15	11,9
Yaş	15	11,9
İnternet kullanım süresi	10	7,9
Siber mağduriyet tecrübesi	7	5,6
Sosyo ekonomik düzey	3	2,4
Akademik başarı	3	2,4
Okul türü	3	2,4
Ebeveyn denetimi	3	2,4
Depresyon	3	2,4
Psikolojik belirtiler	3	2,4
İnternet kullanım amacı	3	2,4
Geleneksel zorbalık	2	1,6
Etnik köken	2	1,6
İnternete bağlanmak için kullanılan medya aracı	2	1,6
Bilgisayarın konumu	2	1,6
Ebeveyn eğitim düzeyi	1	0,8
Ebeveyn internet kullanım seviyesi	1	0,8
İnternete bağlanma yeri	1	0,8
Sosyal medya hesabına sahip olma	1	0,8
Sosyal medyaya üye olma süresi	1	0,8

Tablo 4.24. (devamı)

İletişim şekilleri	1	0,8
İnsani değerler (dostluk, dürüstlük, sorumluluk)	1	0,8
Siber zorbalığa maruz kalınan yer	1	0,8
Facebook’u güvenli bir ortam hissetme durumu	1	0,8
Öğretmenlerin müdahale yeteneği algıları	1	0,8
Bilgisayar kullanımı	1	0,8
Toplam	126	100

Siber zorbalığı ele alan çalışmalarda kullanılan örneklem seçme yöntemleri Tablo 4.25’te sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman, çalışmaların %52’si yürütülen çalışmada kullanılan örneklem hangi yöntem kullanılarak seçildiğinin belirtilmediği görülmektedir. En az tercih edilen örneklem seçme yöntemleri ise %4 oranına sahip olan iki aşamalı küme örnekleme, kolay örnekleme ve rastgele tabakalı örneklem yöntemleridir.

Tablo 4.25.

Siber Zorbalık Çalışmalarındaki Örneklem Seçme Yöntemleri

Örneklem türü	f	%
Belirtilmemiş	26	52
Rastgele örnekleme	12	24
Amaca uygun örnekleme	6	12
İki aşamalı küme örnekleme	2	4
Kolay örnekleme	2	4
Rastgele tabakalı küme örnekleme	2	4
Toplam	50	100

Siber zorbalık ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda kullanılmış olan veri analiz yöntemleri Tablo 4.26’da sunulmuştur. %18,2 oranıyla ANOVA testi en çok kullanılan veri analiz yöntemi olduğu görülmektedir. Frekans, yüzde ve ortalama gibi verileri içeren betimsel analiz yöntemi ise ANOVA testinden sonra %17,2’lik oranla en çok kullanılan ikinci veri analiz yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. En az kullanılan veri analiz yöntemleri ise; mediation analiz, çok boyutlu ölçekleme, hiyerarşik küme analizi, grup tabanlı modelleme, tek değişkenli analiz, kümeleme analizi, şablon analizi ve yapısal eşitlik modeli olduğu görülmektedir.

Tablo 4.26.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri

Veri analiz yöntemleri	f	%
ANOVA	19	18,2
Betimsel analiz	17	17,2
Ki kare	16	16,2
Regresyon analizi	12	12,1
MANOVA	8	7,1
T-testi	6	6,1
Korelasyon Analizi	4	4
İçerik analizi	3	3
Mann-Whitney U testi	2	2
Faktör analizi	2	2
Tematik analiz	2	2
Mediation analiz	1	1
Çok boyutlu ölçekleme	1	1
Hiyerarşik küme analizi	1	1
Grup tabanlı modelleme	1	1
Tek değişkenli analiz	1	1
Kümeleme analizi	1	1
Şablon analizi	1	1
Yapısal eşitlik modeli	1	1
Toplam	99	100

Siber zorbalık veya mağduriyet konularını ele almış olan çalışmaların hangi değişkenden ne kadar kullanıldığını gösteren veriler Tablo 4.27’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman çalışmaların %60’ında örneklemin hem siber zorba hem de mağdur olma durumunun ikisinin birden ele alındığı çalışmalar olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra siber zorbalıkla başa çıkma davranışının ve zorbalık karşısında verilen tepkilerin ele alındığı çalışmaların oranı ise %4 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.27.

Siber Zorbalık Çalışmalarında Siber Zorba ve Mağduriyet Değişkenlerinin Kullanılma Durumu

Zorba veya Mağdur Olma Değişkenlerinin Kullanım Durumu	f	%
Hem siber zorba hem de mağduriyeti inceleyen çalışmalar	30	60
Sadece siber zorba olmayı inceleyen çalışmalar	10	20
Sadece siber mağdur olmayı inceleyen çalışmalar	8	16
Siber zorbalıkla başa çıkma davranışı ve tepkiler	2	4
Toplam	50	100

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan çalışmalar arasında cinsiyet değişkeni ile siber zorba olma arasındaki ilişkiyi yansıtan veriler Tablo 4.28’de sunulmuştur. Tablodaki veriler incelendiği zaman erkeklerin daha fazla siber zorbalık gösterdiğini belirten çalışmaların oranı % 80 olarak görülmektedir. Ancak kızların daha siber zorba olduğunu belirten çalışmaların oranı ise %4’tür.

Tablo 4.28.

Cinsiyet Değişkeni ile Siber Zorba Olma Arasındaki İlişki

Cinsiyete Göre Siber Zorba Olma	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Erkeklerin daha fazla siber zorbalık gösterdiği çalışmalar	20	80	40
Cinsiyet farkı bulunmayan çalışmalar	4	16	8
Kızların daha fazla siber zorbalık gösterdiği çalışmalar	1	4	2
Toplam	25	100	50

Siber mağduriyet konusunda yapılmış olan çalışmalar arasında cinsiyet değişkeni ile siber mağdur olma arasındaki ilişkiyi yansıtan veriler Tablo 4.29’da sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman siber mağdur olma ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın olmadığını belirten çalışmaların oranı %41,7’dir. Buna karşın erkeklerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığını belirten çalışmaların oranı ise %20,8’dir.

Tablo 4.29.

Cinsiyet Değişkeni ile Siber Mağdur Olma Arasındaki İlişki

Cinsiyete Göre Siber Mağdur Olma	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Cinsiyet farkı bulunmayan çalışmalar	10	41,7	20
Kızların daha fazla siber mağduriyet yaşadığı çalışmalar	9	37,5	18
Erkeklerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı çalışmalar	5	20,8	10
Toplam	24	100	48

Siber zorba olma ile yaş ve sınıf seviyesi arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo 4.30’da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde en fazla çıkan sonuç %50 oranıyla yaş ve sınıf seviyesinin siber zorba olma üzerinde etkisinin olmadığını belirten çalışmalardır. Buna karşın en düşük orana sahip %10’luk sonuç ise yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça siber zorba davranışın arttığını belirten çalışmalardır.

Tablo 4.30.

Siber Zorbalık ile Yaş ve Sınıf Seviyesi Arasındaki İlişki

Yaş ve Sınıf Seviyesine Göre Siber Zorba Olma	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Yaş ve sınıf seviyesine göre fark bulunmayan çalışmalar	5	50	10
Yaş ve sınıf seviyesi arttıkça zorbalığın arttığı çalışmalar	4	40	8
Yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça zorbalığın arttığı çalışmalar	1	10	2
Toplam	10	100	20

Siber mağdur olma ile yaş ve sınıf seviyesi arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo 4.31’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde en çok karşımıza çıkan sonuç %45,5 oranına sahip olan yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça siber mağduriyetin arttığını belirten çalışmalardır. Bunun yanında en az çıkan sonuç ise %18,2 oranına sahip olan yaş ve sınıf seviyesi arttıkça mağduriyetin arttığını belirten çalışmalardır.

Tablo 4.31.

Siber Mağdur Olma ile Yaş ve Sınıf Seviyesi Arasındaki İlişki

Yaş ve Sınıf Seviyesine Göre Siber Mağdur Olma	f	Grup	Gruplar
		İçi	Arası
		(%)	(%)
Yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça mağduriyetin arttığı çalışmalar	5	45,5	10
Yaş ve sınıf seviyesine göre fark bulunmayan çalışmalar	4	36,4	8
Yaş ve sınıf seviyesi arttıkça mağduriyetin arttığı çalışmalar	2	18,2	4
Toplam	11	100	22

İnternet kullanım süresi ile siber mağduriyet yaşama arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo 4.32’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde internet kullanım süresi arttıkça yaşanan siber mağduriyetin de arttığını belirten çalışmaların oranı %57,1 olarak karşımıza çıkarken kullanım süresi ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını belirten çalışmaların oranı ise %42,9 olarak görülmektedir. İncelenen çalışmalar da internet kullanım süresinin artmasına bağlı olarak siber mağduriyetin azaldığını belirten hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tablo 4.32.

İnternet Kullanım Süresi ile Siber Mağdur Olma İlişkisi

İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Mağdur Olma	f	Grup	Gruplar
		İçi	Arası
		(%)	(%)
Kullanım süresi arttıkça mağduriyetin arttığı çalışmalar	4	57,1	8
Kullanım süresine göre fark bulunmayan çalışmalar	3	42,9	6
Toplam	7	100	14

İnternet kullanım süresi ile siber zorba davranışlar sergileme arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo 4.33’te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde internet kullanım süresi arttıkça buna bağlı olarak siber zorba davranışların da arttığını belirten çalışmaların oranı %60 oranında karşımıza çıkarken, kullanım süresi ile siber zorba olma arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını belirten çalışmaların oranı ise %40 olarak görülmektedir. Buna

karşın incelenen çalışmalarda internet kullanım süresi azaldıkça siber zorba davranışın arttığını belirten herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tablo 4.33.

İnternet Kullanım Süresi ile Siber Zorba Olma İlişkisi

İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Zorba Olma	f	Grup	Gruplar
		İçi (%)	Arası (%)
Kullanım süresi arttıkça zorbalığın arttığı çalışmalar	3	60	6
Kullanım süresine göre fark bulunmayan çalışmalar	2	40	4
Toplam	5	100	10

Siber zorbalığa maruz kalma sonucunda bireylerin sergiledikleri başa çıkma davranışları Tablo 4.34'te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde bireylerin kişisel çabaları ile sergiledikleri başa çıkma davranışı olan teknik savunmanın (engelleme, silme) %25 oranında tercih edildiği bunun yanı sıra kişisel çabanın dışında aile, arkadaş ve öğretmen gibi başkalarından yardım isteyerek üstesinden gelmeye çalışan bireylerin de oranının aynı olduğu görülmektedir. Zorbalığa maruz kalan bireylerin sergiledikleri başa çıkma yöntemlerinde en az tercih edilen ise %6,3 oranıyla karşı tarafın durmasını istemek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.34.

Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Yöntemleri

Zorbalıkla Başa Çıkma Yöntemleri	f	%
Teknik savunma (engelleme, silme)	4	25
Başkasından yardım isteme(arkadaş, öğretmen, aile)	4	25
Karşılık vermek - tehdit etmek	3	18,8
E-mail, sosyal medya hesabını değiştirmek	2	12,5
Görmezden gelmek	2	12,5
Karşı tarafın durmasını istemek	1	6,3
Toplam	16	100

Zorba davranışlara maruz kalan bireyler yaşadıkları olaylardan ve siber mağduriyet sürecini atlattıktan sonra yaşadıklarını düşünmemeye çalışmak, kendini spora

vermek ve yanında bıçak taşımak gibi fiziksel önlem aldıkları belirtilmektedir. Bunların yanı sıra bireylerin telefonunu kimseye vermeme, resimlerini herkesle paylaşmama, insanlara karşı ciddi seviyede güvensizlik, uykusuzluk, kâbus ve yeni insanlarla tanışmaktan kaçınmak gibi durumlarla karşı karşıya kaldıkları belirtilmektedir.

İncelenmiş olan çalışmalarda ortaya çıkan siber zorbalık yapma yöntemleri Tablo 4.35'te sunulmuştur. Tabloda belirtilen sayılar, ilgili zorbalık yönteminin incelenen çalışmalar içerisinde kaç çalışmada ele alındığını göstermektedir. Tablo incelendiği zaman yapılan zorbalığın uygulanış biçimi itibarıyla hem sadece bireyler arasında birinin diğerine karşı zorbalık yapması şeklinde hem de diğer insanların görebileceği sosyal medya gibi platformlarda yapıldığı görülmektedir. Anlık mesajlaşma esnasında, tehdit e-mailleri göndermek ve müstehcen fotoğraf ve videolar göndermek sadece bireyler arasında gerçekleşen zorbalık türü iken izinsiz fotoğraf paylaşımı, sosyal medyada yapılan kötü yorumlar ve bir kişi hakkında birden fazla kişinin arasında gerçekleşen online dedikodu ise herkesin görebileceği ortamda yapılan zorbalık türlerdir. Aşağılayan, hakaret, tehdit içeren kırıcı ifadeler kullanmak ise sadece bireyler arasında yapılabilecek olan zorbalık türü iken geniş kitlelerin görebileceği ortamlarda da yapılması mümkün olan zorbalık türüdür.

Tablo 4.35.

Siber Zorbalık Yapma Yöntemleri

Siber Zorbalık Yapma Yöntemleri	f	%
Anlık mesajlaşma	5	27,8
Müstehcen fotoğraf ve videolar gönderme	5	27,8
Tehdit e-mailleri	2	11,1
Sosyal medyada kişiyle ilgili kötü yorumlar	3	16,7
Hakaret içeren kırıcı ifadeler kullanma	2	11,1
Online dedikodu	1	5,6
Toplam	18	100

Siber zorbalık ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda sunulan sınırlılık türleri Tablo 4.36'da sunulmuştur. Bu tablo incelendiği zaman çalışmaların %42'sinin yürütülen çalışmaya dair herhangi bir sınırlılık belirtmedikleri görülmektedir. Buna karşın en az belirtilen sınırlılıklar ise %8 oranıyla çalışmaların kesitsel nitelikte yürütülmüş olması ve örneklem sayısının yeterli sayıda olmadığı belirtilmesidir.

Tablo 4.36.

Siber Zorbalık Çalışmalarındaki Sınırlılık Türleri

Çalışmaların Sınırlılıkları	<i>f</i>	%
Sınırlılık belirtmeyen çalışmalar	21	42
Örneklemin homojen dağılım göstermesi	13	26
Öz değerlendirmeye dayalı anket kullanımı	8	16
Kesitsel çalışma yürütülmüş olması	4	8
Örneklem sayısının yetersizliği	4	8
Toplam	50	100

Yürütülen bu çalışma kapsamında siber zorbalık ve mağduriyet içeren çalışmaların incelenmesi sonucunda örnekleminin siber zorba veya mağdur olma oranlarını belirtmiş olan çalışmalara ve bireylerin zorba ve mağdur olma durumlarına dair detaylı bilgi Tablo 4.37’de sunulmuştur.

Tablo 4.37.

Bireylerin siber zorba ve mağdur oranları

Referans	Veri Top. Yöntemi	Bağımsız Değişkenler	Örneklem Sayısı	Siber Zorba Oranı	Siber Mağdur Oranı
Arıcak, 2009	Anket	Cinsiyet, psikiyatrik belirtiler	695 (448 Kız, 247 Erkek)	%19	%54.4
Dilmaç ve Aydoğan, 2010	Ölçek	Saygı duymak, dostluk, dürüstlük ve sorumluluk duygusu	300 (195 Kız, 105 Erkek)	%19.6	%56.2
Mishna, Khoury-Kassabri, Gadalla ve Daciuk, 2012	Anket	Cinsiyet, yaş, İnternet kullanım süresi, bilgisayarın bulunduğu ortam	2186 (1191 Kız, 987 Erkek)	%8	%23.8
König, Gollwitzer ve Steffgen, 2010	Anket	Geleneksel kurban olma durumu	473 (247 Kız, 226 Erkek)	%79.3	İncelenmemiş
Yılmaz, 2011	Anket	Cinsiyet, akademik başarı durumu, bilgisayar kullanım düzeyi	756 (363 Kız, 393 Erkek)	%6.4	%17.9
Arıcak, Siyahhan, Uzunhasanoğlu, Sarıbeyoğlu, Çıplak, Yılmaz ve Memmedov, 2008	Anket	Cinsiyet	269 (135 Kız, 134 Erkek)	%35	%23

Tablo 4.37. (devamı)

Elledge, Williford, Boulton, DePaolis, Little ve Salmivalli, 2013	Anket	Cinsiyet, yaş	16634 (8530 Kız, 8104 Erkek)	%5	İncelenmemiş
Burnukara ve Ucanok, 2010	Ölçek	Cinsiyet, sınıf düzeyi	868 (423 Kız, 445 Erkek)	%5.8	%10
Aoyama, Barnard-Brak ve Talbert, 2012	Ölçek		129 (61 Kız, 68 Erkek)	%10.5	%9.8
Dilmaç ve Aydoğan, 2010	Envanter	Cinsiyet, yaş, ebeveyn İnternet izleme davranışları	346 (189 Kız, 157 Erkek)	%25.7	%42.4
Kowalski ve Limber, 2007	Anket	Cinsiyet, sınıf düzeyi	3661 (1866 Kız, 1795 Erkek)	%4.1	%11.1
Dilmaç, 2009	Anket	Cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, eğitim yılı, öğrenim görülen bölüm	666(231 Kız, 435 Erkek)	%22.5	%55.3
Popović-Ćitić, Djurić ve Cvetković, 2011	Anket	Cinsiyet	387 (168 Kız, 219 Erkek)	%20	%10

4.3. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma ile İlgili Bulgular

İstenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan çalışmalardan elde edilen veriler bu bölümde öncelikli olarak çalışmaların tanımlayıcı nitelikteki özelliklerini verilmesi daha sonrasında ise içerikle ilgili bulguların verilmesi şeklinde sunulmuştur.

İstenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan ve bu çalışma kapsamında incelenmiş olan çalışmaların yayınlandıkları yıllara dair sayısal veriler Tablo 4.38’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman bu çalışma kapsamında incelenmiş olan çalışmaların yayın yıllarına göre kategorilere ayrılması sonucunda çalışmaların %72,7’sini 2005 ile 2009 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar oluşturmaktadır. 2010 ile 2014 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar da %18,2’sini oluştururken incelenmiş olan çalışmalar içinde en az yüzdeye sahip olan %9,1 oranıyla 2000 ile 2004 yılları arasında yapılan çalışmalar olmuştur.

Tablo 4.38.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma İle İlgili Çalışmaların Yayın Yılları

Çalışmaların Yayın Yılları	f	%
2005 – 2009	8	72,7
2010 – 2014	2	18,2
2000 – 2004	1	9,1
Toplam	11	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan çalışmaların yayınlandıkları dergi itibariyle indeks durumlarına bakıldığı zaman bu çalışma kapsamında incelenmiş olan 11 çalışmanın tamamının SCI-SSCI indeksli dergilerde yayınlandığı görülmektedir.

İstenmeyen içeriğe maruz kalmayla ilgili yapılmış olan çalışmaların yöntem ve modellerine bakıldığında yöntem belirten çalışmaların tümünün nicel araştırma yöntemi kapsamında olduğu ve tarama modelini kullandığı görülmüştür. Çalışmalar kullanılan yöntem/modeller ve yöntem/model belirtmeyen çalışmalara dair sayısal veriler Tablo 4.39’da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde çalışmaların %54,5’inin tarama modelini

kullanarak yürütüldüğünü, %45,5'inin ise araştırma dair herhangi bir yöntem veya model belirtmedikleri görülmektedir.

Tablo 4.39.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Kullanılan Tarama Modeli Türleri

Araştırmaların Yöntem/Modelleri	f	%
Tarama modeli	6	54,5
Belirtilmemiş	5	45,5
Toplam	11	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalma konusunun sebeplerini araştırmak amacıyla yapılmış yapılan çalışmalarda tercih edilen örneklem düzeyleri Tablo 4.40'da sunulmuştur. Bu tablo incelendiğinde çalışmalarda, %81,8 oranında üzerinde çalışılan örneklem öğrenim kademesinin belirtilmediği görülmektedir. Üniversite ve lise öğrencileri ile araştırmalarını yürütmüş olan çalışmaların oranı ise %9,1'dir.

Tablo 4.40.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Tercih Edilen Örneklem Düzeyleri

Örneklem Seviyesi	f	%
Öğrenim kademesi belirtmeyen çalışmalar	9	81,8
Üniversite öğrencisi	1	9,1
Lise öğrencisi	1	9,1
Toplam	11	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalmayla ilgili yapılmış olan çalışmalarda tercih edilen örneklem sayıları Tablo 4.41'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde %54,5 oranıyla çalışmalarda en çok tercih edilen örneklem sayısının "1000'den fazla" örneklem grubunun olduğu görülmektedir. En az tercih edilen örneklem grupları ise %9,1 oranına sahip "101 - 400" ve "701-1000" örneklem gruplarıdır.

Tablo 4.41.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Tercih Edilen Örneklem Sayıları

Örneklem Sayısı	f	%
1000'den fazla	6	54,5
401 – 700	3	27,3

Tablo 4.41. (devamı)

101 – 400	1	9,1
701 – 1000	1	9,1
Toplam	11	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalma ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda kullanılan bağımsız değişkenler Tablo 4.42’de sunulmuştur. Bu tablo incelendiğinde istenmeyen içeriğe maruz kalmanın sebeplerini çeşitli değişkenler yardımıyla araştıran çalışmalarda %33,3 oranıyla cinsiyet değişkeninin en çok kullanılan bağımsız değişken olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu çalışma kapsamında istenmeyen içeriğe maruz kalma başlığı altında incelenmiş olan bütün çalışmalarda cinsiyet değişkeni kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeninin ardından %27,3 oranına sahip yaş ve %9,1 oranına sahip etnik köken değişkenlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4.42.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmalarda Kullanılan Bağımsız Değişkenler

Kullanılan bağımsız değişkenler	f	Grup içi (%)	Gruplar Arası (%)
Cinsiyet	11	100	33,3
Yaş	9	81,8	27,3
Etnik köken	3	27,2	9,1
Sosyo ekonomik düzey	2	18,1	6,1
İnternet kullanım süresi	2	18,1	6,1
İnternet kullanım amacı	1	9,1	3
İnternet kullanım yeri	1	9,1	3
İnternet bağlantı hızı	1	9,1	3
Öğrenim durumu	1	9,1	3
Yaşam tatmini	1	9,1	3
Ergenlik gelişim süreci	1	9,1	3
Toplam	33	100	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalmayla ilgili yapılan çalışmalarda kullanılan örneklem seçme yöntemleri Tablo 4.43'te sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman yapılmış olan çalışmaların %45,5'inde örneklem seçme yöntemi belirtilmemiştir. %36,4 oranında rastgele örnekleme yönteminin kullanıldığı çalışmalarda kota örnekleme ve temsili örnekleme yöntemini kullanan çalışmaların oranı %9,1 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.43.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmaların Örneklem Seçme Yöntemleri

Örneklem türü	f	%
Belirtilmemiş	5	45,5
Rastgele örnekleme	4	36,4
Kota örnekleme	1	9,1
Temsili örnekleme	1	9,1
Toplam	11	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalma ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda kullanılmış olan veri analiz yöntemleri Tablo 4.44'te sunulmuştur. Tablo incelendiğinde regresyon analizinin %33,3'lük oranıyla çalışmalarda en çok tercih edilen veri analiz yöntemi olduğu görülmektedir. Regresyon analizinin ardından ise %28,6 oranına sahip olan ki kare testinin de incelenen çalışmalar içerisinde en çok kullanılan veri analiz yöntemleri içinde olduğu görülmektedir. Shapiro – Wilks testi, T-testi ve Shapiro – Francia testi %4,8 oranıyla çalışmalarda en az kullanılan veri analiz yöntemlerini oluşturmaktadırlar.

Tablo 4.44.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İle İlgili Çalışmalarda Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri

Veri analiz yöntemleri	f	%
Regresyon analizi	7	33,3
Ki kare testi	6	28,6
ANOVA	3	14,3
Betimsel analiz (frekans, yüzde)	2	9,5
Shapiro-Wilks testi,	1	4,8
T-testi	1	4,8
Shapiro-Francia test	1	4,8
Toplam	21	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan çalışmalar içerisinde cinsiyet değişkeninin etkisini gösteren veriler Tablo 4.45'te sunulmuştur. Tablodaki veriler incelendiği zaman erkeklerin daha fazla istenmeyen-müstehcen içeriğe maruz kaldıklarını belirten çalışmaların oranı % 90,9 olarak görülmektedir. Ancak kızların daha fazla bu tip materyallere ve içeriklere maruz kaldıklarını belirten çalışmaların oranı ise %9,1'dir. İncelenmiş çalışmalar içerisinde cinsiyet değişkeninin istenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda anlamlı bir ilişkisi olmadığını belirten herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tablo 4.45.

Cinsiyet Değişkeni ile İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma Arasındaki İlişki

Cinsiyete Göre İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma	f	%
Erkeklerin daha fazla maruz kaldığını belirten çalışmalar	10	90,9
Kızların daha fazla maruz kaldığını belirten çalışmalar	1	9,1
Toplam	11	100

İstenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan çalışmalar içerisinde cinsiyet değişkeninin etkisini gösteren veriler Tablo 4.46'da sunulmuştur. Tablodaki veriler incelendiği zaman yaşı daha büyük oranların istenmeyen içeriğe maruz kaldıklarını belirten çalışmaların oranının %66,7 olduğu görülmektedir. Yaş ile istenmeyen içeriğe maruz kalma arasında anlamlı bir farkın olmadığını belirten çalışmaların oranı ise %33,3 olarak görülmektedir.

Tablo 4.46.

Yaş Değişkeni ile İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma Arasındaki İlişki

Yaş Göre İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma	f	Grup İçi (%)	Gruplar Arası (%)
Yaş arttıkça maruz kalmanın arttığını belirten çalışmalar	6	66,7	54,5
Yaş göre fark bulunmayan çalışmalar	3	33,3	27,2
Toplam	9	100	81,7

İnternet kullanım amacı, İnternet bağlantı hızı ve İnternet kullanım süresi ile istenmeyen içeriğe maruz kalma arasındaki ilişkiye bakıldığında zaman çalışmalarda internet kullanım süresinin ve bağlantı hızının artması istenmeyen içeriğe maruz kalma oranını da doğru orantılı olarak etkilediği belirtilmiştir. İnternet kullanım amacı olarak da dosya

paylaşımı, resim video gibi materyal indirme amacıyla internet kullanımı istenmeyen içeriğe maruz kalma oranını daha çok artırdığı belirtilmektedir.

İnternette istenmeyen içeriğe maruz kalınmasının önüne geçmek amacıyla çalışmalarda belirtilen başa çıkma yöntemleri olarak maruz kalan bireyler öncelikli olarak aile, arkadaş veya öğretmen gibi çevrelerinde bulunan birilerini durumdan haberdar ettikleri, oturum kapatıp siteden çıktıkları, göndericiyi engelledikleri belirtilmektedir. Ailelerin çocuklarının istenmeyen materyallere maruz kalmalarının önüne geçebilmek için ise koruyucu filtre yazılımları kullandıkları, bunların çocukların maruz kalma oranlarını düşürdüğü belirtilmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen İnternette istenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan çalışmalar içerisinde örneklem grubunun bu tip materyallere maruz kalanlarının oranını belirten çalışmalarla ilgili detaylı bilgi Tablo 4.47’de sunulmuştur.

Tablo 4.47.

Örneklemin istenmeyen içeriğe maruz kalma oranı

Referans	Veri Toplama Aracı	Bağımsız Değişkenler	Örneklem	İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma Oranı
Ybarra ve Mitchell, 2005	Anket	Cinsiyet, yaş	1484 (Kız erkek sayısı belirtilmemiş)	%25
Wolak, Mitchell ve Finkelhor, 2007	Anket	Cinsiyet, yaş, İnternet kullanım amacı ve yeri	1422(697 Kız, 725 Erkek)	%42
González-Ortega ve Orgaz-Baz, 2013	Anket	Cinsiyet, yaş, mezun olma durumu	494(268 Kız, 125 Erkek)	%38,7
Peter ve Valkenburg, 2008	Anket	Cinsiyet, yaş	2343(1148 Kız, 1195 Erkek)	%25

İstenmeyen içeriğe maruz kalma ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda belirtilen sınırlılık türleri Tablo 4.48’de sunulmuştur. Bu tablo incelendiği zaman çalışmaların %30,8’inin hem yürütülen çalışmaya dair herhangi bir sınırlılık belirtilmediği hem de öz değerlendirmeye dayalı anket kullanılmasını sınırlılık olarak belirtildiği görülmektedir. Buna karşın en az belirtilen sınırlılıklar ise %7,7 oranıyla çalışmalarda kullanılan ölçeğin başka çalışmalarda geçerliğin güvenilirliğinin teyit edilmemiş olması ve örneklem sayısının yetersiz olması sınırlılıklarıdır.

Tablo 4.48.

İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalmayla İlgili Çalışmaların Sınırlılık Türleri

Çalışmaların Sınırlılıkları	<i>f</i>	%
Belirtilmemiş	4	30,8
Öz değerlendirmeye dayalı anket kullanılması	4	30,8
Kesitsel bir çalışma olması	3	23,1
Ölçeğin geçerlik güvenilirliğinin teyit edilmemiş olması	1	7,7
Örneklem sayısının yetersiz olması	1	7,7
Toplam	13	100

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Alan yazında incelenmiş olan empirik çalışmaların İnternet riskleri olarak; İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma alanlarında yoğunlaştıkları ve bu alanlar kapsamında değerlendirilen çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu yüzden çalışma kapsamında bu alanlara yönelik olarak derinlemesine analizler gerçekleştirilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde çalışma bulgularında sunulmuş olan veriler altında yatan sebepleri ortaya çıkarmak amacıyla derinlemesine ele alınmıştır. Bunu gerçekleştirmek amacıyla bulgular kısmında verilerin 3 ana başlık olan İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma bu bölümde de sunularak her başlık kendi içerisinde derinlemesine incelemeye tabi tutulmuştur.

5.1.1. İnternet Bağımlılığı

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmalar incelendiği zaman 2010 - 2014 yılları arasındaki çalışma sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebini açıklayabilmesi açısından, TÜİK'in yaptığı araştırmalara bakıldığında, 2007 yılı Nisan ve Haziran ayları döneminde 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranı sırasıyla % 29.46 ve % 26.67 iken, bu oranın 2014 yılında sırasıyla %53,5 ve %53,8'e yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2014). Dolayısıyla 2000 – 2005 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar ile 2010 – 2014 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar kıyaslandığında İnternet'in kullanım seviyesinin çok yüksek olmaması aradaki farkı açıklar niteliktedir. Bilgisayar ve İnternet okuryazarlık oranının artması, hem bilgisayardan olumlu manada yararlanılması hem de zararlarının ortaya çıkması, bağımlılık gibi durumların artması açısından çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Bu yüzden artan bilgisayar ve İnternet kullanımı son zamanlarda artış gösteren çalışmalardaki araştırmacıları, İnternet'in kullanım şekli ve amaçlarını belirlemeye, olumlu ve olumsuz

sonuçlarını tespit etmeye ve olası çözüm önerileri sunabilmeleri konusunda daha fazla çalışma yapmaya yönlendirmiş olabilir.

İnternet bağımlılığını araştıran çalışmalarda en çok kullanılan bağımsız değişken cinsiyettir. Cinsiyet değişkeni araştırmalarda kullanılan en yaygın değişkenlerin başında gelmektedir. Bu durumun bu çalışmada yer alan araştırmalar için değişmediği görülmektedir. Bunun sebepleri arasında cinsiyetler arasındaki farklılıkları derinlemesine bir şekilde ortaya koyarak bu farklılıklar doğrultusunda cinsiyet odaklı çözüm önerileri sunmak olduğu düşünülebilir. Ayrıca cinsiyet değişkeni çerçevesinde yapılan çalışmalar birbirinden farklı sonuçlar göstermektedir. Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar içerisinde erkeklerin kızlara göre daha yüksek düzeyde bağımlılık davranışı gösterdiği (Cakir, Ayas ve Horzum,2011;Yoo vd, 2004; Canan, Ataoğlu, Özçetin ve İçmeli, 2012; Stefanescu, Chirita, Chirita, ve Chele, 2007) çalışmaların yanı sıra kızların erkeklerden daha bağımlı olduklarını belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Morsünbül, 2014; Oktuğ, 2012) Fakat çalışmaların geneline bakıldığında zaman erkeklerin daha çok İnternet bağımlılığı gösterdiğini belirten çalışmaların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Erkeklerin bağımlılık oranlarının daha fazla çıkma sebepleri arasında toplumumuzdaki aile yapısı itibariyle erkek çocukların daha az koruma altında tutulması, istediğini yapabilmesi, hesap vermenin kız çocuklara oranla daha az olması durumlar etkili olmuş olabilir. Ayrıca erkeklerin sosyal çevreleri içerisinde İnternet kafeye gitme eğilimleri, İnternet'e ulaşım kolaylığı da bu sonuç da etkili olmuş olabilir. Bunların yanı sıra sadece hangi cinsiyetin daha çok bağımlılığı olduğunu belirlemeye yönelik çalışmalar yapmak yerine cinsiyetin yol açtığı nedenler üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Cinsiyetler arasındaki farklılığın sebeplerini belirlemeye yönelik olarak derinlemesine çalışmalar yürütülmelidir

Bulgular kısmında yer alan kullanılan bağımsız değişkenler içerisinde frekans değeri en az olan değişkenler, yürütülen çalışma kapsamında incelenmiş olan çalışmalar içerisinde en az ele alınmış olan ve İnternet bağımlılığı ile ilişkisi en az incelenmiş olan değişkenlerdir. Bu değişkenler göz önüne alındığında zaman özellikle İnternet kullanımını direkt etkileyebileceği düşünülen ebeveyn tutumu, ailenin kardeş sayısı, uzun süredir devam edilen bir oyuna sahip olma, kişisel bilgisayar sahibi olma gibi değişkenlerin daha detaylı ele alınması gerekmektedir. Çünkü bu değişkenlerin bağımlılık üzerinde etkisinin olup olmadığının bilinmesi, sonraki çalışmalarda bu değişkenlerin ele alınmasının

çalışmaya neler katacağının bilinmesi açısından önem arz etmektedir. Bu değişkenler kullanılarak yürütülmüş olan çalışmalar tatmin edici seviyeye geldiğinde ve bunların bağımlılık üzerindeki etkilerinin net bir şekilde ortaya koyulabilmesi, araştırmacıların bağımlılık konusunda etkili olabileceği düşünülen daha farklı değişkenler üzerine yoğunlaşmalarını sağlayacaktır. Bu değişkenlerin çok az ele alınmasında, bunların İnternet bağımlılığını doğrudan etkilemeyeceği düşüncesi olabilir. Ayrıca bu konuda yapılmış olan ve İnternet bağımlılığını ölçmek amacıyla belirlenmiş olan kriterlerin olduğu ölçeklerin tekrar tekrar kullanılması ve dolayısıyla bu alanda yürütülmüş olan çalışmaların da benzer değişkenler üzerine yoğunlaşması ile sonuçlanmış olabilir.

İnternet bağımlılığını araştıran çalışmaların örneklemlerine bakıldığında en fazla üniversite öğrencileriyle en az ilkokul öğrencileriyle çalışılmıştır. Bu konuda sıralama eğitim kademeleriyle paraleledir. Yani, çalışmalar sırasıyla en çok üniversite düzeyinde, sonrasında lise, ortaokul ve ilkokul düzeyinde öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni yaş arttıkça İnternet kullanımının arttığı varsayımı olabilir. Ancak bu durum, sorunun erken teşhis edilip önlemler alınması sürecine olumsuz yansıyor olabilir. Çünkü günümüzde internet ve teknoloji kullanımının her yaştan bireyi etkilediği ve özellikle internet kullanımına çocukların çok küçük yaşlarda başladığını göz önüne alırsak küçük yaşlardaki bireylerin herhangi bir riskten etkilenme olasılıkları daha yüksek olacaktır. Bununla birlikte Cömert ve Kayran (2010) çalışmalarında alt okul kademelerinin İnternet bağımlılığını üst okul kademelerinden yüksek bulmuşlardır. Ayrıca Günüş (2009)'ün yapmış olduğu tez çalışmasında 9. Sınıf öğrencilerinin daha büyük sınıftaki öğrencilere kıyasla daha fazla İnternet bağımlısı olduklarını belirtilmiştir. Lise eğitiminin sonuna yaklaşan öğrencilerin üniversite sınavı hazırlıklarından dolayı bağımlılığın azaldığı söylenebilir. Dolayısıyla ortaokul seviyesinde bağımlılığın daha belirgin arttığı söylenebilir. Bu durum küçük yaşlarda ve sınıflarda bulunan öğrencilerin tehlike sınırında olabileceği ve onlar üzerine de yeni ve daha fazla çalışmaların yapılması gerektiği ihtiyacını gözler önüne sermektedir. Bunun yanı sıra akademik çalışmaların üniversitede görev yapan bilim insanları tarafından yürütülmesi, örneklem ulaşılabilirliği açısından onları kendi öğrencilerini veya üniversite bünyesinde seviyesinde öğrenim gören öğrencileri seçmeye yönlendiriyor olabilir. Ayrıca ilkokul ve ortaokul seviyesindeki öğrencilerle daha az çalışılmasında, alınması gereken izinler konusunda okul yönetimi veya daha üst kurullar ile yaşanan sıkıntılar gibi sebeplerin etkili olabileceği ve o seviyede

öğrenim gören öğrencilerden daha sağlıklı bilgi alınacağı düşüncesi de çalışmaların bu örneklem grubunda daha az yoğunlaşmasının sebepleri arasında olabilir.

İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış olan çalışmalar örneklem seçme yöntemi açısından değerlendirildiğinde birçok çalışmanın örneklem grubunu hangi kriterlere göre veya hangi örneklem seçim yöntemi tercih ederek oluşturdukları belirtilmemektedir. Yürütülen çalışmalarda örneklem seçim yönteminin belirtilmemesi, araştırma amacı doğrultusunda ortaya çıkan sonuçları açısından da sıkıntılı sonuçlar doğurabilir. Örneğin, ele alınan bağımsız değişkenler itibarıyla çalışılmış olan örneklem grubu tam manasıyla sağlıklı veriler elde edilmesine imkân sağlamayacağı bilinmesi fakat bu durumda sadece kolay ulaşılabilir olduğu için mevcut örneklem grubunun tercih edilmesi sonuçlarının genellenebilirliğini ve geçerliğine zarar verebilir. Bu da çalışmaların bilimsel bir temele tam manasıyla dayandırılmadan bilimsel niteliği zayıf olan çalışmaların ortaya çıkmasına sebep olabilecektir.

İnternet bağımlılığı konusunda bireylerin kişisel ve ruhsal özelliklerinin etkisinin araştırıldığı çalışmalarda en fazla yalnızlık ve depresyon değişkeni yer almıştır. Bunun sebebi kendilerini yalnız ve depresif ruh hali içerisinde hissedenlerin insanlardan kendilerini soyutlama ve bunun sonucunda sanal ortamda kendilerini daha iyi hissettirecek ortam arayışına girme eğiliminde olmalarından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Burada heyecan ve macera aramanın beklenin aksine alt sıralarda olduğu dikkat çekmektedir. Heyecan ve macera arayışında olan bireylerin sanal ortamlarda çok daha farklı kişilerle tanışıp, farklı aktivite arayışlarına girecekleri ve bunun sonucunda da internet bağımlısı olma ihtimalinin artması beklenebilirdi. Fakat incelenen çalışmaların bu durumun böyle olmadığını ortaya koymaktadır.

İnternet bağımlılığı ile yaş ve sınıf seviyesi arasındaki ilişki incelendiği zaman en fazla frekans değerine sahip olan çalışmaların, yaş ve sınıf seviyesi azaldıkça bağımlılığın arttığı çalışmalardır (Hazar, 2011; Ceyhan, 2011; Yılmaz, Şahin, Haseki ve Erol, 2014). Fakat incelenen çalışmalar değerlendirildiği zaman ilkökul ve ortaokul seviyesindeki öğrencilerin çalışmalarda örneklem çeşidi olarak tercih edilmesi oldukça az iken yaş ve sınıf seviyesinin azaldıkça bağımlılığın arttığını belirten çalışmaların fazlalığı tezat bir durumu ortaya koymaktadır. Bu konuda her geçen gün sayıları artan İnternet bağımlılığı konusunda yapılan çalışmaların bu durumu göz önüne almadan çalışmalarını üniversite seviyesindeki örneklem grubu ile çalışmaya devam edilmesi düşündürücü bir durumdur.

Çalışmaların bilimsel nitelikte olması konusunda ne kadar hassas davranıldığı, literatürde ortaya çıkan bir ihtiyacın karşılanması hususunda ne derece özen gösterildiği göz önüne alınmalı ve yeni araştırmacıların bu konuda ihtiyacı karşılayıcı araştırmalar sergilemedirler. Buradan hareketle daha küçük yaş grubundaki bireylerin ve çocukların İnternet bağımlılığı konusunda durumlarının tespit edilmesi, bağımlılık nedenlerinin ilişkili olduğu konuların belirlenerek çözüm önerileri sunulması ve politika geliştirilmesi gerekmektedir.

İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılmış olan çalışmalar içerisinde çalışmanın sınırlılıklarını belirtmeyenlerin oranının %47,1 olduğu ve bu rakamın bir hayli fazla olduğu görülmektedir. Bu durum gelecek çalışmalar için önemli bir durum teşkil etmektedir. Literatürde yapılmış olan çalışmalarda ortaya çıkan eksiklikler, teknik yetersizlik, örneklemden kaynaklı sıkıntılar gibi çeşitli sebeplerden dolayı yerine getirilemeyen durumların tespit edilememesi sonraki çalışmalarda yine aynı eksikliklerin olmasına sebep olabilecektir.

İnternet bağımlılığı ile ilgili incelen çalışmaların hepsinin nicel olduğu görülmektedir. Çalışmalarda veri analizinde betimsel analiz (frekans/yüzde), t-test ve regresyon analizi gibi yöntemlerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Alanda nitel ve derinlikli çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Fakat bu sonucun yürütülen çalışma kapsamında ele alınan ve incelenen makalelerin tercih edilme kriterlerinin bir sonucu olduğu varsayılırsa yapılacak olan benzer çalışmalarla (literatür taraması, derleme vb.) bu ihtiyaç çok daha net bir şekilde ortaya çıkartılabilir.

5.1.2. Siber Zorbalık

Siber zorbalık ile ilgili yapılmış olan çalışmalar incelendiği zaman 2010 – 2014 yılları arasında yapılan çalışmaların %84 oranında olduğu görülmektedir. Bu yıllar arasında daha çok çalışmanın yapılmış olması yürütülen çalışma kapsamında incelenen çalışmaların eleme kriterlerinden kaynaklı olabileceği gibi son zamanlarda artan İnternet kullanımı da bu sonuçta etkili olmuş olabilir. Kullanıcıların İnternet ortamında özgürce hareket edebilmesi, bulundukları mekânın bulunmasının zor olduklarını düşünmeleri, karşıdaki kişinin kendilerini tanımıyor olması veya sanal ortamda karşı tarafın kendisine zarar veremeyeceğini düşünmesi gibi durumlar İnternet kullanım süresi arttıkça daha çok

karşılaşılabilecek durumlarda olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla yapılan çalışmaların da bu yönde miktarının artmasının anlamlı olduğu düşünülebilir.

Siber zorbalıkla ilgili olarak yapılmış olan çalışmalarda ele alınan bağımsız değişkenler değerlendirildiği zaman en çok kullanılan değişkenin cinsiyet olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen çalışmalar arasında 39 çalışmanın cinsiyet değişkenini ele aldığı ve oranının ise %33,9 olduğu görülmektedir. Bu değişkenin en çok ele alınmasında insanların doğuştan getirdikleri demografik değişkenlerin yürütülen çalışmalara kolaylıkla dâhil edilmesi düşünülebilir. Bunlar içerisinde ise cinsiyet değişkeni yaşamımızda insanların kadın erkek şeklinde doğal olarak ikiye ayrılmış olmasından kaynaklı olarak iki türe yönelik sonuçların elde edilerek karşılaştırılabilmesi açısından öne çıktığı düşünülebilir. Ayrıca cinsiyet değişkeninin ele alınmasındaki maksat erkek ve kızların siber zorba olma veya mağdur olma durumlarının ayrı ayrı belirlenerek cinsiyete özgü çözüm önerileri ve cinsiyet tabanlı bir genelleme yapma düşüncesi olabilir. Bunun yanı sıra cinsiyet tabanlı olarak yürütülmüş olan çalışmalar incelendiği zaman birbirinden farklı durumların ortaya çıktığı görülmektedir. Öncelikle siber zorba olma davranışı sergileme üzerindeki cinsiyetin etkisine bakıldığı zaman erkeklerin daha çok siber zorba davranışlar sergilediği çalışmaların (Peker, Eroğlu ve Ada, 2012; Aoyama, Barnard-Brak, ve Talbert, 2012; Li, 2006) sayısı kızların daha çok siber zorba olduğunu belirten çalışmalardan daha fazla olduğu görülmektedir. İncelenmiş olan çalışmalar içerisinde kızların daha çok siber zorba olduklarını belirten tek bir çalışma (Baker ve Tanrikulu, 2010) bulunmaktadır. Erkeklerin siber zorba davranışlarının kızlara oranla daha fazla olmasının sebepleri arasında fiziksel olarak kızlardan daha güçlü durumda olan erkeklerin sanal ortamda da kendilerinde bu yönde bir güç olduğunu düşünerek zorba davranış sergilemeye eğilim gösteriyor olabilirler. Her durumda bu yönde bir düşünce içerisinde girilmiyor olsa bile hoşla gitmeyen bir durum yaşandığı zaman ben daha güçlüyüm algısına kapılarak sanal ortamda da karşı tarafa kendi düşüncesini kabul ettirebilmek için zorbaca davranışlar sergileyebilirler. Buna paralel olarak kızların daha çok siber mağduriyet yaşadıklarını belirten çalışmaların bu bulguya ulaşmış olmalarının altında yatan sebepleri araştırmak mümkün olacaktır. Çalışmalar içerisinde kızların daha çok siber mağduriyet yaşadığını belirten çalışmaların oranının %37,5 olduğu görülmektedir. Bu bulgunun ortaya çıkmasına da erkeklerin daha çok siber zorba olmasında olduğu gibi kendilerini daha güçlü görmeleri, çok az da olsa

kızların kendilerinden daha aşağıda ve zayıf bir varlık olduklarını düşünüp söyledikleri şeyleri yerine getirmek zorunda oldukları düşüncesi hâkim olmuş olabilir. Bununla birlikte, İnternet ortamında kendini güçsüz hisseden kızların, yaşanan olumsuz bir durumun gerçek hayata taşınabileceği endişesi ile karşı tarafın dediğini yapması sonucu mağduriyetlerinin artmış olabileceği düşünülmektedir.

Siber zorbalık konusunda yapılmış olan çalışmalarda ele alınan değişkenler değerlendirildiğinde ebeveyn ile ilgili unsurların çok fazla üzerinde çalışılmadığı görülmektedir. Anne – babanın İnternet okuryazarlığı, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve sosyoekonomik durumu gibi değişkenlerin çalışmalarda daha fazla ele alınarak siber zorbalık yapılması ve mağduriyet yaşanmasına etkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Ebeveyn İnternet kullanım seviyesi kullanım süresinin siber zorbalık ve mağduriyet ile ilişkisini inceleyen Akbaba ve Eroğlu (2013), öğrencilerin anne-babasının İnternet bilgi seviyeleri arttıkça siber zorbalığın azaldığını belirtmişlerdir. Fakat aynı çalışmada annesinin İnternet kullanım seviyesini yeterli olarak gören öğrencilerin siber mağduriyet yaşama oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Birbirinden farklı çıkan bu bulgular değerlendirildiğinde siber zorba davranışlar sergilemenin ve siber mağdur olmanın anne-baba İnternet kullanım seviyesi ile ilişkinin daha net ortaya koyulabilmesi için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Siber zorbalık ile ilişkili olabileceği düşünülen değişkenler arasında bilgisayar kullanım seviyesinin çok az incelendiği görülmektedir. Bunun sebebi siber mağduriyet yaşamamanın veya zorbalık yapmanın İnternet ile doğrudan ilişkili olabileceğinin düşünülüyor olabileceğidir. Sohbet odaları, oyun siteleri, web siteleri gibi yerlerde zorbalığın gerçekleştiğini belirten araştırmaların olması, sonrasında gelen çalışmaların da İnternet kaynaklı fakat farklı değişkenler çerçevesinde yürütülmesine sebep olmuş olabileceği dolayısıyla bilgisayar kullanım seviyesinin en az ele alınan değişkenler arasında kalmış olabileceğini göstermektedir.

Siber zorbalık ve mağduriyetin araştırıldığı çalışmalar içerisinde tercih edilen örneklem seviyelerine bakıldığında bu kez İnternet bağımlılığından farklı olarak ortaokul öğrencilerinin en fazla tercih edilen örneklem grubu olduğu görülmektedir. Bu sonucu destekler nitelikte olan Kowalski ve Limber (2007) ve Mark (2009)'ın bulguları da 8. sınıftaki öğrencilerin daha küçük yaştaki öğrencilere kıyasla daha fazla siber zorbalık yaptıklarını belirtmektedir. Bunun sebebi öğrencilerin büyümeleri ile doğru orantılı olarak

teknolojiye erişim kolaylaşmaktadır ve bilinçsiz kullanım sonucunda zorbalık olayları gerçekleşebilmektedir. Yapılan çalışmalarda ise örneklem grubunun genellikle bu yaş gruplarında tercih edilmesinin sebepleri arasında çocukların büyüme çağları olan ortaokul yaşlarında karşılaşılabilecek olan olumsuz bir durumun çocukların gelecek yaşamlarında kalıcı yaralar açabileceği ve bu alanda yapılacak çalışmalarla zorbalık sebepleri belirlenmeye çalışılacak ve alınabilecek önlemlerin neler olacağı tespit edilmeye çalışılabileceği düşünülmüş olabilir.

İnternet bağımlılığı konusunda olduğu gibi siber zorbalıkla ilgili yapılan çalışmalarda da çalışılan örneklem grubunun tercih edilmesinin dayandığı örneklem seçme yöntemini belirtmeyen çalışmaların fazlalığı dikkat çekmektedir. Çalışmaların %52'sinde üzerinde araştırma yapılan örneklem grubunun hangi kriterlere göre seçildiği belirtilmemiştir. Dolayısıyla sonuçların güvenilir olduğu kanaatine varılabilmesi ve yürütülmüş olan çalışmalarının bilimsel değerinin daha fazla olması için örneklem grubunun özellikleri, çalışma için tercih edilmelerinin sebepleri ve ölçütleri açık bir şekilde ifade edilmelidir. Örneklem seçimi çalışmanın sonuçlarını da etkileyebilir. Çünkü çalışma kapsamında örneklem özellikleri ve seçim kriterleri net bir şekilde ortaya koyulmadığı için çalışmada çıkması istenilen sonuca yönelik bir örneklem grubu oluşturulmuş olunabileceği izlenimi oluşmaktadır. Dolayısıyla daha sağlıklı veriler elde edilebilmesi için örneklem seçme tekniği açık ve net bir şekilde çalışma kapsamında sunulmalıdır.

Yaş ve sınıf seviyesi ile siber mağduriyet arasındaki ilişkiye bakıldığında zaman yaşı daha küçük olan ve sınıf seviyesinin düşük olduğu bireylerde mağduriyetin daha çok olduğunu belirten çalışmaların oranı %45,5'tir. Cinsiyet değişkeninde olduğu gibi yaş ve sınıf seviyesinde de ortaya çıkan güçlü ve güçsüz taraflardan kaynaklı olarak mağduriyetin yaşandığı düşünülebilir. Çocukların gelişim çağında fiziksel olarak değişim göstermeleri, gün geçtikçe daha güçlü bir birey haline geldikleri düşüncesi kendisinden yaşça küçük olan çocuklara güç gösterisi yapma gerekliliği şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Özellikle aile ortamından okul yaşamına yeni geçmiş olan küçük çocukların uyum sağlama sürecinde nasıl davranılması gerektiğini bilmemelerinden kaynaklı olarak büyüklerin küçüklere okul ortamında zorbaca davranması gerektiğini düşünmeleri ve zorbalığa boyun eğmeleri, bunun sanal ortamda bu şekilde devam ettiği düşünülebilir. Aynı şekilde bu durumda olan bireylerin büyüdükleri zaman kendilerinden

daha küçük yaştaki bireylere zorbalık yapacağı da düşünülebilir. Nitekim bu çalışma da yaş ve sınıf seviyesinin artması sonucunda siber zorbalığın da arttığını belirten çalışmaların oranının %40 olması bu ön görüşü doğrular niteliktedir.

5.1.3. İstenmeyen İçeriğe Maruz Kalma

İnternet ortamında kullanıcıların maruz kaldıkları müstehcen, şiddet ve ırkçılık gibi olumsuz durumların incelendiği çalışmalar değerlendirmeye tabi tutulduğu zaman bu tip içeriklere maruz kalan bireylerin %90,9 gibi büyük bir rakamını oluşturan kesimin erkekler olduğu görülmektedir. Bunun nedenleri arasında en önemli sayılabilecek olanın gelişen İnternet teknolojisinin kullanıcıların İnternet'teki davranışlarının, arama ve ziyaret edilen sitelerin kayıt altında tutulup kullanıcılara ilgi alanları doğrultusunda ve önceden ziyaret ettiklerine benzer olan adreslerin gezinti esnasında kullanıcıya sunulması olduğu düşünülmektedir. Bir başka nedeni ise kötü niyetli kullanıcıların ikili veya grup konuşmalarında karşılarında bulunan erkeklerin müstehcen içeriklere daha hassas olduğunu düşünmeleri, bununla ilgili materyalleri sunmaları ve bu tarz konularda konuşmalarının onları etkileyeceğini düşünmeleri, bu yüzden de erkeklerin daha çok maruz kaldıkları belirtilebilir.

İnternet bağımlılığı ve siber zorbalıkta olduğu gibi istenmeyen içeriğe maruz kalma konusunda yapılmış olan çalışmalarda da üzerinde araştırma yapılan örneklem grubunun seçilme kriterlerini belirtmeyen çalışmaların sayısının fazla olduğu görülmektedir. Çalışmaların %45,5'inin yürütülen çalışmaya dair örneklem seçme tekniği belirtmedikleri görülmektedir. Bu durum çalışma bulgularının ve sonuçlarının genellenmesinde sıkıntılar yaşanmasına sebep olabileceği gibi alan yazına katkısı konusunda ve bilimsel değeri açısından tartışmalara yol açabilecektir. Ayrıca bu durum örneklem seçiminde yanlı davranılarak ortaya çıkması istenilen sonuca yönelik bir örneklem seçiminin yapılmış olması ihtimalini akıllara getirmektedir.

İstenmeyen içeriğe maruz kalma ile ilgili olan yapılmış olan çalışmalarda ortaya çıkan diğer bir bulgu ise çalışmalara ait sınırlılık belirtmeyen ve öz değerlendirmeye dayalı anket çalışması yapılmasını sınırlılık olan belirten çalışmaların oranının %30,8 olmasıdır. Bu kapsamda, çalışmaların yürütülen çalışmaya yönelik sınırlılıklarını belirtmemeleri aynı alanda yapılması planlanan çalışmalara ışık tutması açısından önemli bir eksikliktir. Çalışılacak konu ile ilgili önceden yaşanan sorunlar ve sınırlılıkların

bilinmemesi, yaşanmış olan sınırlılıkların giderilemeden benzer bir çalışma yürütülmesine ve bundan kaynaklı olarak da önceki çalışmalara benzer sonuçların ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Bunun yanı sıra çalışmalarda öz değerlendirmeye dayalı anket çalışmalarının kullanılması elde edilecek verilerin örneklemin verdiği cevaplar ile sınırlı kalmasına, sebep olacaktır. Bu konuda örneklemin kendisinin verdiği cevapların temel alınması sağlıklı olmayan, bireylerin kendi istedikleri ve doğruyu yansıtmayan sonuçların ortaya çıkmasına sebep olabilecektir. Özellikle konunun hassas bir konu olması göz önüne alındığında bireylerin yaşadıkları tecrübeleri anlatmaları konusunda çekingen davranma, utangaç tavırlar sergileme, aşağılanma ve kendilerini rezil duruma düşüreceklerini düşündükleri konularda gerçeği yansıtmayan durumları anlatma girişiminde bulunabilmektedirler.

5.2. Öneriler

Yürütülen çalışma kapsamında İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve istenmeyen içeriğe maruz kalma konularında yapılmış olan çalışmalar derinlemesine incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda bu risklerin neler olduğu ve çalışmalar ile ilgili içerik ve yöntemsel olan veriler sunulmuş tartışma bölümünde ise bu risklere etkin eden faktörlerin neler olabileceği, altında yatan sebeplerin neler olduğu ve bulgularda çıkan verilerin derinlemesine analizi yapılmıştır. Bu bölümde ise ortaya çıkan gerek risk türlerini önlemeye ve başa çıkma stratejilerine yönelik olarak gerekse bu alanda yapılması planlanan çalışmalarda yöntemsel olarak dikkat edilmesi gereken hususlara dayalı olarak öneriler bulunulmuştur.

- Sorunun erken teşhisi ve önlem almaya yönelik politika geliştirilmesi için İnternet riskleri ile ilgili olarak ilkökul öğrencilerine yönelik daha fazla ve kapsamlı çalışma yapılmalıdır.
- Öz değerlendirmeye dayalı anket çalışmalarının yanı sıra derinlemesine veriler elde edilebilmesine imkân tanıyacak daha farklı nicel ve nitel veri toplama araçları(akran değerlendirme, ebeveyn ve öğretmen görüşleri vs) kullanılmalıdır.
- Çalışmalarda kullanılan örneklem sayılarının artırılarak çok daha büyük örneklemlemlerle çalışılarak karşılaştırmalı veriler elde edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyleri birbirine yakın örneklem seçilmelidir.

- Yürütülecek olan çalışmalarda örneklem seçim yönteminin belirtilmesi gerekir. Örneklemen çalışmaya dair uygunluğunun, geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi için seçilen örneklem grubunun özellikleri ve hangi kriterlere göre seçildiği çalışma içerisinde sunulmalıdır.
- Çalışma bulguları içerisinde yer alan ve incelenen çalışmalar içerisinde en az ele alındığı görülen bağımsız değişkenlerin(kişilik özellikleri, kişisel bilgisayara sahip olma, günlük bilgisayar kullanım süresi, internete bağlanılan yer vb.) İnternet bağımlılığı ile ilgili ilişkilerinin belirlenebilmesi için bu değişkenler üzerinde daha fazla ve derinlemesine çalışmaların yapılması ihtiyacı görülmektedir. Ayrıca az miktarda ele alınmış olan ailevi özelliklerle ilgili değişkenler üzerinde de daha fazla çalışmalar yürütülerek belirtilen risklere etkilerinin geniş çaplı olarak değerlendirilmesi gerekir. Dolayısıyla gelecek çalışmalar için az kullanılan değişkenler odaklı araştırmalar yürütmeleri önerilebilir.
- Riskler etki eden nedenlerin yanı sıra risklere maruz kalmanın sonuçları ve başa çıkma stratejileri gibi unsurlar da araştırılmalıdır.
- Metodolojilerin İnternet risklerinin doğasına uygun şekilde kullanılması ve raporlamaların şeffaf olmasına özen gösterilmelidir.
- Literatürde çok kısıtlı sayıda İnternet riskleri çalışılmıştır; daha farklı İnternet risk türleri de araştırmalarda bağımlı değişken olarak ele alınmalıdır.
- İnternet riskleri konusunda incelenmiş olan çalışmalarda deneysel çalışmalara rastlanmadığı için gelecek araştırmalarda deneysel çalışmalar da tercih edilmelidir.
- Yapılacak olan araştırmalarda çalışmaya dair sınırlılıkların çalışma içerisinde verilmesine özen gösterilmelidir. Bu durum gelecek çalışmaların benzer sınırlılıkları ortadan kaldırarak daha farklı sonuçların çıkmasına yönelik kapsamlı araştırmalar yürütmelerine imkân sağlayacaktır.
- Nicel çalışma desenine dayalı olarak yürütülen tarama modeli ve türlerinin çok fazla tercih edildiği görülmektedir. Dolayısıyla gelecek çalışmalarda nitel çalışma deseni kapsamında ele alınabilecek araştırma yöntem/modellerinin tercih edilmesi önerilmektedir.

- Ortalama, yüzde, frekans gibi betimsel veriler sunan analizler kullanılmasının yanında daha farklı ve derinlemesine analizlere imkân sağlayan istatistiksel testler veri analiz yöntemlerinde tercih edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y., Sahin, Y. L., & Eristi, B. (2010). Cyberbullying Victimization among Turkish Online Social Utility Members. *Educational Technology & Society*, 13(4), 192-201.
- Akbulut, Y., Uysal, Ö., Odabasi, H. F., & Kuzu, A. (2008). Influence of gender, program of study and PC experience on unethical computer using behaviors of Turkish undergraduate students. *Computer & Education*, 51(2), 485-492.
- Bailey, K. (2008). *Methods of social research*. Simon and Schuster.
- Bakken, I.J., Wenzel H.G., Götestam K.G., Johansson A., Oren A. (2009). Internet Addiction Among Norwegian Adults: A Stratified Probability Sample Study. *Scandinavian Journal of Rehabilitation Medicine*, 50, 121-127.
- Bayraktutan, F. (2005). Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı Sosyal Değişime Bilim Dalı, İstanbul.
- Beard, K.W. (2005). Internet Addiction: A Review Of Current Assessment Techniques And Potential Assessment Questions. *CyberPsychology & Behavior*, 8 (1), 7-14.
- BELSEY, B., (2004). “Cyberbullying an emerging threat to the always on generation”, http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf, 26.06.2015.
- Bölükbaş, K. (2003). İnternet cafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Diyarbakır.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F.(2011). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Canbek, G., & Sağiroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Gazi Üniversitesi Politeknik Dergisi*, 10(1).
- Caruso, D. (1998). Critics are picking apart a professor's study that linked Internet use to loneliness and depression. *New York Times*, C.5.
- Cengizhan, C. (2003). Bilgisayar ve internet bağımlılığı. *Türkiye’de İnternet Konferansı*, İstanbul.
- CEYHAN, A. A. (2011). Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanım Düzeylerinin Yordayıcıları. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-94.
- Chirita, V., Chirita, R., Stefanescu, C., Ilinca, M. ve Chele, G. (2007). Pathological internet use among Romanian children and teenagers. *European Psychiatry*, 22(1),S184
- Cömert, I. T., Kayıran, S. M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk Dergisi*, 10(4), 166-170.
- Çakır, Ö., Ayas, T., & Horzum, M. B. (2011). Üniversite Öğrencilerinin İnternet ve Oyun Bağımlılıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(2), 95-117.
- Cranmer, S. (2013). Listening to excluded young people's experiences of e-safety and risk. *Learning, Media and Technology*, 38(1), 72-85.
- Çağıltay, K. (2011) “Çocukların Sosyal Paylaşım Alışkanlıkları”. Güvenli Web. <http://www.guvenliweb.org.tr/istatistikler/content/cocukların-sosyal-paylaşım-alışkanlıkları> Son erişim tarihi: 28 Aralık 2014.
- Çepni, S., *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (3.Baskı)*, Pegem A Yayıncılık, Trabzon, 2007.

- Çubukcu, A., & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri. *CICE 2013*.
- Dehue, F., Bolman, C., & Völlink, T., (2008). Cyberbullying: Youngsters’ Experiences and Parental Perception, *Cyberpsychology & Behavior*, 11 (2), 217–223.
- DPT. (2006). Sosyal Dönüşüm: Bilgi Toplumu Stratejisi. *Devlet Planlama Teşkilatı*, 2006.
- Drabowicz, T. (2014). Gender and digital usage inequality among adolescents: A comparative study of 39 countries. *Computers & Education*, 74, 98-111.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Yaklaşım, yöntem ve teknikler*. Anı Yayıncılık.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society*, 12(1), 109-125.
- Esen, B. K. (2007). Akran Baskısı ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerine Göre Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Yordanması. *1.Uluslararası Bağımlılık Kongresi*, İstanbul.
- Gölge, E. ve Arlı, M. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Üniversite Dışında Bilgisayar ve İnternet Kullanma Durumları. *VIII. Türkiye’de İnternet Konferansı*, Harbiye İstanbul.
- Günüç, S. (2009) İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)
- Griffiths, M.D. (2000a). Does Internet and Computer Addiction Exist? Some Case Study Evidence. *CyberPsychology & Behaviour*, 3(2), 211-218.

- Grohol, J. (1999). *Internet Addiction Guide*. Erişim tarihi 15.06.2015, <http://psychcentral.com/netaddiction>
- Hekim, H., & BAŞIBÜYÜK, O. (2013). SİBER SUÇLAR VE TÜRKİYE’NİN SİBER GÜVENLİK POLİTİKALARI. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*,4(2).
- İnan, A.(2010) İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı (Yüksek Lisans Tezi)
- Jang, K. S., Hwang, S. Y. ve Choi, J. Y. (2008). Internet Addiction and Psychiatric Symptoms Among Korean Adolescents. *The Journal of School Health* , 78(3).
- Karaca, M. (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: Elazığ örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı*, Elazığ.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kim, W., Jeong, O.-R., Kim, C., & So, J. (2011). The dark side of the Internet: Attacks, costs and responses. *Information Systems*, 36(3), 675-705.
- Kowalski, M. Robin ve Limber, P. Susan, 2007. “Electronic Bullying Among Middle School Students”. *Journal of Adolescent Health*. Cilt: 41, 22 – 30.
- Kurtaran, G. T. (2008). *İnternet Bağımlılığını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi.
- Kwiatkowska, A., Ziolk, E., Krysta, K., Muc-Wierzgon, M., Brodziak, A., Krupka-Matuszczyk, I. ve Przybylo, J. (2007). Internet Addiction and Its Social Consequences. *European Neuropsychopharmacology*, 17(4), 559-560.

- Lin, S. S. J. ve Tsai, C. C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computers in Human Behavior*, 18(4), 411–426.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2010). *Risks and safety for children on the internet: the UK report*.
- Mark, L.K. (2009). Student, educator, and parent perceptions of cyber bullying in three Hawai'i middle schools. Unpublished thesis. University of Hawai'i Educational Psychology.
- McGlinchey, J. B. (2003). *Internet usage of college students and relationship to psychopathology and addiction symptomatology*. Unpublished doctorate's thesis, University of Washington, Department of Psychology.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The exposure of youth to unwanted sexual material on the Internet: A national survey of risk, impact and prevention. *Youth Society*, 34(3), 330-358.
- Morsünbül, Ü. (2014). The association of internet addiction with attachment styles, personality traits, loneliness and life satisfaction İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 357-372.
- Murali, V. ve George, S. (2007). Lost Online: an Overview of Internet Addiction. *Advances in Psychiatric Treatment* , 13(1), 24–30.
- Niemz, K., Griffiths, M. ve Banyard, P., 2005, Prevalence of pathological internet use among university students and correlations with self-esteem, the generalhealth questionnaire (GHQ), and disinhibition, *Cyberpsychology and Behavior*, 8(6), 562-570.

Nalwa, K. ve Anand, A. (2003). Internet Addiction in Students: A Cause of Concern. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(6).

Numanoğlu, G., & Bayır, Ş. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre İnternet Kullanımları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 10(2), 295-323

Odabaşı, F. (2005). Parent's views on internet use. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*, 4(1).

Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. & Pektaş, Ö. (2007) On Olguluk Bir Seri İle İnternet Bağımlılığı Klinik Görünümleri. *Bağımlılık Dergisi*, 8 (1), 46-51.

Song, I. (2003). *Internet gratifications, depression, self-efficacy, and internet addiction*. Unpublished master's thesis, Michigan State University, Department of Telecommunication.

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & Er, S. H. (2010, Mayıs). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(21), 257-270.

Tanriverdi, S. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)

Thatcher, A. ve Goolam, S. (2005). Development and psychometric properties of the problematic internet use questionnaire. *South African Journal of Psychology*, 35(4), 793-809.

TİB, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı." İnternetin Güvenli Kullanımı Ebeveyn Sunumu".http://www.tib.gov.tr/dokumanlar/Internetin_Guvenli_Kullanimi_Ebeveyn_Sunumu.pdf Son Erişim Tarihi:27 Aralık 2014.

- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2014”. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198> Son Erişim Tarihi: 29 Aralık 2014.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464.
- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H. ve Ko, C. H. (2007). Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(3).
- Young, K.S. (1996a). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. *Cyber Psychology & Behaviour*, 1(3), 237-244.
- Young, K.S. (1996b). Psychology of Computer Use: XL Addictive Use of The Internet: A Case That Breaks The Stereotype. *Psychological Reports*, 79, 899-902.
- Young, K.S. (2004). Internet Addiction: A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.
- Young, K. S. ve Case, C. J. (2004). Internet Abuse in the Workplace: New Trends in Risk Management. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(1). 105-111.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yoo, H. J., Cho, S. C., Ha, J., Yune, S. K., Kim, S. J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y. H. & Lyoo, I. K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and internet addiction. *Psychiatry and clinical neurosciences*, 58(5), 487-494.

EKLER

EK-1

İÇERİK ANALİZİNDE KULLANILAN MAKALELERİN REFERANSLARI

- Akbaba, S., & Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-121.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoglu, A., Saribeyoglu, S., Ciplak, S., Yilmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3), 253-261.
- Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34(1), 169.
- Aslanbay, Y., Aslanbay, M., & Çobanoğlu, E. (2009). Internet addiction among Turkish young consumers. *Young Consumers*, 10(1), 60-70.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2012). On being cyber bully and victim among primary school students. *Elementary Education Online*, 11(2), 369-380.
- Ayas, T. (2012). The relationship between Internet and computer game addiction level and shyness among high school students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 632-636.
- Aydm, B., & San, S. V. (2011). Internet addiction among adolescents: The role of self-esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 3500-3505.
- Baker, Ö. E., & Tanrıku, I. (2010). Psychological consequences of cyber bullying experiences among Turkish secondary school children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 2771-2776.

- Balci, S., & Gulnar, B. (2009). Internet addiction among university students and the profile of internet addicts. *Selçuk İletişim*, 6(1), 5-22.
- Balta, O. C., & Horzum, M. B. (2008). The Factors that affect internet addiction of students in a web based learning environment. Ankara University, *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 41(1), 187-205.
- Baran, B., Keskin, E., & Şenol, G (2014). Öğretmen adaylarının Facebook'ta zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(1), 34-43
- Bayhan, V. (1998). Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya Uygulaması). *Akademik Bilişim*, 237 - 244.
- Balcı, Ş., & Gölcü, A. (2013). Facebook addiction among university students in Turkey: "Selcuk University example". *Journal Of Studies In Turkology*, 34, 255-278.
- Bastiaensens, S., Vandebosch, H., Poels, K., Van Cleemput, K., Desmet, A., & De Bourdeaudhuij, I. (2014). Cyberbullying on social network sites: An experimental study into bystanders' behavioural intentions to help the victim or reinforce the bully. *Computers in Human Behavior*, 31, 259-271.
- Bauman, S., Toomey, R. B., & Walker, J. L. (2013). Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students. *Journal of Adolescence*, 36(2), 341-350.
- Bauman, S., Toomey, R. B., & Walker, J. L. (2013). Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students. *Journal of Adolescence*, 36(2), 341-350.
- Bayar, Y., Uçanok, Z. (2012). Okul sosyal iklimi ile geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiler: Genellenmiş akran algısının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(70), 101-118.

- Batmaz, M., & Ayas, T. (2013). İlköğretim ikinci kademeki öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorbalık düzeylerinin yordanması. *Sakarya University Journal of Education*, 3(1), 43-53.
- Berigel, M., Kokoç, M., & Karal, H. (2012). Exploring pre-service teachers' level of social networking sites addictive tendencies. *Eurasian Journal of Educational Research [Eğitim Arastirmalari]*, 49, 215-228.
- Burnukara, P., & Uçanok, Z. (2010). Ergenlerin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım olanakları ile sanal ortamda meydana gelen zorbalığa ilişkin betimsel bir inceleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 47-62.
- Burnukara, P., & Uçanok, Z. (2012). Okul ortamı ve sanal ortamda meydana gelen akran zorbalığı ne ölçüde örtüşüyor? *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 81-100.
- Brown, C. F., Demaray, M. K., & Secord, S. M. (2014). Cyber victimization in middle school and relations to social emotional outcomes. *Computers in Human Behavior*, 35, 12-21.
- Canan, F., Ataoglu, A., Ozcetin, A., & Icmeli, C. (2012). The association between internet addiction and dissociation among Turkish college students. *Comprehensive Psychiatry*, 53(5), 422-426.
- Carbonell, X., Chamarro, A., Griffiths, M., Oberst, U., Cladellas, R., & Talar, A. (2012). Problematic internet and cell phone use in Spanish teenagers and young students. *Anales De Psicología*, 28(3), 789-796.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullaniminda yeni bir boyut : "İnternet bağımlılığı". M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi(22), 83-98.
- Ceyhan, A. A., & Ceyhan, E. (2008). Loneliness, depression, and computer self-efficacy as predictors of problematic internet use. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(6), 699-701.

- Ceyhan, E. (2010). Problemlı internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, internet kullanım amacının ve cinsiyetin yordayıcılığı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1323-1355.
- Ceyhan, A. A. (2011). İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemlı internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(1), 59-77
- Ceyhan, A. A. (2011). Predictors of adolescents' problematic internet use levels. *Journal Of Children and Adolescent Mental Health*, 18 (2).
- Çakır, Ö., Ayas, T., & Horzum, M. B. (2011). Üniversite öğrencilerinin internet ve oyun bağımlılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 44(2).
- Çevik, G. B., & Çelikkaleli Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağılılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240
- Çivilidağ, A., & Cooper, H. T. (2013). Ergenlerde siber zorba ve öfkenin incelenmesi üzerine bir araştırma: Niğde ili örneğı. *International Journal of Social Science*, 6(1), 497-511.
- Dilmaç, B., & Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyber bullying among primary school children. *International Journal of Psychological and Brain Sciences*, 5(10), 649-653.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1291-1325.
- Dilmac, B. (2009). Psychological needs as a predictor of cyber bullying: A preliminary report on college students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(3), 1307-1325.

- Dilmaç, B., & Aydoğan, D. (2010). Values as a predictor of cyber-bullying among secondary school students. *International Journal of Human and Social Sciences*, 5(3), 185-188.
- Dredge, R., Gleeson, J., & De La Piedad Garcia, X. (2014). Cyberbullying in social networking sites: An adolescent victim's perspective. *Computers in Human Behavior*, 36, 13-20.
- Dursun, O. O., & Akbulut, Y. (2012). Communicator style as a predictor of cyberbullying in a hybrid learning environment. *Online Submission*, 3(3), 118-131.
- Esen, B. K., & Gündoğdu, M. (2010). The relationship between internet addiction, peer pressure and perceived social support among adolescents. *International Journal of Educational Researchers*, 1(2), 29-36.
- Esen, E., & Siyez, D. M. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 127-136.
- Eldeleklioğlu, J., & Vural, M. (2013). Predictive effects of academic achievement, internet use duration, loneliness and shyness on internet addiction. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-1).
- Elledge, L. C., Williford, A., Boulton, A. J., Depaolis, K. J., Little, T. D., & Salmivalli, C. (2013). Individual and contextual predictors of cyberbullying: The influence of children's provictim attitudes and teachers' ability to intervene. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5), 698-710.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society*, 12(1), 109-125.
- Fleming, M. J., Greentree, S., Cocotti-Muller, D., Elias, K. A., & Morrison, S. (2006). Safety in cyberspace adolescents' safety and exposure online. *Youth & Society*, 38(2), 135-154.

- Filiz, O., Erol, O., Dönmez, F. İ., & Kurt, A. A. (2014). Böte bölümü öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçları ile internet bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal Of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(2).
- Gezgin, D. M., & Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.
- González-Ortega, E., & Orgaz-Baz, B. (2013). Minors' exposure to online pornography: Prevalence, motivations, contents and effects. *Anales De Psicología*, 29(2), 319-327.
- Gökçearslan, Ş., & Günbatar, M. S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Günüç, S. (2013). Internet bağımlılığını yordayan bazı değişkenlerin cart ve chaid analizleri ile incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(71), 88.
- Hazar, M. (2011). Social media dependency-filed survey. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175.
- Heirman, W., & Walrave, M. (2012). Predicting adolescent perpetration in cyberbullying: An application of the theory of planned behavior. *Psicothema*, 24(4), 614-620.
- Jones, S. E., Manstead, A. S., & Livingstone, A. G. (2011). Ganging up or sticking together? group processes and children's responses to text-message bullying. *British Journal of Psychology*, 102(1), 71-96.
- Kayri, M., & Günüç, S. (2010). Türkiye'deki ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyini etkileyen bazı faktörlerin karar ağaçları yöntemleri ile incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(4), 2465-2500.
- Katz, C. (2013). Internet-related child sexual abuse: What children tell us in their testimonies. *Children and Youth Services Review*, 35(9), 1536-1542.

- Koç, M., & Barut, E. (2014). Teknik öğretmen adaylarında internet bağımlılığı ve internet kullanım desenleri. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 5(4).
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-S30.
- König, A., Gollwitzer, M., & Steffgen, G. (2010). Cyberbullying as an act of revenge? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 20(02), 210-224.
- Lam, L. T., Peng, Z.-W., Mai, J.-C., & Jing, J. (2009). Factors associated with internet addiction among adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(5), 551-555.
- Law, D. M., Shapka, J. D., Domene, J. F., & Gagné, M. H. (2012). Are cyberbullies really bullies? An investigation of reactive and proactive online aggression. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 664-672.
- Law, D. M., Shapka, J. D., Hymel, S., Olson, B. F., & Waterhouse, T. (2012). The changing face of bullying: An empirical comparison between traditional and internet bullying and victimization. *Computers in Human Behavior*, 28(1), 226-232.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools a research of gender differences. *School Psychology International*, 27(2), 157-170.
- Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Gadalla, T., & Daciuk, J. (2012). Risk factors for involvement in cyber bullying: Victims, bullies and bully-victims. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 63-70.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2007). Online requests for sexual pictures from youth: Risk factors and incident characteristics. *Journal of Adolescent Health*, 41(2), 196-203.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The exposure of youth to unwanted sexual material on the internet a national survey of risk, impact, and prevention. *Youth & Society*, 34(3), 330-358.

- Mitchell, K. J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2007). Trends in youth reports of sexual solicitations, harassment and unwanted exposure to pornography on the internet. *Journal of Adolescent Health, 40*(2), 116-126.
- Morsünbül, Ü. (2014). İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *International Journal of Human Sciences, 11*(1), 357-372.
- Mura, G., Topcu, C., Erdur-Baker, O., & Diamantini, D. (2011). An international study of cyber bullying perception and diffusion among adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 15*, 3805-3809.
- Nalwa, K., & Anand, A. P. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern. *Cyberpsychology & Behavior, 6*(6), 653-656.
- Numanoglu, G., & Bayır, S. (2012). Secondary school students' internet use regarding grade levels. *Turkish Educational Sciences Journal, 10*(2), 295-323.
- Oktuğ, Z. (2012). Gender differences in internet addiction and tendency to express emotions. *The Online Journal Of Counselling and Education, 1*(4), 39-54.
- Orsal, O., Orsal, O., Unsal, A., & Ozalp, S. S. (2013). Evaluation of internet addiction and depression among university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 82*, 445-454.
- Ozdemir, M., & Akar, F. (2011). Examination of high school students' opinions on cyberbullying in terms of various variables. *Educational Administration: Theory and Practice, 17*(4), 605-626.
- Pedersen, S. (2013). UK young adults' safety awareness online—is it a ‘girl thing’? *Journal of Youth Studies, 16*(3), 404-419.
- Peker, A., Eroglu, Y., & Ada, S. (2012). The investigation of predictors of cyberbullying and cybervictimization in adolescents. *Abant İzzet Baysal Journal of Education, 12*(2), 185-206.

- Peker, A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 9(1), 205-221.
- Peker, A. (2014). Ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Teknoloji Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Dergisi*(1), 22-36.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit online material and recreational attitudes toward sex. *Journal of Communication*, 56(4), 639-660.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit material on the internet. *Communication Research*, 33(2), 178-204.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2008). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material, sexual uncertainty, and attitudes toward uncommitted sexual exploration is there a link? *Communication Research*, 35(5), 579-601.
- Popović-Čitić, B., Djurić, S., & Cvetković, V. (2011). The prevalence of cyberbullying among adolescents: A case study of middle schools in Serbia. *School Psychology International*, doi: 10.1177 / 0143034311401700.
- Sahin, M., Sari, S. V., Ozer, O., & Er, S. H. (2010). High school students' views about their cyber bully behaviours and self-exposition. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (257-270).
- Sharples, M., Graber, R., Harrison, C., & Logan, K. (2009). E-safety and Web 2.0 for children aged 11–16. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25(1), 70-84.
- Sırakaya, M., & Seferoğlu, S. S. (2013). Öğretmen adaylarının problemlı internet kullanımlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-1).

- Sipal, R. F., & Bayhan, P. (2010). Preferred computer activities during school age: Indicators of internet addiction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 1085-1089.
- Siyez, D. M. (2014). Lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımının yordayıcıları olarak heyecan arama ve cinsiyet. *The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 63-47.
- Sipal, R. F., Karakaya, Y., & Hergul, N. (2011). I am online: What adolescents think about internet and internet use. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2420-2426.
- Sleglova, V., & Cerna, A. (2011). Cyberbullying in adolescent victims: Perception and coping. *cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research On Cyberspace*, 5(2).
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Sumter, S. R., Baumgartner, S. E., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2012). Developmental trajectories of peer victimization: Off-line and online experiences during adolescence. *Journal Of Adolescent Health*, 50(6), 607-613.
- Topcu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2012). Affective and cognitive empathy as mediators of gender differences in cyber and traditional bullying. *School Psychology International*, 33(5), 550-561.
- Topçu, C., Erdur-Baker, Ö., & Capa-Aydin, Y. (2008). Examination of cyberbullying experiences among Turkish students from different school types. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(6), 643-648.
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Filippopoulou, A., Tounissidou, D., Freskou, A., Spiliopoulou, T., Louizou, A., Konstantoulaki, E., Kafetzis, D. (2008). Internet use and misuse: A multivariate regression analysis of the predictive factors of

- internet use among Greek adolescents. *European Journal of Pediatrics*, 168(6), 655-665.
- Tuncay, A. (2014). Depresyon, anksiyete ve cinsiyet değişkenlerine göre sanal zorbalığa maruz kalma düzeylerinin yordanması. *Teknoloji Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Dergisi* (1), 1-5
- Turan, N., Polat, O., Karapirli, M., Uysal, C., & Turan, S. G. (2011). The new violence type of the era: Cyber bullying among university students: violence among university students. *Neurology, Psychiatry and Brain Research*, 17(1), 21-26.
- Ucanok, Z., Smith, P. K., & Karasoy, D. S. (2011). Definitions of bullying: Age and sex differences in a Turkish sample. *Asian Journal Of Social Psychology*, 14(1), 75-83.
- Üneri, Ö. Ş., & Tanıdır, C. (2011). Evaluation of internet addiction in a group of high school students: A cross-sectional study. *Düşünen Adam: The Journal Of Psychiatry and Neurological Sciences*, 24(4), 265-272.
- Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2007). Unwanted and wanted exposure to online pornography in a national sample of youth internet users. *Pediatrics*, 119(2), 247-257.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2005). Exposure to internet pornography among children and adolescents: A national survey. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(5), 473-486.
- Yılmaz, H. (2011). Cyberbullying in Turkish middle schools: An Exploratory study. *School Psychology International*, doi: 10.117 / 0143034311410262.
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ., & Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi–Journal of Educational Sciences Research*, 4(1).

Yoo, H. J., Cho, S. C., Ha, J., Yune, S. K., Kim, S. J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y. H. ve Lyoo, I. K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and internet addiction. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 58(5), 487-494.

Zırhlıoğlu, G. (2011). Internet bağımlılığının çaid analizi ile incelenmesi: Van ili örneği. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(4).

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Şanlıurfa doğumlu olan Ali GÜNDÜZ, ilk, orta ve lise öğrenimini Uşak'ta tamamladı. 2008 yılında Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde lisans öğrenimine başladı ve 2012 yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu. 2012 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim dalında yüksek lisans programına başladı. Şubat 2014 yılında ise Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde bulunan BÖTE bölümünde araştırma görevlisi olarak göreve başlamış ve ardından yüksek lisans öğrenimine de burada devam etmiştir. Halen aynı görevine devam etmektedir.

